

Verbatim records

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Wednesday, 17.10.2018, 14:00

Edited

14:00 Istungi rakendamine

1. 14:02 Perekülvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (652 SE) kolmas lugemine

2. 14:20 Hasartmängumaksu seaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seaduse eelnõu (632 SE) kolmas lugemine

3. 14:23 Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (644 SE) teine lugemine

4. 14:28 Tarbijakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (661 SE) teine lugemine

5. 14:31 Riigi Teataja seaduse muutmise seaduse eelnõu (659 SE) teine lugemine

6. 14:35 Avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu (671 SE) teine lugemine

7. 14:37 2019. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (700 SE) esimene lugemine

8. 18:28 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (705 SE) esimene lugemine

9. 18:53 Investeeringufondide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (717 SE) esimene lugemine

10. 19:28 Kutseõppeasutuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (704 SE) esimene lugemine

11. 20:17 Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (698 SE) esimene lugemine

12. 20:31 Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (706 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:01 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Tere päevast! Kas on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi?

Ei ole. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 85 Riigikogu liiget.

---

1. 14:02 Perekülvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (652 SE) kolmas lugemine

14:02 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame. Kõigepealt on Vabariigi Valitsuse algatatud perekülvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 652 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Marika Tuus-Laul Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

14:02 Marika Tuus-Laul

Hea esimees! Head kolleegid! Sageli oleme ju endalt küsinud, mida teha, et sünniks rohkem lapsi. Igal juhul võime tänava rõõmustada, sest selle aasta kaheksa kuuga on registreeritud 8% rohkem sündide kui eelmise aasta sama ajaga. Enim on kasvanud just kolmandate laste sündide arv ja seda lausa 32%. Teise

lapsena sündinute arv on kasvanud 9% ning neljandate ja järgnevate laste sündide arv juba 17%. See näitab, et järjekindel tegutsemine perepoliitika vallas on vägagi vilja kandnud. Kindlasti on sündide arvu kasvu taga ka meie praegune hea majanduslik seis, kindlasti see, et töötust on vähe ja ka inimeste palgad on kasvanud. Oleme ju märganud, et suurte kärbeta aegu on vastupidi ja sündide arv väheneb. Muidugi oleks päris tore, kui meie riigis oleksid palgad nii kõrged, et lastetoetusi, vanemahüvitisi ja kõikvõimalikke sotsiaaltoetusi polekski vaja, kui me oleksime nii heas majanduslikus seisus, aga loomulikult see nii ei ole. Täna siiski näeme, et riigi iga väikseimgi samm, mis me oleme teinud, suurendab sündide arvu, kui perede toimetulek paraneb ja sissetulekud suurenevad. Praegu on esimese ja teise lapse toetus 55 eurot, järgmisel aastal kasvab see 60 euroni, kolmanda lapse puhul on 100-eurone toetus. Me teame, et kolme kuni seitsme lapsega perele tuleb juurde veel 300 eurot. Kui me selle kõik kokku lööme, siis saame kokku 520 eurot, nii et päris kena toetus kolmelapselisele perele. See on kindlasti selle näitaja taga, et 32% on suurenenud, jah, kolmandate laste sündide arv. Eelmisest aastast kehtib 300-eurone juurdemakstav summa kuni seitsme lapseni. Kui peres on juba seitse või enam last, kasvab lisatoetus 400 euroni, nii et seitsme lapsega pere saab tublisti üle 1000 euro kenasti kätte. Ka mitmikute toetus tõusis märtsis 1000 euroni kuus, seda makstakse ühele vanemale kuni lapse 18-kuuseks saamiseni.

Muudatused, mida me koos tahame kangesti vastu võtta, suurendavad oluliselt paindlikkust, pered saavad juurde valikuvõimalusi, nad saavad ise otsustada, kuidas ja millal kasutada vanemahüvitist ja võtta täiendavaid puhkuspäevi lapsega tegelemiseks. Selle seadusega luuakse vanematele võimalus olla koos 60 päeva vanemapuhkusel ja saada samal ajal vanemahüvitist. Ka tekib võimalus kasutada vanemapuhkust päevade kaupa, nii, kuidas vanemad ise heaks arvavad. See muudatus võimaldab mõlemal vanemal töötada, näiteks osalise tööajaga, ja olla vaheldumisi lapsega kodus. Meenutame ikkagi veel seda, mis märtsist kehtima hakkas: vanemahüvitise maksmise ajal on võimalik teenida töist lisatulu hoopis rohkem kui enne, varem oli see summa 470, nüüd 1544 eurot. Ka kõik need on olnud teretulnud muudatused. Tulevikus, 2020. aastast, tuleb veel üks kuu lisapuhkust juurde.

Lisaks laste sündimise toetamisele on olulised olnud ka muud asjad, mis peredele kasuks tulevad. Me panustame iga päev haridusse ja loome lastele võimalusi huvihariduse saamiseks. Oleme eraldanud vahendeid, et iga laps saaks tasuta vähemalt ühes huviringis käia. Me näeme, et laste ja perede teema on jätkuvalt väga tähtis, ja loodame, et ka peale valimisi saame sellega edasi minna. Paluks juurde paar minutit!

14:07 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

14:07 Marika Tuus-Laul

Meie isiklikult seame endale eesmärgiks tõsta esimese ja teise lapse toetus 100 eurole kuus, see on meie eesmärk. Jätkame kindlasti huviringide rahastamist ja liigume ka selle poole, et lapsed saaksid tasuta lasteaiakoha. Ma arvan, et väga oluline on ka see, et me peale toetuste maksmise aitaksime peredel kodu luua. See on ülimalt oluline ja siin on tegelikult väga palju võimalusi. Üks võimalus, mida meie erakond siin näeb, on aidata noori peresid sissemakseta kodulaenuga, nii et kui pead kodulaenu võtma, siis riik tuleb appi sissemaks tasumisel. Aga loomulikult on ka teisi võimalusi. Näiteks oleme välja pakkunud sertifikaatide süsteemi, et riik annab perele teise ja kolmanda lapse sünni puhul rahalist toetust, selleks et eluasemelaenu kustutada või aidata lihtsalt uut kodu luua. Kõik see käib oma äranägemise järgi, kuidas pered tahavad. Need on meie plaanid. Loodame, et tulete paljudega neist kaasa ja me saame edasi minna. Aitäh teile!

14:08 Esimees Eiki Nestor

Marko Pomerants Isamaa fraktsiooni nimel, palun!

14:08 Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Võtame välja Pomerantsi lauluraamatu, lehekülj 159, "Minister ja eelnõud": ""Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! See on väga hea eelnõu," tavatses minister Rein Lang Riigikogu kõnepuldist oma eelnõu esimese lugemise sõnavõtte alustada. Tõesti, andis jumal ameti, annab ka eelnõud."

Kui lugeda Kalle Muuli raamatut "Kodanike riik", saame osa sellest, kuidas Reformierakonna

vaatevinklist tekkis vanemahüvitise seaduse eelnõu: siuh ja valmis! Koalitsioonileppes oli kirjas järgmine: "Tagame väikese lapsega kodus olevale emale sissetuleku. Emale säilitatakse palk enne ja pärast sünnitust kokku 12 kuu jooksul. Ilma sissetulekuta emad saavad vastavat toetust alampalga alusel. Emale säilitatava palga ülemmäär on minimaalselt kolm keskmist palka. Seadusemuudatus hakkab kehtima 1. jaanuarist 2004." Reformierakondlaste aur läks ülemmäära maksimeerimisele, selles suhtes olid intensiivsed nii majandusminister Meelis Atonen kui ka rahvastikuminister Paul-Eerik Rummo poliitiline nõunik Taavi Rõivas.

Millised võiksid olla vanemahüvitise saamise tingimused ja nüansid, need arutelud toimusid ikka Sotsiaalministeeriumis sotsiaalkindlustuse osakonna juhi Merle Malveti inimestega. Küsimusi kerkis nagu seeni pärast vihma. Kas mitte mõlemal vanemal ei peaks olema õigus olla lapsega kodus ja saada hüvitist? Nii sai emapalgast vanemahüvitist. Teiseks, töötamise soodustamine (loe: lubamine).

Koalitsioonilepingus oli ju hüvitise saamise tingimuseks lapsega kodus olemine. Kooskõlastusringilt tuli rahvastikuministri ja Kultuuriministeeriumi ettepanek toetada laste järjestikuseid sündide. Lahendusena nähti varasema vanemahüvitise säilimist, kui laste sündide vahe on väike. Kuna meil, Res Publical, oli Riigikogus terve hulk arste, siis tuli mängu rinnapiima tähtsus ja Riigikogu menetluse ajal tuli eelnõusse sisse, et esimesed kuus kuud peab lapsega kodus olema ema. Leili Matsar ja Pille Liimal peaaegu ööbisid ministeeriumis, sest eelnõu tegemiseks oli väga vähe aega, seadus pidi jaanuaris jõustuma. Näete, aastast 2004 oleme vanemahüvitisega jõudnud tänasesse päeva ja aasta on 2018. Eelnev jutt oli mõeldud selle näitamiseks, et kogu see aeg on kulunud tegelikult ühe idee realiseerimiseks ja täiustamiseks. Täna on päevaks olemegi jõudnud olukorda, kus algsest ideest on saanud omataoliste hulgas üks paindlikumaid maailmas, kui me räägime perehüvitiste süsteemist.

Raivo Põldaru siin küsis, kas ka Pomerants hakkab tõesti seadust ette lugema nagu Marika Tuus-Laul. Ma võib-olla isegi loeksin, aga mul ei ole nii palju aega.

Ma palun lisaiega!

14:11 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

14:11 Marko Pomerants

Aga võib-olla ütlen neile inimestele sellest saalist väljaspool, keda see seaduseelnõu tegelikult puudutab, ja võib-olla ka mõnele, kes siin saalis on, lihtsalt teadmiseks, et tõepoolest, 14 aasta jooksul arendatud süsteemi on nüüd edasi täiustatud. Tõepoolest tekivad paindlikumad võimalused vanemahüvitise maksmist vastavalt isiku soovile peatada ja taasalustada. See pakub vanematele senisest enam võimalusi töö kõrvalt väikelapse eest hoolitseda või hüvitist pikema perioodi jooksul osade kaupa kasutada.

Alati on olemas nüansid. Näiteks, sellistel vanematel, kelle laps on sündinud enneaegselt, pikeneb vanemapuhkuse periood 30 päeva võrra, vanemliku hooleta laste kasvatamiseks tekivad paremad võimalused ning alla 14-aastase lapse puhul tekivad täiendavad puhkusepäevad, millest on siin juba räägitud. Me räägime ühiskonnas sellest, et on vaja vähendada bürokraatiat. Eelnõu teebki inimeste elu lihtsamaks, ta vähendab tööandjate halduskoormust ning riigi bürokraatiat. Kõiki toiminguid hakkab tegema Sotsiaalkindlustusamet, inimese jaoks tähendab see perehüvitise pakkumise aktsepteerimist. Senised erinevad puhkuste ja hüvitiste liigid muutuvad ühetaoliseks, rasedus- ja sünnituspuhkus nimetatakse ümber emapuhkuseks ja sünnitushüvitise asemel hakatakse emadele maksma ema vanemahüvitist.

Kas me oleme nüüd päralt jõudnud? Ei tea. On seadusi, mida on Riigikogu muutnud 50 korral. Liigume edasi! Aga täna palun kõigil seda suurepäraselt seaduseelnõu toetada. Aitäh!

14:13 Esimees Eiki Nestor

Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

14:13 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Head ametikaaslased! Õige varsti hakkame hääletama perehüvitiste seaduse muutmise seaduse eelnõu. See eelnõu on hea ja on sündinud ka väga õilsal eesmärgil. Palju räägitakse paindlikust tulevikutööst ja perekondade väljakutsetest nendega kohanemisel. Just seetõttu on töötavatel vanematel vaja paindlikumaid võimalusi oma pereelu korraldamiseks. Eelnõu peamine

eesmärk on muuta lastevanemate tulevikukäitumist ja jagada halduskoormust vanemate vahel, väärtustades perekonna ühiselt veedetud aega. Rasedus- ja sünnituspuhkus liidetakse vanemapuhkuste süsteemi ning eelnõuga kavandatud muudatuste mõjul tekib vanematel rohkem valikuvõimalusi. Vanemahüvitist saab edaspidi välja võtta samal ajal. Eelnõuga luuakse lastevanematele võimalus olla 60 päeva koos vanemapuhkusega ja saada selle perioodi eest vanemahüvitist. Edaspidi on võimalus kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni vanemahüvitist välja võtta ka kalendripäevade kaupa, ikka sellel eesmärgil, et pakkuda vanematele senisest enam võimalusi kasutada hüvitist pikema perioodi jooksul ja osade kaupa, võimaldades vanemal väikelapse eest hoolitsemise ajal vaheldumisi töötada ja ka lapsega kodus olla.

Eelnõuga muutub ka lapsepuhkuse regulatsioon. Kui esitatud eelnõus nähti mõlemale toises suhtes vanemale ette võimalus kasutada kahe vanema peale kokku 20 tööpäeva tasustatud lapsepuhkust kuni lapse üheksa-aastaseks saamiseni, siis sotsiaalkomisjon astus siinkohal sammu edasi ja otsustas, et seda puhkust saab kasutada kuni lapse 14-aastaseks saamiseni. Lisaks on ka sellisel lapsel, kelle üks vanem on surnud või kelle isa kohta puudub rahvastikuregistris kanne, võimalus olla olemasoleva vanemaga koos kuni 20 tööpäeva.

Täna lõpphääletusele minev eelnõu on hea ka selle poolest, et lisaks lastevanematele on mõeldud tööandjatele. Eelnõuga väheneb tööandjate halduskoormus. Ei lapsepuhkuse ega isapuhkuse puhul ei pea tööandja enam taotlema Sotsiaalkindlustusametilt puhkusetasu kompenseerimist. Väheneb haigekassa töökoormus, sest puudub vajadus sünnitushüvitise arvestamiseks, väljamaksmiseks ja asjaomaseks andmevahetuseks. Kõiki neid toiminguid hakkab edaspidi tegema Sotsiaalkindlustusamet ning see tähendab ka inimese jaoks vajadust pöörduda vaid ühte asutusse.

See eelnõu vaatab tulevikku ja tagab selle, et lastevanemad saavad oma koormust ühtlaselt jagada. Sotsiaaldemokraadid toetavad nimetatud seaduseelnõu seaduseks saamist ja kutsuvad kõiki häid kolleege sedasama tegema ning selle eelnõu poolt hääletama. Aitäh teile!

14:16 Esimees Eiki Nestor

Tiina Kangro, ma küsin, millise fraktsiooni nimel. (Hääl saalist.) Teisel lugemisel oleks saanud. Sulgen läbirääkimised.

Austatud Riigikogu, komisjoni ettepanek on panna eelnõu 652 lõpphääletusele. Austatud Riigikogu, eelnõu 652 vajab seadusena vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 88 Riigikogu liiget.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 652. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu 652 seadusena vastuvõtmise poolt on 88 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus on vastu võetud.

---

2. 14:20 Hasartmängumaksu seaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seaduse eelnõu (632 SE) kolmas lugemine

14:20 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud hasartmängumaksu seaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seaduse eelnõu 632 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 632 lõpphääletusele.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud hasartmängumaksu seaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seaduse eelnõu 632. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu 632 seadusena vastuvõtmise poolt hääletas 53 Riigikogu liiget, vastu oli 25, erapooletuks jäi 3. Hasartmängumaksu seaduse ja Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seadus on vastu võetud.

---

3. 14:23 Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (644 SE) teine lugemine

14:23 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu 644 teine lugemine. Keskkonnakomisjoni ettekandja Terje Trei, palun! (Helistab kella.)

14:23 Terje Trei

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Seaduseelnõu 644, bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu ... Nii suur lärm on! (Juhataja helistab kella.) ... ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu tekst ei ole eelnõu menetluse käigus muutunud. See koosneb kahest paragrahvist. Esimene: ühineda bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga, mis on vastu võetud 2010. aasta 29. oktoobril Nagoyas. Teine: määrata Nagoya protokoll artikli 13 lõikes 1 nimetatud juurdepääsu ja tulu jaotamise riiklikuks kontaktasutuseks Keskkonnaministeerium.

Eelnõu algatas Vabariigi Valitsus k.a 28. mail. Esimene lugemine toimus siin saalis 12. septembril. Esimene lugemine lõpetati ja parandusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 26. september kell 16. Riigikogu liikmed ja fraktsioonid eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitanud. Keskkonnakomisjon käsitles eelnõu 8. oktoobril ning tegi konsensuslikult järgmised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu 644 teine lugemine Riigikogu täiskogu päevakorda täna, 17. oktoobril ja teha ettepanek viia läbi lõpphääletus. Täna tähelepanu eest!

14:25 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Martin Helme, palun!

14:25 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Võib-olla seda esimesel lugemisel käsitleti, aga mul on see meelest läinud. Mis see õiglane jaotamine tähendab, kas me maksame rohkem või saame rohkem?

14:25 Terje Trei

See tähendab ikka seda, et kellele kuulub ressurss, see saab selle eest tasu. Meil mingeid suuri kulusid sellega ei kaasne.

14:25 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Nagu kuulsite, on keskkonnakomisjoni ettepanek viia läbi eelnõu 644 lõpphääletus.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu 644. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 70 Riigikogu liiget, vastu oli 3, erapooletuid ei olnud. Eelnõu 644 on seadusena vastu võetud.

---

4. 14:28 Tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (661 SE) teine lugemine

14:28 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu 661 teine lugemine. Majanduskomisjoni ettekandja on Tarmo Kruusimäe. Palun!

14:28 Tarmo Kruusimäe

Hea esimees! Head töökaaslased! Mul on tõesti hea meel, et ma saan sellise erakordse eelnõuga siin teie ees olla. Miks ta on nii erakordne? Rahvakeeli öelduna puudutab ta nn geoblocki. Kui Eesti oli eelmisel suvel eesistujariik, siis ta selle probleemi tõstatas. Eriliseks teeb eelnõu veel see, et majanduskomisjon kogunes erakorraliselt k.a 9. juulil, et seda arutada. Nüüd oleme jõudnud juba teisele lugemisele ja mul on ette lugeda mõned menetluslikud otsused. Aga enne seda tahan ma teile öelda, et väga vähesed võib-olla oskavad kohe hoobilt öelda, mis on üks trahviühik eurodesse arvestatuna. Just nimelt see diskussioon meil majanduskomisjonis tekkis. Saan siinkohal teile öelda – ma ei hoia enda teadmisi vaka all, vaid jagan neid teiega –, et praegu on üks trahviühik 4 eurot. See on teile lisateadmiseks seoses sellega.

Nüüd siis menetluslikud otsused. Majanduskomisjonile saabus kaks muudatusettepanekut, mõlemad olid keelelised. Keeletoimetajatega me pikalt ei vaielnud, nõustusime nendega. Tehti otsus, et täna tuleks eelnõu teisele lugemisele ja tuleks toetada lugemise lõpetamist. Juhul kui te seda toetate, tuleks eelnõu saata kolmandale lugemisele ja suurde saali tuleks ta meie hinnangute kohaselt 24. oktoobril. Kõik need otsused olid – üllatus-üllatus! – konsensuslikud. Ma loen üks kord ette, kes sellel istungil osalesid. Istungist võtsid osa Toomas Kivimägi, Arto Aas, Erki Savisaar, Jaanus Marrandi, Kristen Michal, Märt Sults, Peeter Ernits ja Tarmo Kruusimäe ning siis olid kohal meie head nõunikud, keda ma ka siinkohal mainin: Elis Themas, Kaido Rosin, Marin Daniel ja Piia Schults. Tänan! Ootan teie toetust eelnõule.

14:30 Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 661 teine lugemine on lõpetatud. Vabandust, minu viga! Eelnõu kohta esitas majanduskomisjon kaks muudatusettepanekut, vaatame nad läbi. Esimene muudatusettepanek ja teine muudatusettepanek. Eelnõu 661 teine lugemine on lõppenud.

---

5. 14:31 Riigi Teataja seaduse muutmise seaduse eelnõu (659 SE) teine lugemine

14:31 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud Riigi Teataja seaduse muutmise seaduse eelnõu 659 teine lugemine. Põhiseaduskomisjoni ettekandja Helmut Hallemaa, palun!

14:31 Helmut Hallemaa

Austatud esimees! Head kolleegid! Seaduseelnõu 659, Riigi Teataja seaduse muutmise seaduse eelnõu, oli meie ees esimesel lugemisel 19. septembril ja komisjonis oli teise lugemise arutelu 9. oktoobril. Selle seadusega muudetakse Riigi Teataja väljaandmine otstarbekamaks, kaotatakse ära kõigi algdokumentide (v.a seadused) paber kandjal säilitamise nõue. Kõiki neid säilitatakse aga digitaalselt Riigi Teataja infosüsteemis. Komisjoni koosolekul osalesid ja jõudsid hiljem ka konsensussele (kõik otsused me tegime konsensuslikult, nii protseduurilised ettepanekud kui ka ühe muudatusettepaneku) komisjoni esimees Marko Pomerants ning liikmed Hanno Pevkur, Helmut Hallemaa, Raivo Põldaru Jaak Madisoni asendusliikmena ja Mart Nutt. Kutsutuna osales Justiitsministeeriumi Riigi Teataja talituse juhataja Jüri Heinla. Arutelus osalesid ja võtsid sõna Marko Pomerants, nõunik-sekretariaadijuhataja Erle Enneveer, Jüri Heinla ja Hanno Pevkur. Väljastpoolt komisjoni ühtegi muudatusettepanekut ei tulnud, aga me otsustasime teha ise ühe muudatusettepaneku. Selle tekst sõnastati koostöös Riigi Teataja väljaandja Jüri Heinlaga. See muudab seda osa, et seni sai ka kõige väiksemaid keelelisi ebatäpsusi parandada ainult seadusandliku akti andja nõusolekul või taotlusel. Nüüd jäävad seadusesse sisse ilmselgete ebatäpsuste parandamise võimalused nii Riigi Teataja oma algatusel kui ka akti andja taotlusel, tingimusel, et vea parandamine ei mõjuta isikute õigusi ega kohustusi. Omal algatusel tehtud muudatusest teavitab Riigi Teataja väljaandja

akti andjat ja vajadusel saab ta küsida akti andja nõusolekut aktis paranduse tegemiseks. Me toetasime seda muudatusettepanekut konsensuslikult ja tegime menetluslikud otsused: saata eelnõu täiskogu päevakorda täna ja teine lugemine lõpetada ning kui see toimub, siis viia kolmas lugemine läbi 24. oktoobril ja panna eelnõu lõpphääletusele. Aitäh!

14:34 Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh, Helmut Hallemaa! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 659 kohta esitati üks muudatusettepanek põhiseaduskomisjonilt ja see on täielikult arvestatud. Kellelgi mingeid muid arvamusi ei ole. Eelnõu 659 teine lugemine on lõppenud.

---

6. 14:35 Avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu (671 SE) teine lugemine

14:35 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu 671 teine lugemine. Põhiseaduskomisjoni esimees Marko Pomerants on ettekandja.

14:35 Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon oma 8. oktoobri istungil valmistas ette avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu teiseks lugemiseks siin saalis. Tähtajaks muudatusettepanekuid ei laekunud, aga kuna eelnõu algataja pakutud seaduse jõustumise aeg oli ebarealistlik ning see on tänaseks päevaks ka möödunud, tegi komisjon muudatusettepaneku, mille sisu on väga lihtne: käesolev seadus jõustub 2018. aasta 1. detsembril. See päev on meid ees ootamas ja on piisavalt aega, et see seadus jõustada.

Menetluslikud otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 17. oktoobril (siin me oleme) ja komisjoni ettepanek on eelnõu teine lugemine lõpetada. Selles asjas oli meil samuti konsensus.

14:36 Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh, Marko Pomerants! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 671 kohta esitati üks muudatusettepanek komisjonilt, komisjon loomulikult arvestas seda ja ka täiskogul ei ole muid arvamusi. Eelnõu 671 teine lugemine on lõpetatud.

---

7. 14:37 2019. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (700 SE) esimene lugemine

14:37 Esimees Eiki Nestor

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud 2019. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (700 SE) esimest lugemist. Algataja nimel ettekandja rahandusminister Toomas Tõniste, palun!

14:37 Rahandusminister Toomas Tõniste

Austatud esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Teie ees on 2019. aasta riigieelarve. See on vastutustundlik eelarve, mis toetab meie majanduse, julgeoleku ja perede heaolu kasvu nii, et eelarve on tasakaalus, maksukoormus on stabiilne, laenukoormus väheneb ja riigi rahandus on ka 2019. aasta lõpus heas korras. Põhimõtteliselt samu asju ütlesin ma aasta tagasi käesoleva aasta eelarve kohta ja aeg on näidanud, et nii on ka läinud. 2018. aasta lõpetame tõenäoliselt eelarve ülejäägiga nii struktuurses kui ka nominaalses vaates. Ka elu on läinud paremaks.

Alustan majanduskasvust. Vana tõde on, et ainult siis, kui majandus kasvab, on võimalik paremini finantseerida meie riigikaitset ja sisejulgeolekut, meie haridust, teadust, kultuuri, sporti, tervishoidu ja aidata neid, kes vajavad toimetulekuks riigi tuge. Meie majanduse hetkeolukord ja väljavaated on head. Meie majandus kasvab, meie ettevõtted liiguvad väärtusahelas ülespoole, tootlikkus suureneb ja eksport kasvab. Me suudame üha enam eksportida teenuseid, kasvab nii IT-teenuste kui ka logistikateenuste eksport. Olulisematest turgudest on suurenenud eksport Soome, Lätti, Saksamaale ja Ameerika Ühendriikidesse.

Kasvavad ka ettevõtete säästud, mis tähendab, et meie ettevõtted on kriiside vastu paremini kaitstud.

Nende investeerimisvõimekus paraneb ja loodetavasti kasvavad tulevikus ka investeeringud. Veel kiiremat kasvu takistab osaliselt juba ka töökäte puudus, eriti ehituses ja teeninduses, mis tekitab survet ka Eesti konservatiivse immigratsioonipoliitika lõdvendamiseks, millega kaasnevad aga omad ohud. Kaugemas vaates aitab töökäte puudust kindlasti leevendada investeerimine tehnoloogiasse, aga ka ümberõpe.

Tänu heale majanduskasvule ja tootlikkuse suurenemisele kasvavad ka meie inimeste keskmised sissetulekud kiiremini kui euroalal keskmiselt. Enamik inimesi maksab oma sissetulekutelt juba alates sellest aastast tänu maksuvaba tulu määra tõstmisele madalamat tulumaksu kui kunagi varem. Ja kuigi inflatsioon on pigem kõrge, suudab üha rohkem inimesi kasvava tarbimise kõrvalt raha säästudeks kõrvale panna. Loomulikult ei puuduta kasv ühtemoodi igaüht, aga kindlasti on praegu aeg, kus inimene, kes soovib tööd teha, tööd ka leiab. Kokku võttes: meie majanduse hetkeolukord on hea, aga kindlasti ei tee me eelarvet mingi erakordselt suure majanduskasvu ajal, nagu see oli näiteks aastatel 2006 ja 2007. Pikas aastate reas on meie olukord üsna keskmine või pisut parem.

Aga nagu öeldakse, ilus ilm ei kesta igavesti ja pill võib tulla pika ilu peale. Sellepärast tuleb küsida, kas meie riik on võimalikeks kriisideks piisavalt valmistunud. Lühike vastus on, et kõige halvaks ei ole valmis ükski riik maailmas, kuid Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga spetsialistidest koosneva riskide juhtimise komitee hinnangul on meie reservid ja finantspuhvid võimalike kriiside jaoks piisavad. Riigi rahanduse head seis kinnitab ka rahvusvaheline reitinguagentuur Fitch, kes viimati tõstis meie riigi reitingu seniselt A+ stabiilse väljavaatega tasemelt AA- stabiilse väljavaatega tasemele. Agentuuri sõnul aitas reitingu tõstmisele kaasa Eesti paranenud võime seista vastu väliskeskonna võimalikele negatiivsetele mõjudele, meie riigi rahanduse hea seis ning tugev majanduspoliitiline raamistik. Lisaks rõhutas agentuur ka seda, et meie laenukoormus on AA- reitinguga riikide seas üks kõige madalamaid ja madalaim kogu Euroopa Liidus. Madal laenukoormus on kindlasti üks oluline osa meie valmisolekust võimalikeks kriisideks. Ka eelarvenõukogu hinnangul kajastab Rahandusministeeriumi suvine majandusprognoos piisava usaldusväärusega Eesti majanduse tulevast arengut.

Kui vaadata riiki laiemalt, siis ka omavalitsused lähevad 2019. aastale vastu tugeva finantsseisuga. Neil on kogunenud arvestatav kogus likviidseid vahendeid, mis ulatuvad 2018. aasta lõpuks 190 miljoni euroni. Omavalitsuste netovõlakoormus on vähenenud. Selles raamistikus tuleb hinnata ka opositsiooni rahandusspetsialistide hirmujutte nii eelmisel kui sel aastal. Värgisi meenub üks rahvajutt, kuidas karjapoiss karjus, et hunt tuleb, külarahvas jooksis kokku, aga hunti ei olnud kuskil.

Lähnen siit nüüd edasi eelarve tulude juurde. Ettevõtjad ja ettevõtlusorganisatsioonid, kellega olen rääkinud, ütlevad, et pole midagi häirivamat kui pidev ebakindlus selle ees, millise uue maksu riik sulle ootamatult peale võib panna. Olen nõus nendega, kes ütlevad, et ka see koalitsioon läks esialgu uute maksudega üle piiri ja pingutas mõnes kohas üle. Lõpuks jäid paljud koalitsioonileppes kavandatud maksud kehtestamata, aga oleks olnud tõesti parem ja vähem segadust, kui neid üldse poleks kavandatud. Kindlasti on see hea õppetund meile kõigile.

2019. aasta eelarve on selles mõttes väga hea eelarve, et uusi makse ega maksutõuse see ei eelda ja uusi makse ka ei kehtestata. Tegemist on maksurahu eelarvega. Ainus oluline maksumuudatus, mille selle eelarve kontekstis teeme, on kavandatud alkoholiaktsiisi tõusude ärajätmine. Isamaa oleks soovinud siin pikema sammu astuda, et piirikaubandust vähendada, aga koalitsioonipartneritega jõudsime kokkuleppele edasiste aktsiisitõusude ärajätmise osas. Kindlasti ei ole see debatt ühiskonnas veel punkti saanud.

2019. aasta eelarve tulude mahuks prognoosib Rahandusministeerium veidi üle 11 miljardi euro. Sellest 70% moodustavad maksulised tulud. Tuludest veidi üle 15% on mittemaksulised tulud. Lisaks on eelarves ka tulud, mis ei jää valitsuse käsutusse. Need on füüsilise isiku tulumaks ja maamaks, mille anname edasi kohalikele omavalitsustele, ning töötuskindlustusmaks ja kogumispensionimaks. Selliseid tulusid on eelarves veidi üle 14%.

Kui vaadata detailsemalt maksutulused, siis on suur pilt varasemate aastate omaga sarnane. Meie maksukoormus on tuleval aastal 33,6% ehk enam-vähem samal tasemel, kus see on olnud eelmised kolm aastat ja kuhu ta tõusis enne eelmisi valimisi Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide koalitsiooni tehtud eelarvet. Riigile laekuvatest maksutuludest suurima osa annab sotsiaalmaks, mille osakaal on 42%. Teisel kohal on käibemaks – 33% – ja 14% riigi maksutuludest laekub aktsiisidest, 10% laekub tulumaksust. Sellest omakorda 7% laekub juriidilistelt isikutelt ja 3% füüsilistelt isikutelt. Suurem osa ehk ligi 80% füüsilise isiku tulumaksust laekub aga hoopis kohalike omavalitsuste eelarvetesse ja seepärast on selle maksu osakaal riigieelarves väike. Kõik muud maksud annavad vaid 1% riigi tuludest.

Mittmaksulistest tuludest on kõige suurem osakaal toetustel, mis tegelikult tähendab peamiselt raha, mida saame Euroopa Liidu eelarvest. See summa on järgmisel aastal veidi üle ühe miljardi euro ja võrreldes tänavuse aastaga see summa oluliselt ei muutu. Kaupade ja teenuste müük, finantstulud ehk peamiselt riigile kuuluvate äriühingute dividendid ja muud tulud on juba väiksema osakaaluga. Põhiosa maksutulude kasvust tuleb viiest kohast. Sotsiaalmaksu laekumine kasvab 235 miljonit eurot ehk 7,7%. Käibemaksu laekumine kasvab 204 miljonit eurot ehk 8,7% ja aktsiiside laekumine kasvab 44 miljonit eurot, millest 38 miljonit eurot tuleb kütuseaktsiisi suuremast laekumisest. Lisaks kasvab laekumine kaupade ja teenuste müügist 57 miljonit eurot, seda peamiselt CO₂ kvoodi tulude suurema laekumise tõttu. Finantstulud ehk peamiselt dividendid kasvavad 56 miljonit eurot. Kokku kasvavad need tulud, mis jäävad riigi käsutusse, 5,9% ehk 532 miljonit eurot, ja edasiantavad tulud 108 miljonit eurot.

Jätkan riigieelarve kulude ja investeeringutega. Järgmisel aastal kasvavad riigieelarve kulud ja investeeringud 7% ehk ligi 735 miljonit eurot ja on kokku 11,3 miljardit eurot. Kui vaadata valitsussektorit tervikuna, siis püsivad meie kulud ca 40% tasemel SKP-st. Keskvalitsuse osa sellest on 33% ja ka see ei muutu oluliselt võrreldes eelmiste aastatega. Kokku võttes kasvavad riigi kulud koos majandusega ja riigi osakaal majanduses püsib stabiilsena.

Pikemas vaates on minu mure ettevõtja ja rahandusministrina see, kuidas riigi osakaalu majanduses hoida või vähendada oludes, kui vähemalt osa ühiskonnast ootab riigilt üha tihedamaid turvavõrke ja kvaliteetsemaid ja kättesaadavamaid avalikke teenuseid kõikjal Eestis ning osa jõude soovib veelgi laiendada tasuta teenuste valikut. Kui siin piiri ette mitte panna, võib see tulevikus paratamatult viia maksude tõusuni. Tasuta asjad ei ole tegelikult tasuta ja maksumaksjatena peame need lõpuks ikkagi kinni maksma. Sellega me peame arvestama.

Kui 2019. aasta eelarve kulude juurde minna, siis tuleb öelda, et loomulikult on see eelarve valitseva koalitsiooni ja mitte opositsiooni nägu. Veidi vähem kui kaks aastat tagasi leppis koalitsioon kokku tegutsemise aluspõhimõtetest ja ka suuremates kuludes, mis sai kirja riigi eelarvestrateegias. Seega üllatusi on siin vähe. Lisaks koalitsioonileppele tuleb eelarvet tehes arvestada ka juba kehtivate seaduste ja kuludega, mis suurema osa eelarvest lukku panevad. Sellised kulud on pensionid, summad haigekassale, peretoetused ja mitmed muud sotsiaaltoetused, mille määrad või valemid on seaduses sätestatud. Lisaks on teatud kulugrupid, nagu riigikaitse ja teadus-arendustegevus, poliitiliste kokkulepete kohaselt seotud riigieelarve kasvuga. Kõik sellised tegurid vähendavad valitsuse, aga ka Riigikogu tegevusvabadust eelarve üle otsustamisel ja poliitiliste valikute tegemisel. Sellepärast oleme pigem vastu uute kulude sidumisele majanduskasvu, inflatsiooni, maksulaekumise või muu sellisega. Kui vaadata suuremaid kulukohti selles eelarves, siis valdav enamik lisarahast läheb sotsiaaltoetusteks ja sotsiaalkindlustuseks, millele kokku kulub 3,3 miljardit eurot. See summa kasvab kokku veidi üle 200 miljoni euro ehk 6%. Need on enamasti kulud, mis on Riigikogu valitsusele seadusega ette andnud. Selle raha sees on ka vanemahüvitise ja pensionite tõus, mis on suures osas automaatsed ja liiguvad koos palgakasvuga, samuti esimese ja teise lapse toetuse tõstmine.

Meie tervishoiukulud kasvavad järgmisel aastal üle 12% ehk majandusest oluliselt kiiremini, sest selle koalitsiooni üks rahaliselt kulukamaid otsuseid on otsus hakata riigieelarvest maksma haigekassale mittetöötavate pensionäride eest. See otsus koos haigekassa ravikindlustusmaksu parema laekumisega võimaldab maksta meie arstidele ja õdedele paremat palka ja kasvatada ka raviteenuste mahtu. Samuti suurendab see otsus ravikindlustuse eelarve stabiilsust pikemas perspektiivis, kui töötajate ja pensionäride suhe muutub. Haigekassa eelarve kasvab kokku ligi 180 miljonit eurot, kuid siin tuleb arvestada sellega, et haigekassale lisandub osa raha ulatuses ka täiendavaid ülesandeid. Ka tööturuteenuste osutamiseks vajalike kulude maht kasvab 18% ehk 85 miljonit eurot, kokku on see 568 miljonit eurot. Lisaks sotsiaalpoliitikale on see ka majanduspoliitika, sest aitab inimeste oskusi viia kokku tööturu vajadustega ja aitab veidi lahendada ka tööjõupuuduse probleemi.

Üks laiem valdkond, kuhu läheb palju lisaraha, on haridus ja teadus. Siin on kulukamad otsused teadus- ja arenduskulude kasvatamine koos SKP-ga ning õpetajate ja haridustöötajate palgafondi kasv, mis võimaldab meie koolidel hoida ja palgata häid õpetajaid. Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarve kasvab kokku 66 miljonit eurot ehk 10,5%.

Üle 60 miljoni euro lisaraha läheb kaitsekuludeks, millega me hoiame kaitsekulusid 2,16% tasemel SKP-st NATO definitsiooni järgi. Kaitsekulude summa selle definitsiooni järgi on 585 miljonit eurot.

Üks suurem selle aasta otsus, mis tegelikult oli valdkondadeülene, puudutas riigi kriitilisi IT-süsteeme ja neid teenindavaid inimesi. IT-projektide jaoks on selles eelarves kavandatud 21 miljonit eurot ja lisaks

ligi 6 miljonit eurot IT-spetsialistide palgafondi kasvuks. Üldist palgafondi soovime suurendada 2,5% võrra ja selle hinnaks on 12,4 miljonit eurot. Lisaks oleme suunanud täiendavaid summasid prioriteetsete sihtgruppide palga kasvuks: need on siseturvalisust tagavad ametnikud, IT-asutuste töötajad, õpetajad, kultuuritöötajad, vanglatöötajad, maksuametnikud, sotsiaalhoolekande töötajad jt. Kokku kasvavad riigi palgakulud 69 miljonit eurot ehk 5,8%. Keskmisest palgakasvust madalam palgafondi kasv ülejäänud sihtgruppidel tähendab aga seda, et kui need asutused soovivad käia keskmise palgatõusuga kaasas, peavad nad tegema reforme ja muutuma efektiivsemaks. Mina usun, et see on võimalik ja kindlasti ka vajalik.

Kui vaadata Rahandusministeeriumi valitsemisala, siis võtsime sadade miljonite eurode toetusraha jagamise EAS-ilt oma kontrolli alla ja püüame süsteemi efektiivsemaks ja taotlejate jaoks mugavamaks muuta. Samamoodi tegeleb Statistikaamet oma süsteemide uuendamisega selleks, et olla efektiivsem, kliendisõbralikum ja ettevõtteid aruannetega vähem koormata. Need on näited praktilisest riigireformist.

Mõne minutiga ei ole võimalik rääkida, mida õpetajad, teadlased, arstid, õed, kaitseväelased, politseiametnikud, piirivalvurid, maksuametnikud, päästjad, IT-spetsialistid ja teised avalikke teenuseid pakkuvad või neid toetavad inimesed järgmisel aastal selle raha eest meie inimeste ja riigi elu paremaks muutmiseks tegelikult teevad. Selleks on riigieelarve seletuskiri ja ministeeriumide arengukavad, millega igaüks võib tutvuda. Samuti on kõik ministrid kindlasti valmis rääkima, milleks nende valitsemisalas järgmisel aastal maksumaksja raha kulutatakse ja mida sellega saavutada loodetakse.

Austatud Riigikogu! Paari sõnaga räägin veel sellest, milliseid investeeringuid riik teeb. Kõigepealt, Eesti valitsussektori investeeringute tase on juba praegu võrreldes paljude teiste riikidega kõrge. See on ka loomulik, sest ikka veel seisame riigina tõsiasja ees, et sotsialistliku okupatsioonivõimu ajal ei ehitatud Eestis ligi 50 aastat korralikke teid ega maju ja see, mis ehitati, lagunes kiiremini, kui parandada jõuti. 2019. aastal kasvavad valitsussektori investeeringud koos majandusega ja on 5,8–5,9% tasemel SKP-st. Palun viis minutit lisaiega!

14:57 Esimees Eiki Nestor

Viis minutit lisaiega, midagi ei ole teha.

14:57 Rahandusminister Toomas Tõniste

Keskvalitsuse investeeringuid on kokku 11 miljardit eurot ja investeeringud kasvavad 33 miljonit eurot ehk 3%. Peamised investeeringud lähevad teedesse, transporti, riigikaitse, infotehnoloogiasse, koolivõrku, veemajanduse taristusse ning tervisekeskuste ja erihoolekande asutuste ehitamiseks ja maaelu toetamiseks. Majanduskasvust mõnevõrra kiiremat investeeringute kasvu prognoosime aga omavalitsuste poolel, sest ilmselt haldusreformi tõttu, aga võimalik, et ka muudel põhjustel on omavalitsused investeeringuid viimastel aastatel pigem tagasi hoidnud, kuigi omavalitsuste eelarved on jõudsasti kasvanud ja kasvavad ka järgmisel aastal koos palkade kasvuga. Kui aga vaadata tervikut, siis hoiab valitsussektor ka oma investeeringutega stabiilset joont ja niigi töökate töökäte puuduses olevale ehitusturule omalt poolt hoogu juurde pigem ei anna.

Austatud Riigikogu liikmed! Teie ees on 2019. aasta riigieelarve. See on vastutustundlik eelarve, mis toetab meie majanduse, julgeoleku ja perede heaolu kasvu nii, et eelarve on tasakaalus ja maksukoormus stabiilne. Laenukoormus väheneb ja riigi rahandus on ka 2019. aasta lõpus heas korras. Palun teid seda eelarvet toetada! Aitäh!

14:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimuste vooru avab Andres Herkel.

14:59 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Veel kuu aega tagasi me olime olukorras, kus räägiti vajadusest 50 miljoni ulatuses pingutada, et eelarvekava tasakaalu saada. Ja siis, oh imet, üks Sotsiaalministeeriumi lepingupartner täpsustas töövõimetoetuse prognoosi. Ja vähe sellest, et te selle mure murdsite – teil on ka võimalus üsna heldelt nn katuseraha jagada. Täna Äripäev käsitleb seda teemat päris põhjalikult. Minu küsimus on: kuidas te tõrjute süüdistust, et tasakaalu saavutamiseks on prognoosiga mängitud? Ja kui eelarve seletuskirja natukenegi hoolikamalt vaadata, kas või lehekülge 84, kus on kirjas Justiitsministeeriumi kulud, siis näeme, et päris palju on neid organisatsioone, kes varem ei ole raha

saanud ja nüüd ühtäkki saavad. Kuidas te tõrjute neid ajakirjanduses esitatud väiteid, et tegemist on valimiseelsete kingitustega?

15:00 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Seda saab alati ette heita igale koalitsioonile, et eelarvet koostades tahetakse kellelegi kingitusi teha. See ei ole jõulueelne eelarve, see ei ole kingituste eelarve. Selle eelarve maht on üle 11 miljardi euro. See on loomulik, et SKP kasvades kasvab ka riigieelarve. Siin mul midagi lisada ei ole.

15:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Aivar Sõerd.

15:00 Aivar Sõerd

Aitäh, juhataja! Austatud minister! Te ütlesite oma ettekandes, et reserve on meil piisavalt. Ma ei ole absoluutselt nõus teie väitega, et headel aegadel pole vaja reserve koguda, sest reserv on kulu. Reserv on kindlustus tulevikuriskide tarbeks ja kindlustus ongi seotud kuludega. Kui me vaatame riigi järgmise aasta reserve, milleks on likviidsusreserv ja stabiliseerimise reserv kokku, siis näeme, et nende jääk kahaneb väiksemaks, kui on ainuüksi likviidsusreservi hoiustatud töötukassa ja haigekassa raha. Kui nüüd majanduslanguse ajal tekib olukord, kus likviidsusreservi hoiustatud raha tahetakse sealt kätte saada, siis piisab sellest rahast ainult töötukassa nõuete rahuldamiseks, kui sedagi. Miks te arvate, et meie tulevikuriskid on seotud ainult tööturu valdkonnaga?

15:01 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ei arva, et meie riskid on seotud ainult tööturu valdkonnaga. Reservide optimaalne suurus sõltub riskide, kriisi realiseerumise tõenäosusest, kriisi sügavusest ja ka intressikeskkonnast. Nagu ma enne ütlesin, Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga spetsialistide grupp on vajalike reservide mahu välja arvutanud. Me peame arvestama sellega, et intressikeskkond on praegu teistsugune kui varem. Reservide hoidmine on kulu. See tähendab seda, et meil tuleb siin väga vastutustundlikult peeglisse vaadata. Ma arvan, et oluline on just reservide ja laenude suhe ehk siis netovara seis. Me maksame rohkem laene tagasi, see on kõige olulisem.

15:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Martin Helme.

15:03 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud asespriker! Lugupeetud minister! Kui te siin oma sissejuhatavas ettekandes ütlesite, et see eelarve on võimul oleva valitsuse nägu, siis ma olen teiega täiesti nõus. See on selgelt vasakpoolset nägu: kõrged maksud, palju kulutusi. Nii ta ongi. Aga mul on küsimus. Teie ütlesite, et teie tahtsite aktsiisi langetada. Kadri Simson ja Jüri Ratas ütlesid seda ka. Eelmistel nädalatel ja kuudel on nad siin rääkinud, et nemad ka tahaks aktsiise langetada. Kui kõik tahavad aktsiise langetada, siis kas need olid sotsid, kes ei tahtnud langetada, ja kas neil on siis nii suur mõjuvõim valitsuses? Või kelle taha aktsiiside langetamine ikkagi jäi? Ja arvutuspool jäi mulle ka arusaamatuks. Aktsiiside langetamine oleks väidetavalt tekitanud 35-miljonilise laekumisaugu. Aga konsultatsioonifirma KPMG uuring ütleb, et aktsiiside langetamine tekitaks eelarvesse 100-miljonilise lisalaekumise. Kas see 35 miljonit eurot – mis minu hinnangul on vale arvutus – jäeti siis ikkagi alles sellepärast, et taheti 25 miljonit katuserahadeks panna?

15:04 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Valitsus toimib konsensuse põhimõttel. Jah, meil olid erinevad aktsiiside langetamise hinnangud laual. Ehk siis oli küsimus, kas teha seda väiksemas osas ja kui me tahame piirikaubandusele piiri panna – 100% ei ole seda kunagi võimalik teha, aga vähendada seda umbes 80% –, kui palju see maksma läheks. Hinnanguliselt oleks see maksma läinud 30 miljonit eurot. Nüüd, need teised arvutused, millest oli jutt, ka see KPMG arvutus, mis lähtub sellest, et jaekaubandus vähendab tuntavalt oma

kasumimarginaali ja sel juhul n-ö tuleb kaubandus Lätist Eestisse tagasi. Paraku on see eeldus, milles ei saa kindel olla. Ja selle alusel arvestada eelarvesse mingid sajad miljonid plussi – see kindlasti ei ole iseenesestmõistetavalt võimalik.

15:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Kristen Michal.

15:05 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Austatud rahandusminister! Kui ma nüüd kokku võtan, siis see tegelikult on ju lahkuva valitsuse viimane eelarve. Ma loodan, et teie jaoks mitte viimane, aga kes teab. Kuidas te hindaksite selle valitsuse poliitikat, kui arvestada, et valitsus alustas ju üsna vale jalaga, rääkides kõigile, et minnakse seisakut murdma? Seisak ometigi on, kui majanduskasv on sama, mis sel aastal. Minki aktsiisitõusu, tööturu pingestamise ja lisakulutuste teele, ja järgmisel aastal majanduskasv isegi langeb. Samal ajal on oluliselt tõusnud tarbijahinna indeks: 2016. aastal oli see 0,2, 2017. aastal 3,4. Samal ajal on valitsuse kulutusi pandud katma õpetajad, töötavad pensionärid jne. Mis ikkagi on teie pärand ja kuidas te hindaksite selle valitsuse eelarvepoliitikat?

15:06 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et see suund, et vähendati tööjõukulusid just selles sihtgrupis, kus tööjõumaksud olid kõrged, oli väga julge samm. Öelda seda, et valitsus pole midagi teinud, et majandust elavdada, ei saa. Kindlasti üldine poliitika on siin selles mõttes kasuks olnud. Jah, ma olen nõus, et aktsiisipoliitikas ei läinud kõik nii, nagu oodati. Siin saalis pole mõtet varjata – enamik on siin ju üsna pikalt olnud –, kust praegune probleemne piirikaubandus alguse sai. See sai alguse Reformierakonna juhtimisel: sotsiaaldemokraatidega koalitsioonis olles tõstis ta varem kokku lepitud redelit rikkudes aktsiisi kordades. Siis tegelikult sai see kõik alguse. Ülejäänu on juba olnud peenhäälestus.

15:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Jürgen Ligi.

15:07 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra minister, see on natuke häbematu, kui te näitate näpuga teistele ja ei räägi ausalt. 2016. aasta aktsiisilaekumised olid suuremad kui praegu ja piirikaubandus mitmekordistus ikkagi teie valitsuse otsuse tulemusena. Aga eelküsija küsis teie majanduspoliitika kohta. Ma küsin seda üle, sest te ei suutnud vastata. Mis see teie majanduspoliitika on? Võimule tulite jutuga, et kiirendate majanduskasvu, saite aeglustuva majanduskasvu, õigemini täpselt sama numbri tänavuseks, mis oli aastal 2016, ja edaspidi aeglasema. Ka saite kõrgema inflatsiooni: kasvu 0,1%-lt 4%-ni. Öelge nüüd, kas peaminister ja Sven Sester valetasid meile ja teie nüüd hakkate neid vigu parandama või teie valetate ka?

15:08 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma nii karmilt siin ei räägiks valetamisest. Väga kummastav on kuulda, nagu Eesti ohjaks maailmaturu hindasid – et kui majanduses energia hinnad tõusevad, siis see on Eesti valitsuse probleem. Seda on tõesti väga kummaline kuulda, aga mis teha, kui asjadest niimoodi aru saadakse. Majanduskasv Eestis on kõrgem kui Euroopa Liidu teistes riikides, siin pole meil mitte midagi häbeneneda. Selle koha pealt kindlasti keegi valetanud ei ole. Eks kõik soovivad alati Eestile parimat ja täna ma julgen öelda, et Eesti liigub õiges suunas. Kõik on kenasti.

15:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Tiidus!

15:09 Urve Tiidus

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Peaminister on öelnud riigieelarve investeringutest kõneldes, et suurtele rahaeraldistele lisandub palju väikseid kohalikke investeringuid. Samas me näeme eelarvest, et paljusid 2017. aastal riigi eelarvestrateegias esile toodud suuremaid investeringuid me sellest

eelarvest ei leia. Olgu nimetatud rannapiirkondade arendamiseks mõeldud 28 miljonit, merendusele, kalandusele mõeldud miljoneid – neid siin näha ei ole. Küll on tõesti palju väikseid investeeringuid, mis on väidetavalt kohalikele inimestele isegi üllatuseks. Minu küsimus teile, lugupeetud minister, on: kuidas tagavad need väikesed investeeringud harmoonilise regionaalse arengu? Ja kas te võite kätt südamele pannes öelda, et nende taga pole poliitiliselt omakasupüüdlikku mõtet?

15:10 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et olukorras, kus päris paljud poliitikud räägivad esimesest Eestist ja teisest Eestist, kuldsest ringist ja mahajäänud Eestist, ei saa investeeringuid maakondadesse, väiksematesse maakohtadesse kuidagi halvustada, nagu see oleks midagi imelikku. Ma pigem ütleks niimoodi, et on hea, kui ministrid ja Riigikogu liikmed käivad mööda Eestit ringi, tutvuvad kohalike probleemide ja muredega. Tõesti, vaadates neid investeeringuid, võib jääda mulje, et neil on poliitiline maik juures, aga olgem ausad – mul on endal kaheksa aasta pikkune parlamendikogemus –, iga aasta eelarvet tehes on eelarvel koalitsiooni maik juures.

15:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Keit Pentus-Rosimannus!

15:11 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Hea minister! Veidi pärast praeguse valitsuse ametisse asumist andis Tööinspeksioon valitsusele üle oma soovitud. Ja esimene nendest soovitud ütleb, et riigi roll on motiveerida inimesi töötama ka kõrgemas vanuses ja tundma tööst rõõmu, sest et see on kõige parem sotsiaalne kaitse. Kui Reformierakond tõstas ajal, kui valitsus maksukaost läbi surus, töötavate pensionäride kõrgema maksustamise probleemi ja nõudis selle plaani muutmist, siis jätsid valitsuse esindajad esialgu mulje, et on plaan see pensionäride pitsitamise kava ringi teha. Nüüd on selge, et tuhkagi ei tehtud. Kas keegi valitsuse liikmetest tõstas selle eelarve ettevalmistamise käigus töötavate pensionäride maksustamise teema? Ja kui tõstas, siis miks te praegust ebaõiglast süsteemi ära ei muutnud?

15:12 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Eks see diskussioon, kui suurest tulust alates peab inimest aitama või talle maksusoodustust tegema, ole natuke laiem. Maksuvaba tulu reform lähtus sellest, et aidatakse neid, kelle sissetulekud on väikesed.

15:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Peep Aru.

15:13 Peep Aru

Aitäh! Lugupeetud minister! Valitsus on igast kahurist põrutanud, et küll läheb omavalitsuste elu uuel aastal heaks, õnn tuleb õuele. Vaatan neid numbreid ja aru ei saa, kuigi nagu peaks saama. Võrreldes eelmise, 2018. aastaga, kasvavad prognoosi kohaselt järgmisel aastal omavalitsuste tulud 101 miljoni võrra, aga kulud prognoositakse kasvama 155 miljoni võrra – miinus 54 miljonit. Kas siis omavalitsuste elu läheb paremaks?

15:14 Rahandusminister Toomas Tõniste

Jah, ma loodan, et läheb paremaks. Tulumaksu laekub kohalikele omavalitsustele järgmisel aastal 1182 miljonit eurot ehk siis 7,8% rohkem. Vaadates neid numbreid, on alust arvata, et neil tekib kindlasti võimalusi teha rohkem häid asju, mida kohapeal vajatakse.

15:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Yoko Alender!

15:14 Yoko Alender

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja, austatud minister! Küsin õpetajate palkade kohta. Keskmine palk on ikkagi see, mis annab ülevaate, kuidas meie õpetajaid väärtustatakse. Kuidas selle palgakasvuga on? Kui

palju tõuseb õpetajate keskmine palk? Ja vahest ei pea te paljuks vastata ka, kui palju suureneb panus teadus-arendustegevusse protsentuaalselt võrreldes eelmise aastaga. Ning millised on olnud nende poliitiliste otsuste tagamaad?

15:15 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Õpetajate palgafond kasvab 4,3%. Mul ei ole täpseid keskmisi numbreid ees, kuid lisaks õpetajate palga tõstmisele andis koalitsioon veel 9,7 miljonit eurot lisaraha. Kuna riik annab õpetajate palgade diferentseerimiseks ka täiendavaid vahendeid, tõuseb õpetajate keskmine palk 1500 euroni. Kui me räägime teadus-arendustööst, siis selle puhul on lähtunud põhimõttest, et selleks eraldatud summa ei langeks alla 0,81% SKP-st. Ja tänu SKP ja meie majanduse kasvule on kulutused ka teadus-arendustööle tunduvalt kasvanud.

15:16 Aseesimees Enn Eesmaa

Meelis Mälberg.

15:16 Meelis Mälberg

Aitäh, istungi juhataja! Hea minister! Praeguseks ei ole jäänud just väga palju asju, mille eest teie koduerakond varasemates valitsustes on seisnud ja isegi võidelnud ning mille eest ta ka praegu seisab. Vähemalt sõnades on Isamaa siiani toetanud, et idapiir saaks tänapäevasel moel ja kiiresti välja ehitatud. Praegu läheb majandusel väga hästi ja see oleks kindlasti võimalik. Kes või mis takistab moodsat ja väga heal tasemel idapiiri kiiresti valmis ehitada?

15:17 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma usun, et siin on väga vähe neid, kes ütlevad, et idapiir ei ole meile oluline. Kindlasti on see ka koalitsiooni prioriteet. Aga te olete ju kõik väga hästi kursis, et üks murekoht on see, et eelmine koalitsioon arvestas sellega seotud kulud valesi. Räägiti sadu miljoneid väiksemast summast, mida piiri väljaehitamine nõuab. Nüüd on selgunud piiri ehituse tegelik maksumus ja selle teadmisega on tänane koalitsioon edasi läinud. Lähiaastatel on investeeringud sinna ette nähtud ja kui järgmisel aastal riigi eelarvestrateegiat arutatakse, siis tuleb vaadata ka järgmiste aastate kulutustele otsa.

15:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

15:18 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Eesti teadus- ja arendustegevuse hea seis on varasemate aastate otsuste tulemus. Täna päeva küsimus on investeerida sellesse, et meie teadus, arendus, innovatsioon oleks jätkusuutlik. Kuidas kavatsed praegune valitsus seda tagada, kui doktorandistipendium on 660 eurot, mis ei võimalda keskenduda teaduslikule uurimistööle ja doktorikraadi kaitsmisele? Kus on see teie pakutud lahendus teaduse jätkusuutlikkusele?

15:19 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh küsimuse eest! Kogu avaliku sektori, s.o siis riikliku ja kõrgharidussüsteemi teadus- ja arendustegevuseks plaanitud kulutused järgmisel aastal on 219,8 miljonit eurot. Teaduse rahastamise suurendamiseks on kindlasti vaja ka erasektori suuremat panust. Haridusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse programmimaht on järgmisel aastal 170,9 miljonit eurot, milles on ka kõrghariduse valdkonna kulud. Ülikoolid on oma eelarvetes iseseisvad ja küsimus on prioriteetides, kes kuhu ja kui palju investeerib. Me teame, et alati on kõigil raha vähe, aga praegune koalitsioon on kindlasti teaduse arendamist ja investeerimist infotehnoloogiasse väga tähtsaks pidanud.

15:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Heidy Purga, palun!

15:20 Heidy Purga

Suur aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus õpetajate palga kohta. Ütlesite ennist õpetajate palgast rääkides, et te jõuate 1500 euronit, mis on võrreldes riigi keskmise palgaga 109%. Aga pidite jõudma 120%-ni. Kas see oli kuidagi poliitiline valik või jäi teil raha puudu?

15:21 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kindlasti on poliitiline valik see, et õpetajate palgad tõusevad, ja tõusevad kiiremini kui keskmine palk. See on prioriteet. Julgen öelda, et see on olnud ka eelmiste koalitsioonide prioriteet, nii et selles ei ole midagi erandlikku. Aga praegune koalitsioon on selles osas olnud pigem helde kui kitsi.

15:21 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

15:21 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt minister! Te väitsite, et tulumaksureform on tehtud väiksema sissetulekuga inimeste aitamiseks. Tekkinud on kummastav olukord, kus töötav pensionär maksab rohkem makse kui riigi valitsuse liige. Kas te tunnete ennast hästi, kui oma pangaarvet vaatate ja mõtlete töötavale pensionärile, kes maksab teist rohkem makse? Ja minu arust andsite te peenhäälestuse definitsioonile täiesti uue sisu, kui väitsite, et valitsus on aktsiiside mõttes peenhäälestusega tegelenud. 70% õlleaktsiisi tõusu, mis on olnud üks piiriralli käivitanud mootoreid, on ju fakt. Teeb kurvaks, et te ütlesite, et võimalik aktsiisiauk oleks tulnud umbes 35 miljonit. Kui paneme sinna katuserahad kõrvale, siis saame tegelikult aru, et riigimehelikkust sellel valitsusel ei ole olnud. Eksperdid ju ütlevad, et aktsiise langetades on võimalik riigile tulu teenida ja hiljem kas või omavalitsustele kaks korda rohkem raha anda. Kuhu on valitsusest kadunud riigimehelikkus?

15:22 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Aktsiiside teema juures jääb mulle üks asi arusaamatuks. Viimased viis aastat on keskmine alkoholiaktsiisi laekumine olnud umbes 235 miljonit eurot, praegu laekub 235 miljonit eurot. Varem olid need aktsiisid meil tunduvalt madalamad ja olid ka Soome turistid, kes siin ostsid. Kust te ikkagi leiaste selle 100 miljonit, mida te kõik nii lahkelt jagate? Te räägite erinevatest hüpoteetilistest hinnangutest, mis rajanevad eeldusel, et tehakse kartellikokkulepe ja kõik jaekauplused alandavad ühiselt jaehindu ning see toob õnne meie õuele. Aga see pole nii lihtne. Küllap ka endised rahandusministrid teavad, et uuringute peale, mis lähtuvad mingitest hüpoteetilistest alustest või sisenditest, ei saa riigieelarvet üles ehitada.

15:23 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

15:23 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Õiguskantsler Ülle Madise on öelnud, et Riigikogu liikmetel on põhiseaduslik õigus teha riigile olulisi otsuseid. Paraku riigieelarve vorm seda mitte kuidagi ei võimalda. Toon teile ühe näite seletuskirja leheküljelt 99, kus on toodud Keskkonnaministeeriumi valitsemisala finantstulude hulka kuuluvad dividendid. RMK ja Keskkonnauuringute Keskus – siia on pandud summaarne summa peaaegu 42 miljonit eurot, kuid ei ole öeldud, mis asutuselt rohkem dividende võetakse ja mis asutuselt vähem. Ning kuidas Riigikogu liikmed saavad kontrollida enda poolt vastu võetud seadust, et RMK tuludest makstakse kinni looduskaitseliste piirangutega maade võõrandamist? Miks ei ole Riigikogu liikmetel võimalik selle dokumendiga sisulist tööd teha?

15:24 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Omades kaheksa aastat kestnud Riigikogu töö kogemust, ma ütlen, et niisugune debatt ja arutelu käib eelarve menetluse juures iga kord. Ühed leiavad, et eelarve võiks olla tunduvalt detailsem ehk tunduvalt paksem. Teised leiavad, et siis ei leiaks sealt midagi üles, et eelarve peaks olema tunduvalt õhem ja kokkuvõtlikum. Lõppkokkuvõttes on teie ees täna mõnes mõttes kompromiss. Eelnõu seletuskirjas üritatakse eelarve ridasid võimalikult hästi lahti kirjutada. Jah, me kindlasti liigume selles

suunas, et eelarveseaduses raamatupidamislik-tehnilist informatsiooni vähendada. Need tabelite esimestes tulpades olevad koodid ja numbrid tõesti tekitavad Riigikogu liikmetes segadust ega aita neil kõigest paremini aru saada. Me liigume selles suunas, et oleks tegevuspõhine liigendus, et vaadates mingit tegevust, te leiata sealt üles, kas see tegevus sobib ja millised on kulutused. Kindlasti on tehtud kriitikat varem väga tõsiselt võetud ja võetakse ka seekord. Liigume selles suunas, et eelarve oleks Riigikogu liikmele võimalikult arusaadav. Aga veel kord: iga kord peale valimisi on siin uued parlamendiliikmed, kes ehk leiavad, et tegelikult võiks eelarve olla just selline, nagu see oli enne seda, kui see eelmise koosseisu soovil ära muudeti.

15:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Maris Lauri!

15:26 Maris Lauri

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Rahandusministri ülesanne on vastutada ka selle eest, et eelarvepoliitika sobiks majanduse tsüklilisusega. Kui eelarve on protsükliline, siis see võimendab tsüklit: kasvav majandus hakkab üle kuumenema, jahtuv majandus külmeneb. Nüüd, teie juhtimisel oleme saanud uue eelarve. Ja taustamaterjalid osutavad sellele, et eelmisel aastal, kui teie väidetavalt töite majanduse seisakust välja, oli majanduspoliitika ja eelarvepoliitika protsükliline ja see on ka järgmisel aastal protsükliline, aga seekord majandust jahutav. Toimub juba jahtuva majanduse jahutamine. Kas te adute, et teie eelarve on majanduspoliitiliselt ebaadekvaatne?

15:27 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ei arva seda. Eks struktuurse tasakaalu reegel ongi ju selle mõttega kehtestatud. Selle järgimise korral ei saa riik majanduse kasvuperioodis majandust üle kuumendada ja kui majandusel väga hästi ei lähe, on riigil võimalus sinna ressursse juurde panna. Praegu me oleme struktuurse tasakaalu lähedal, mis sisuliselt tähendab seda, et me ei kuumenda majandust üle ega ka jahuta.

15:28 Aseesimees Enn Eesmaa

Mati Raidma.

15:28 Mati Raidma

Täna, austatud juhataja! Hea minister! Läheks idapiirile korraks tagasi. Vaatan seaduseelnõu seletuskirja ja näen, et piirile suunatav investering väheneb järgmisel aastal 31%. Kui ma vaatan järgmisi aastaid, siis kaugemas perspektiivis samamoodi need numbrid vähenevad. Kas rahandusminister suudab selgitada, miks see vähenev numbrite jada on teie prioriteet? Kelle huvides see on, et investeringud idapiirile vähenevad?

15:29 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Võin kindlalt väita, et idapiiri ehitus käib. Selle valmimine ei ole raha taga, projektijärgne ehitus nõuab ettevalmistust ja aega.

15:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel, teine küsimus.

15:29 Andres Herkel

Aitäh! Austatud minister! Eelmisele küsimusele vastust ei tulnud ja me ei tea, miks see siis riigieelarves ei kajastu. Samuti ei saanud mina vastust oma eelmisele küsimusele, kuidas tekkis ikkagi ühtäkki ühes valdkonnas see lisaprognosis, mis mitte ainult ei päästnud teid 50-miljonilisest puudujäägist, vaid jättis ka võimaluse katuseraha maksta. Ma tahan tõstatada just selle küsimuse, et investeringuteks näeb eelarve praegu ette 63 miljonit. Idapiir ja Rail Baltic on tulemas, mõne aasta pärast see summa ilmselt hüppeliselt kasvab. Kuidas te niisugustes olukordades väldite majanduse ülekuumenemist ja nendesamade objektide kallinemist seoses sellega, et tekib defitsiit ja ilmselt ehituse hinnad hakkavad tõusma. Sellist pikka vaadet Rail Balticu summade puhul veel on, aga idapiiri puhul seda eelarves tõesti ei näe.

15:30 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Eelarves on need rahanumbrid piiriehituse real. Nagu ma ütlesin, selleks on vaja ka korralikku projekti, mille valmimine võtab aega. Pikk vaade on riigi eelarvestrateegias olemas. Rail Balticu investeeringud on ilusti eelarves sees, nii et sellega muret ei ole.

15:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Aivar Sõerd.

15:31 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Te olete avalikult öelnud ja see on ka eelarve seletuskirjas vähemalt summana kirjas, et riik osaleb järgmisel aastal Eesti Energia investeeringutes. Te olete täiendavalt selgitanud, et riigi osalus Eesti Energia investeeringutes läheb võrkude arendamiseks, taastuenergia projektideks ja uue õlitehase ehituse alustamiseks. Aga Eesti Energial on endal püsiv rahavoog. Eesti Energia hangib investeeringuteks raha võlakirjadega, intressid on madalad, võlakirjad on koguni noteeritud. Miks peab riik osalema, nii nagu te olete öelnud, Eesti Energia projektides: võrkude arendamises, taastuenergia projektides ja uue õlitehase ehituse alustamise projektis?

15:31 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Tegemist on Eesti Energia potentsiaalsete investeerimisprojektide kaasrahastamisega. Sama probleem või mure oli aastal 2012, kui 150 miljonit läks Eesti Energia investeerimisprojektide kaasrahastamiseks. Eelarve seisukohalt ei ole tegemist kuluga, vaid finantseerimistehinguga. Ja selle finantseerimistehingu pikaajaline eesmärk on saada dividende, muidu ei saaks seda finantseerimistehinguna kajastada. Kas need projektid realiseeruvad, on täna vara öelda. Aga selline võimalus on eelarves ette nähtud. 2019. aasta lõpp on kaugel, ent me igaks juhuks näeme sellised võimalused ette.

15:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Kristen Michal.

15:33 Kristen Michal

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Kuna aeg on piiratud, siis ma parandan osa fakte teie eelmisest vastusest. Aastal 2016, kui valitsus vahetus, aktsiisid laekusid üle: eelarve seaduses oli 248 miljonit, tuli 251. Järgmisel aastal oli eelarvesse oodatud 276 miljonit, tuli 222. Ja siin on aasta, kus on loodetud alkoholiaktsiisi saada juba üle 300 miljoni, laekunud on oluliselt vähem. Nii et fakte tuleks teada ja olla nende esitamisel täpne. Samamoodi on hinnatõusudega. Hinnatõus on selle valitsuse kingitus inimestele. Ja nüüd minu küsimus. Enne te vastasite küsimusele töötavate pensionäride maksustamise kohta, et te aitate neid, keda on vaja aidata. Mis te arvate, kas töötav pensionär, kes tahab ühiskonnas aktiivne olla ja panustada ka teiste pensionidesse, vajab riigi "abi" kõrgema maksustamisena või peaks ta siiski saama oma õiglaselt teenitu kätte, mitte olema valitsuse täiendavate kulude katja?

15:34 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma kõigepealt vastan etteheidetele aktsiiside teemal. Sa ütlesid, et ühel aastal laekus 248 miljonit, järgmisel aastal laekus 222. Mina rääkisin sellest, et Reformierakonna juhitud koalitsioon pani aluse tänasele probleemsele piirikaubandusele. See on tõesti probleem. Kõige rohkem muret tekitab just kange alkoholi aktsiisi laekumine. Jah, koguseliselt võib öelda, et õllekohvleid on rohkem, aga kui me vaatame, kus on kõige suurem aktsiisikadu, siis on see kange alkoholi osas. Ja veel kord, töötav pensionär tegelikult panustab meie Eesti tulevikku, panustab oma laste ja lastelaste tulevikku. See on väga tervitatav, et nad on aktiivsed. Oma töö pealt saavad nad tasu, mida maksustatakse 20% tulumaksuga, mitte rohkem. Kindlasti ei saa öelda, et kui pensionär saab teenitust 80% kätte, siis see on midagi väga halba. Ma arvan, et on väga tore, et nad töötavad ja selle eest ka väärilist tasu saavad.

15:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Jürgen Ligi.

15:35 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra minister, väga kole on kuulda, kuidas te nüpeldate Sven Sesterit tema aktsiisipoliitika pärast. Aga fakt on see, et teie valitsuse ajal tõstis ta õlleaktsiisi peaaegu kahekordseks ja veini oma rohkem kui kahekordseks. Piirikaubandus just nimelt selle tagajärjel mitmekordistus. Kui te tõesti numbraid ei valda, võib-olla siis vahetate ametit. Seda eelarvet on nüüd tutvustatud kahes kõnes. Mina olen kogu aeg tahtnud kuulda, kas see valitsus räägib uhkelt midagi struktuursetest reformidest, millegi paremini kulutamisest. Palun proovige teie! Ma näen ühte struktuurset reformi: on loobunud teaduse ja hariduse eelistamisest ja eelistatakse ühte jõustruktuuri. Näiteks palgatõusu erinevus on kolmekordne jõustruktuuri kasuks. Te olete väga uhked ja räägite seda igal pool, aga nimetage nüüd veel mõni struktuurne reform, kus midagi tehakse millegi asemel ja midagi eelistatakse teisele ja kulutamine muutub ühiskonna huvides tõhusamaks!

15:36 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Jälle, ma olen korduvalt öelnud, et vahet ei ole, millest ma rääkima tulen, lõpuks räägin ikkagi aktsiisidest. Samamoodi iga küsimus jõuab otsapidi aktsiisideni välja. Jah, ma olen seda öelnud ja ütlen ka edaspidi: selle koalitsiooni tehtud aktsiiside järsk tõus ei olnud õige. Ütlen ka seda, et eelmine koalitsioon oli see, kes probleemsele piirikaubandusele vundamendi ladus. 2016. aastal jäi juba Läti 8 miljonit eurot aktsiise. Jah, edaspidi on see summa kasvanud. See kasvabki. Kui piirikaubandus on hoo sisse saanud ja inimesed hakkavad seal käima, siis nad leiavad seal järjest uusi võimalusi. Samas me teame, et Eestil läheb paremini kui meie naabritel. Seepärast on seal ka hinnad odavamad. Nii tekibki meie maksuauk. See on probleem ja murekoht. Aga te küsisite ka struktuursete reformide kohta. Mina arvan, et koalitsiooni väga selge suund perepoliitika ja riigi kaitsevõime tõhustamiseks, samuti see, et me tegelikult võimaldame ettevõtetele maksurahu, on väga selge sõnum, et Eestis on ettevõtjad teretulnud.

15:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Järgmise küsimuse esitab seni veel mitte kordagi koalitsiooni kuulunud fraktsiooni liige Raivo Põldaru. Palun!

15:38 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Valitsus jätkab endiselt majanduse stimuleerimist suuremahuliste investeerimisprojektide kaudu, millest ka täna juba mitu korda juttu on olnud. Ehitussektorile ja sellega seotud tegevustele annavad investeeringud kindlasti hoogu juurde, kuid küsitav on nende panus Eesti majanduse potentsiaali kasvu. Samal ajal püsivad kulutused teadus- ja arendustegevusele allpool Euroopa Liidu keskmist. Eesti konkurentsivõime kavas "Eesti 2020" on seatud eesmärk eraldada teadus- ja arendustegevuseks 3% SKP-st. Kuidas te 2020. aastale seda protsenti silmas pidades lähenete? On üldse kavas seda saavutada või ei ole? Jääb see lihtsalt unistuseks?

15:39 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Väga õige, et on seatud eesmärk suurendada teadus-arendustegevuse kulutuste osakaalu. Aga siin on üks murekoht. Murekoht on see, et riik panustab selsse, aga see panus ei ole olnud selline, mis tekitaks motivatsiooni ka ettevõtlussektoril selsse oma panus anda. Seda koostööd ei ole. Koalitsioon ongi otsinud võimalusi, kuidas siduda investeeringud teaduse arendusse majanduskasvuga ehk SKP kasvuga, et sellest oleks kõigile kasu.

15:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Marko Mihkelson.

15:40 Marko Mihkelson

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! On teada, et Eesti elanike elujärg sõltub väga palju sellest, kui edukad on Eesti ettevõtjad rahvusvahelises konkurentsisis ja laiemalt, kui edukas on Eesti rahvusvahelises konkurentsisis. Täna avaldatud Maailma Majandusfoorumi tänavuse konkurentsiiindeksi järgi on Eesti kahe koha võrra langenud. Näiteks on meist mööda läinud isegi rahvusvahelises isolatsioonis olev Katar. Ja mitme näitaja poolest oleme maailmas kui mitte viimasel kohal, siis päris

tagapool. Pean silmas tööjõuturu erinevaid komponente. Praegu menetluses olev eelarve ei peegelda ambitsiooni, et me tahaksime rahvusvahelises konkrentsis kõrgemale kohale tõusta. Hea minister, öelge, miks see ambitsioon praegusel valitsusel puudub!

15:41 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! See ambitsioon kohe kindlasti ei puudu. Ma arvan, et meie kasvu pidurdavad tegurid on kindlasti tööjõupuudus ja ka meie väiksus, meie suur sõltuvus väliskeskonnast, sellest, kuidas mujal läheb. See kaks kohta langust on kindlasti kurb, aga tegelikult suures plaanis see näitab seda, et me oleme stabiilselt oma koha peal.

15:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Tiidus!

15:41 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Järgmine aasta on Euroopa Liidu praeguse mitmeaastase finantsraamistiku eelviimane aasta. On teada, et järgmisel perioodil rahastuse mahud vähenevad, tulevikus on meile eraldatavate struktuurivahendite maht 2/3 senisest mahust. Lisaks kasvab surve omafinantseerimise suurenemisele. Kuigi Brüsselis debatid eelarve üle veel käivad ja muudatused tunduvad kauged justkui homme päev, on Eestis kaugemale ette vaatavad asjatundjad juba rääkinud mõnede tegevuste ja teenuste mahtude muutumisest, viidates vajadusele riiki tõhusamaks muuta. See nõuab väljumisstrateegiat. Lugupeetud minister, kuidas need protsessid järgmise aasta eelarves kajastuvad? Mõtlen siis väljumisstrateegiat, mis peab silmas tegevusmahtude muutumist.

15:42 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Mis puutub väljumisstrateegiasse, siis me teame, et need toetused ei ole igavesed. Ei saa olla niimoodi, et keegi meid kogu aeg toetab. Ütleme kindlasti suure aitäh neile, kes meid toetavad, aga sellega lõpmatult kaua arvestada ja seda Eesti Nokiaks pidada ei saa. Ei saa rääkida, et siis on meil kõik hästi, kui meid keegi toetab. See ei ole pikas perspektiivis jätkusuutlik. Kui me vaatame uut Euroopa Liidu eelarveperioodi, siis näeme, et meile eraldatav ühtekuuluvusfondi osa tõesti väheneb. Vahepeal olid kartused, et see vähenemine võib olla kuni 40%, nüüd on hea uudis, et see on kuni 24%. Me ei ole siiski sellegagi rahul. Praegu käivad läbirääkimised, et see langus oleks väiksem. Tõesti tekib olukord, et kui me saavutame järgmise taseme, ületades näiteks 1% võrra taseme 75% euroliidu keskmisest, siis meie toetused drastiliselt kukuvad. Samas toetused põllumeestele tervikuna kasvavad. Ja kui me räägime keskfondi investeeringutest, puudutagu need Rail Balticut või meie energiatriasse, siis nende maht tõenäoliselt suureneb. Laias laastus võib öelda, et järgmisel eelarveperioodil saadav terviksumma võib jääda isegi sama suureks, kui see on praegusel eelarveperioodil. Aga me lähtume eeldusest, et kui me praegu saame iga sisse makstud euro eest tagasi 3,5 eurot, siis järgmisel perioodil kindlasti vähemalt 3 eurot.

15:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

15:45 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Hea minister! Üks selle eelarve või tegelikult kogu selle valitsuse tegevuse probleeme on see, et ei ole mitte ühtegi reformi, mis valmistaks meid ette tulevikuks – valmistaks meid ette rahvastiku vähenemiseks ja vananemiseks, üleilmseteks energia- ja keskkonnapingeteks. Üks näide sellest, et see tulevik on juba käes, on töökäte puudus. Eestis ei ole enam ilmselt mitte ühtegi sektorit, kus ei oleks karjuv töökäte vajadus. Ja see omakorda tähendab, et neid inimesi, kes on valmis ka pensioniikka jõudnuna töötegemist jätkama, tuleb hoida. Neid tuleb hoida! Aga mida teie valitsus teeb? Ta pitsitab neid pensionäre. Tulen tagasi oma eelmise küsimuse juurde, millele te ei vastanud. Kui maksukaose läbisurumise ajal andis Keskerakonna valitsus selgelt mõista, et ollakse valmis pensionäre ebaõiglaselt kohtlevat maksusüsteemi muutma, siis tänaseks te olete sellest sisuliselt taandunud. Kas selle eelarve ettevalmistamise käigus keegi valitsusest tõstatas pensionäride ebaõiglase maksustamise küsimuse? Kui tõstatas, siis miks te seda ära ei ole muutnud?

15:46 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ütlen niimoodi, et seda teemat tugevalt laual ei olnud. Töökäte probleem on terav ja mure selle pärast on ka minu arust õigustatud. Miks ikkagi paljud ettevõtted, teades, et nad ei saa lõpmatuseni jääda lootma odavatele töökätele, ei ole piisavalt investeerinud tehnoloogiasse, et lisandväärtust suurendada? See on üks murekoht ja vastamata on küsimus, miks varem ei tegutsetud selles suunas jõulisemalt, et motiveerida ettevõtteid investeerima. Jah, see on tõesti probleem. Viis-kuus aastat sisuliselt majandus tammus paigal, ettevõtjatel ei olnud kindlust tuleviku ees ja nad ei julgenud investeringuid teha.

Nüüd on nende kindlus kasvanud ja ka investeringud on kasvanud. Ma loodan väga, et ka investeringud infotehnoloogiasse kasvavad. Ühtepidi ongi nii, et kui töökäsi ei ole, siis on nad lausa sunnitud investeerima tehnoloogiasse, et vähendada sõltuvust töökätest – see on paratamatus. Teisest küljest võib öelda jälle seda, et probleemiks on ka konservatiivne immigratsioonipoliitika. Samas, me oleme rahvusriik, me ei tohi teha vigu, mida teised riigid on teinud, kindlasti tuleb silmas pidada pikemat vaadet. Arvamused selles valdkonnas on erinevad, aga ma usun, et mingi mõistlik kompromiss on täiesti võimalik.

15:48 Aseesimees Enn Eesmaa

Peep Aru.

15:48 Peep Aru

Aitäh! Hea minister! Ega ma oma esimesele küsimusele vastust ei saanud. Samas, teie auks tuleb seda öelda, et oma suurel määral ebaprofessionaalsete vastustega te erinete eelmisest rahandusministrist ka selle poolest, et teie vastused on tunduvalt lühemad. Aga ma küsisin väga selgelt, kas omavalitsuste elu läheb paremaks, kui nende tulude ja kulude vahe halveneb järgmisel aastal tänavusega võrreldes 54 miljoni võrra. Bilansi halvenemist oleks saanud tunduvalt leevendada, kui nn katuserahad oleks lisatud omavalitsuste tulubaasi. Miks valitsus valetab, et järgmisel aastal läheb omavalitsuste elu paremaks? Ja miks ei antud katuserahasid omavalitsuste tulubaasi?

15:48 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Oma arust ma ütlesin väga selgelt, et kohalike omavalitsuste tulubaas kasvab. Kindlasti ei ole mina see, kes neile ette kirjutab, mida nad oma raha eest tegema peavad, kuhu seda investeerima peavad. See on nende enda otsustada. Ja see ongi normaalne. Väga imelik oleks, kui mina ütleksin, kuhu nad peavad investeerima või kuhu nad võivad investeerida. Ma ei tea nende vajadusi. Ma ei ole sellega piisavalt kursis ja kindlasti oleks see täiesti vale suund.

15:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Yoko Alender!

15:49 Yoko Alender

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja, austatud minister! Soovin küsida "Eesti Vabariik 100" raames eelmise valitsuse algatatud "Hea avaliku ruumi" programmi kohta. Kas Eesti linnade, eriti siis väiksemate linnade, maakonnakeskuste avalik ruum ei ole enam selle valitsuse prioriteet? Miks vaatamata riigihalduse ministri ja kultuuriministri lubadusele see teema eelarve läbirääkimistel kõneks võtta ei leia eelarvest avaliku ruumi ehk elukeskkonna inimlikumaks muutmise kava, näiteks keskväljakute väljaehitamist-kordategemist? See ei ole rahastust saanud.

15:50 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma detailselt ei oska vastata, kui palju selleks raha on. Ma tean seda, et igal pool, kus ma sel aastal käinud olen, ehitatakse keskväljakuid. See on muidugi positiivne. Samas kindlasti ei ole mõttekas ehitada neid keskväljakuid igal aastal uuesti. Kui on üks kord ehitatud, siis on mõttekas, et see ikkagi mõned aastad ka niimoodi püsib. Aga see teema on kohalikele omavalitsustele hästi oluline ja ma toetan seda. Ent kui see on omavalitsustele prioriteet, siis suurema tulubaasi korral nad kindlasti leiavad võimalusi seda teha. Ja üks riik on siamaani toeks olnud ja on ka edaspidi.

15:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

15:51 Henn Põlluaas

Aitäh! Naistevastane vägivald on probleem, mis ei ole kuskile kadunud ja mille ees ei tohi silmi kinni pigistada. Mis põhjusel on valitsus jõudnud arusaamisele, et vägivalda kogenud naiste tugitelefoni, mis tervelt kümme aastat on suurepäraselt tegutsenud, enam riigi toetust ei vaja? Kas te arvate, et kustutame eelarverea, ja probleem on kadunud? Samas on ligi kaks korda suurendatud inimkaubanduse ohvrite nõustamise ja vastava telefoniliini rahastamist. Kas tõesti on inimkaubandus Eestis sellel määral kasvanud, et varjutab juba naistevastast vägivalda?

15:51 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ei ole kindlasti nõus sellega, et naistevastase vägivalla vastu võitlemine ei ole prioriteet. Kindlasti on! Ja minu arust on selleks edaspidi rohkem raha ette nähtud. Naiste tugikeskuste rahastamine suureneb järgmisel aastal miljoni euroni. Kui baastase oli 0,77 miljonit eurot, siis sinna laekub lisaraha umbes 230 000 eurot. Aga see tegevus on Sotsiaalministeeriumi kureerida ja ma usun, et nemad on sellega kindlasti paremini kursis kui mina. Samas on selge, et häid mõtteid ja soove, kuhu raha oleks vaja, on palju, aga kuskil on piirid. Sellega me peame ka arvestama.

15:52 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

15:52 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Kahjuks pean ütleva, et ma ei ole rahul teie vastusega, mille sain oma eelmisele küsimusele, ja küsin uuesti. Kui doktoranditoetus on endiselt 660 eurot kuus, siis milliste hoobadega kavatses valitsus toetada teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni jätkusuutlikkust? Ärge mulle öelge, et meil on see 19 miljonit lisatud. See on hoopis baasrahastamine, mille hulgas on struktuurifondide raha 5,6 miljonit. Millised on hoovad, millega tagatakse meie teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkus ja järelkasv selles vallas?

15:53 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma pean siin ikkagi ennast osaliselt kordama ja kinnitama: teadus- ja arendustegevuse rahastus suureneb järgmisel aastal. Kuidas seda raha kasutatakse, on nende asutuste otsustada. Tegevustoetused kõrgkoolidele on järgmisel aastal 163,4 miljonit eurot. Palgafond kasvab 4,5 miljonit eurot ja selles on ca 14,2 miljonit eurot ka doktoranditoetusteks. Need on numbrid, mis ma saan siit öelda, ja ma loodan väga, et suurenenud summad neid aitavad.

15:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Heidy Purga, palun!

15:54 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud kõneleja! Mul on küsimus kultuuri valdkonna kohta. Milleks on kavas kasutada eelmisel aastal linnahallile planeeritud raha? Eelmisel aastal jäi see tegemata, kas linnahalliga minnakse edasi ja kui minnakse, siis kuidas?

15:55 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Järgmise aasta eelarves linnahalli sees ei ole. Riigi eelarvestrateegias on see järgmiste aastate vahel ära jagatud. Aga järgmine koalitsioon saab otsustada, mis on tema prioriteedid. Aga jah, järgmise aasta eelarves linnahalli investeringut sees ei ole.

15:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Valdo Randpere.

15:55 Valdo Randpere

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Siin on seoses idapiiriga läbi käinud igasugused numbrid, asi on päris segane. Kord sa ütled ühtepidi ja kui jälle küsitakse, siis teistpidi. Ütle nüüd lõpuks oma mehesõna, kui palju on see ehitus siiaamaani maksma läinud ja kui palju ta veel maksma läheb enne, kui valmis saab? Kaks numbrit palun!

15:55 Rahandusminister Toomas Tõniste

Järgmiste aastate eelarvetes, ütleme niimoodi, on selleks kokku 79,9 miljonit eurot. Täna seisuga on idapiiri ehitus aga jah kahjuks kolm aastat edasi lükkunud. Edasilükkumise peamiseks põhjuseks on eeldatust raskemad ehitustingimused, mis selgusid alles peale testlõikude valmimist. Algselt, kui neid testlõike ei olnud veel tehtud, ei olnud võimalik valmimise aega täpsemalt prognoosida.

15:56 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

15:56 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt minister! Te enne ei vastanud mu küsimusele, mis tunne teil tekib, kui palgapäeval näete, et olete vähem makse maksnud kui töötav pensionär. Oleks aus vastata, kas teil üldse mingeid tundeid tekib. Ja te ei suutnud vastata ka kolleeg Jürgen Ligi küsimusele struktuursete reformide kohta. Te küll viitasite, et võib-olla tulevikus põllumehed saavad rohkem raha, kuigi te vist peaksite olema kursis, et maaelu toetamine võib hoopis väheneda, kui me räägime teisest sambast. Esimene samm võib tõepoolest natukene suurenedagi. Aga minu küsimus on selline: millist struktuurset reformi peab silmas peaministri erakonnakaaslaste juhitud seakasvandusele tõuaretuseks kahe miljoni euro eraldamine teist aastat järjest? Kõik ülejäänud – veised, lambad ja muud pudulokused – jäetakse järjekordselt toetusest ilma. Kas see on aus ja läbipaistev riigi valitsemine?

15:57 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Selle maksude teema – kas mul on peeglist vaadata hea meel või kurb meel – ma pörgataksin tagasi. Riigikogu liikmena, ma saan aru, teil minult seda küsides sellist muret ei ole. Teil on hea tunne, et saate kõrgemat palka kui töötav pensionär. Aga kui me räägime struktuursetest reformidest, siis põllumajanduses on praegu üks suund mahe Eesti. Seda on meil korduvalt erinevates töөрühmades arutatud ja see on saanud põhimõttelise heakskiidu. See on õige suund, kuhu Eesti liikuma peaks. Kas kaks miljonit seakasvatusele on nüüd õige või vale – selles ma usaldaksin maaeluministrit. Teilgi on sellel alal kogemusi ja olete asjaga rohkem kursis. Ma ei oska siin praegu muud lisada.

15:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Arto Aas.

15:59 Arto Aas

Aitäh! Hea minister! Ma saan aru, et te tahate siin maalida säärast optimistlikku pilti, aga tegelikult seis muidugi nii ilus ei ole. Maailma Majandusfoorumi koostatud konkurentsivõime edetabelis oleme kukkunud. Meie maksukoormus järgmisel aastal pisut tõuseb. Ettevõtjate hinnang selle valitsuse majanduspoliitikale on valdavalt väga negatiivne. Ma usun, et ka teie ise olete sellega nõus. Mulle teeb kurba meelt see, et te olete lasknud keskerakondlikul Tallinna valitsemise stiilil tulla ka riigivalitsemisse. Needsamad katuserahad ei räägi kindlasti poliitilise ja eelarvekuultuuri arengust – valitsusegi tasemel metsikult suur summa puistatakse suvaliste otsuste põhjal laiali. Meil on riigis väga palju regionaalprogramme, kuhu see raha oleks tulnud suunata, aga seda ei tehtud, vaid valiti palju hämaram viis. Ja tegelikult omavalitsuste eelarved kasvavad vähem kui keskvalitsuse eelarve. Miks te olete lasknud sellisel stiilil ka riigi valitsemises maad võtta?

16:00 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma julgen väita vastupidist: Eesti liigub õiges suunas. Seda kinnitab ka reitinguagentuur Fitch, kes tõstis juba teist aastat järjest Eesti reitingut, just rõhutades Eesti head rahandust, majanduspoliitilisi raame. Te toote siin ühe näite tabelist, kus me kaks kohta langenud oleme, aga see ei ole kindlasti põhjus, mille pärast öelda, et kõik on halvasti.

16:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

16:01 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Kui te ametisse astusite, siis tõenäoliselt ikka selle eesmärgiga, et olla parem kui eelmised rahandusministrid. Teie tänaste vastuste areaal kannab sõnumit, et ma ei saa olla hea, sest eelmised ministrid ei ole osanud head olla. Palun mõelge tõsiselt järele, kas teie eesmärgid on õiged! Minu konkreetne küsimus on sihitud sellele, et kui vaadata järgmise nelja aasta riiklike investeeringute kavasad, siis tuleb eriti esile probleem, millele nii Eesti Pank kui ka mitmed ettevõtjad on tähelepanu pööranud. Kuna meil on suur töökäte puudus, siis me näeme juba praegu esimesi majanduse ülekuumenemise märke. Millised on konkreetsed valitsuse meetmed, et ülekuumenemist vältida?

16:02 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Töökäte puudus kohe kindlasti ei soodusta majanduse ülekuumenemist, pigem pidurdab seda. Praegu on, jah, nähtud ohtu ehitussektoris. Üks põhjus on olnud see, et – jätame eelmise aasta vahele – viis-kuus aastat on ehitussektor kas tammunud paigal või pigem langenud ja nüüd siis tehakse tagasi seda, mis mingil ajal jäi tegemata. Kui võrrelda kriisieelse ajaga, siis on selge, et kindlasti ei ole tegemist buumiga. Inimesed käituvad õnneks konservatiivselt, oht on võrreldes tolle ajaga tunduvalt väiksem. Nii et mingist buumist või majanduskriisist siin rääkida ei saa.

Mis puutub küsimuse esimesse poolde, siis üks iga rahandusminister näeb asju omamoodi. Teistel on olnud omad arusaamad ja minul on omad. Mul on hea meel selle pärast, et kui ma rahandusministriks sain, siis oli koalitsioonileppes soov eelarvega defitsiiti minna. Nüüd on eelarve tasakaalus ja nominaalselt ka ülejäägis. Praegune valitsus ei kasuta neid võimalusi, mis tal oleks kulude paisutamiseks, vaid käitub konservatiivselt. Eelarve on struktuurses tasakaalus ja nominaalses ülejäägis. Kui aastal 2018 on nominaalne ülejääk umbes 170 miljonit eurot, siis järgmisel aastal 130 miljonit eurot.

16:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Kalle Palling.

16:04 Kalle Palling

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Mul on küsimus, mis jätkab Aivar Sõerdi küsimust riigile kuuluvate ettevõtete dividendide kohta. Nimelt te ütlesite, et kui Eesti Energia ei saaks seda täiendavat aktsiakapitali, mis on eelarves ette nähtud, siis ei oleks sealt võimalik võtta dividende. Ma arvan, et siin te ütlesite tegelikult tõe välja. Kui te väidate, et see raha läheb võimalike investeeringute katteks, siis tõenäoliselt te ajate sellele saalile puru silma. Eesti Energia nõukogu endise liikmena ma arvan teadvat, et umbes aasta enne teatakse plaane väga täpselt. Praegu kindlasti käib ka Eesti Energias järgmise aasta eelarve paikapanemine ja teatakse üsna täpselt, milliseid investeeringuid tehakse. Nii et 2019. aasta lõpuks ühtegi üllatust selles osas tõenäoliselt ei tule. Kui tuleb, siis see, et teil on plaanis tulevikus oluliselt suuremad summad riigile kuuluvatest ettevõtetest välja pumbata.

16:05 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kui ma päris ausalt ütlen, siis sellisest skeemist ma kuulsingi esmakordselt ühe reformierakondlase käest. Ma enne ei tulnud üldse selle peale, et on säärane skeem. Seda oli kasutatud varem Reformierakonna valitsemise ajal. Minul sellist mõtet ei olnud, kui sai see eelarve siia toodud. Tore, et ka minu silmi avatakse, kuidas on võimalik dividende rohkem välja võtta. Aga nagu ma ütlesin, tegemist on potentsiaalsete investeeringutega. Me teame ka seda, et Eesti Energia plaanib ühe oma ettevõtte, Enefit Greeni börsile viia. See ootab Konkurentsiameti loa taga. Kui see börsile läheks, siis see annaks arengule positiivse suuna, sest siis poleks ehk vaja rohkem raha suunata investimisprojektidesse ja likviidsus paraneks. Aga veel kord, neid investeeringuid ei pruugi tulla. Me räägime siin uue õlitehase ehitamisest, lihtsalt need kaasrahastamise võimalused on eelarves ette nähtud.

16:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Maris Lauri, palun!

16:06 Maris Lauri

Hea minister! Teie vastus minu eelmisele küsimusele ei rahuldanud mind ja jättis mulje, et te ilmselt ei ole väga põhjalikult eelarve seletuskirja läbi lugenud. Ma annan teile viite: lk 12 on seletuskirjas kirjutatud, et eelarvepoliitika on järgmisel aastal protsükliline. Aga ma küsin nüüd ühe küsimuse, mis tõukub kolleeg Külliki Kübarsepa küsimusest. Te väitsite, et töökäte puudus ei ole majanduse kuumenemise põhjus. Aga töökäte puudus näitab, et majandus kuumeneb – see on kõige elementaarsem näide majandustsükli kohta. Nii et majandus kuumeneb. Kas teil on nagu mõtet või arusaamist, kuidas muuta valitsuse eelarvepoliitika adekvaatseks?

16:08 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et eelarvepoliitika ongi adekvaatne, kui normaalse majanduskasvu faasis ei kuumendata majandust üle ega jahutata. Kui majandusseisaku või languse faasis kulusid kärpida, siis see võib olla probleem. Mõned on ette heitnud, et siis, kui need võimalused olid olemas, kui ehituse hinnad olid odavad ja meie töökäed läksid Soome, oleks riik võinud rohkem majandusse panustada.

16:08 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Vilja Toomast!

16:08 Vilja Toomast

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Peaminister on öelnud, et kohaliku elu arengusse me panustame ka siis, kui suurendame ühistranspordi toetusi järgmisel aastal 10 miljoni euro võrra ja kui see summa jõuab 101 miljoni euroni lõppkokkuvõttes. Kas teile ei tundu see läbi analüüsimata raha pillamisena? Lisaks kõigele see veel mõjutab oluliselt vaba konkurentsi. Ma toon teile ainult ühe fakti. Kui 2015. aastal kasutas ühistransporti 21,9% töökäijatest, siis eelarve seletuskirja kohaselt on see protsent tänaseks jõudnud 20-ni. Nii et tegelikult raha juurdelisamine ei ole kuidagi suurendanud nende inimeste osakaalu, kes kasutavad tööl käimiseks tasuta ühistransporti.

16:09 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Eks ühistranspordiga ole nii ja naa. Ühelt poolt on tõesti tore, kui inimesed seda palju kasutavad, teiselt poolt ma ei ole ise küll selle fänn, et see kõik tasuta on. Nagu ma ka oma kõnes ütlesin, keegi maksab selle ju igal juhul kinni, ja need on maksumaksjad. Aga see ongi prioriteetide küsimus.

16:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Taavi Rõivas.

16:10 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea ettekandja! Jüri Ratase valitsus on esitanud kolm riigieelarvet ja selle aja jooksul on alkoholiaktsiisi suudetud tõsta tervelt kaks korda, mis on küllap omalaadne maailmarekord. Minu meelest on täiesti naeruväärne peale seda, kui on juba kolm eelarvet ise esitatud, süüdistada eelkäijaid, kelle ajal aktsiisimäärad olid kaks korda madalamad ja laekus mitte ainult omaaegsete eelarvetega võrreldes rohkem raha, vaid laekus ka tänavuse eelarvega võrreldes rohkem raha. Kaks korda madalama õlleaktsiisi määra korral olid eelarvesse laekumised suuremad – see on fakt. Aga isegi kui minna kaasa selle mõttemänguga ja selle süüdistamisega, et juba siis tehti viga – siis, kui teie eelkäija Sven Sester oli rahandusminister –, siis kes see nii loll on, et ta aktsiisi kahekordselt veel otsa paneb? Vaat sellest mina aru ei saa. Tegelikult ju nähti, et viga tehti.

Aga mu küsimus on selline. Kas on mingigi võimalus, et te oma ilmselget viga tunnistate? Täna vist ei ole ühtegi inimest, kes arvaks, et see viga ei olnud, Jevgeni Ossinovski loomulikult välja arvatud. Kas on mingigi lootus, et te oma viga tunnistate, või me peame ootama valimisi ja järgmist valitsust, kes selle vea siis lõpuks likvideeriks?

16:11 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ei tea, ma enda arust olen kümneid kordi öelnud, et see oli viga: mindi üle piiri selle tõstmisega. Ma pole öelnud, et süüdi on ainult Reformierakond. Ma olen öelnud, et Reformierakonna valitsus pani probleemsele piirikaubandusele aluse. See, et järgmine koalitsioon tulle hagu juurde pani, pole minu arust õige olnud. Seda ma olen korduvalt öelnud ja ütlen ka edaspidi. Siin ei ole midagi uut, see on selline igav ja vana jutt.

Ka see on kõigile teada, et praegune koalitsioon otsustas tänavu alkoholiaktsiisi tõsta plaanitust poole vähem. Ja veel saime koalitsioonis kokkuleppele, et edaspidised aktsiisitõusud jäävad ära. Sellel on eelarvele küll miinusemärgiga mõju.

16:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Mati Raidma.

16:13 Mati Raidma

Täna, austatud juhataja! Hea minister! Eelmisest vastusest ei tulnud välja teie valem, kuidas saate vähenevaid eelarvenumbreid seostada suureneva prioriteetsuse ja huviga asja vastu. Toon siis ühe näite veel: Sisekaitseakadeemia Kase tänava kompleks. Investeering selle rajamiseks väheneb järgmisel aastal 21%. Isegi võiks arvata, et järsku saab maja valmis ja raha suunatakse selle akadeemia Narva kolledžisse, aga ei. Kase tänava kompleksi investeering 0,6 miljonit jääb tiksuma kogu selles järgmiste aastate tabelis. Oli juttu, et eelarve on koalitsiooni nägu – suhteliselt loogiline tähelepanek teie poolt. Mul on aga selline küsimus: kas te olete nõus selle koalitsiooni näo järgi tehtud poliitilise otsusega lülitada sisejulgeoleku haridussüsteem tasakäigule?

16:14 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ei ole nende detailidega nii hästi kursis kui küsimuse esitaja. Ma tean seda, et sisejulgeolek on praegu valitsuse hästi tugev prioriteet. Võrreldes varasemate aastatega on valdkonda suunatud tunduvalt rohkem ressursse. Sama on ka riigikaitsega. Kas see konkreetne investeering on 0,6 miljonit või 0,5 või 0,3 – ma tõesti palun pöörduda parema spetsialisti poole. Küllap selle valdkonna minister oskab täpsemat infot anda.

16:15 Aseesimees Enn Eesmaa

Marko Mihkelson.

16:15 Marko Mihkelson

Aitäh! Lugupeetud minister! Minu eelmisele küsimusele vastates te ütlesite, et te ei näe probleemi selles, et Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime langeb. Ma ei saa teiega kuidagi nõus olla ja mind teeb tõsiselt murelikuks ka see, et peagi lahkuv valitsus ei ole teinud ühtegi nähtavat sammu selleks, et kaitsta Eesti riigi huvisid selles rahvusvahelises rahapesuskandaalis, millesse meid on tiritud. Välisinvestorid vaatavad sellele kindlasti väga kriitilise pilguga. Aga ma annan teile praegu võimaluse. Kindlasti meid jälgib õige mitu välisinvestorite esindajat, lootuses kuulda miskit, mis paneks neid uskuma, et Eesti on ka selle eelarve eelnõu kontekstis väärt paik oma raha paigutamiseks, investeeringute tegemiseks. Tooge välja näiteks kolm olulisemat momenti selles eelarvekavas, mis soodustavad Eestisse välisinvesteeringute tegemist!

16:16 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et konkurentsivõimele on igal juhul kasuks see, et oma tööjõust me vähendasime just keskmise ja madala palga saajate kulusid. See on kindlasti väga suur samm, millega ei ole siia maani hakkama saadud, sest seda on peetud liiga kulukas. Ja tõesti, see läheb maksma umbes 150 miljonit eurot.

Investeeringute meelitamiseks Eestisse jätkatakse suurinvestori toetusmeetmete rakendamist. On juba alandatud elektrointensiivsete ettevõtete elektriaktsiisi, sama suund on ka gaasiaktsiisi alandamisel. See eelnõu on siin saalis. Tihti ongi vaja kas või pisikesi samme, et anda kindlustunne. Samuti on koalitsioon öelnud ja minagi olen korduvalt öelnud, et ettevõtjate jaoks on kõige olulisem maksurahu. Selle kindluse on koalitsioon riigi eelarvestrategiaga andnud: ette pole nähtud ühtegi uut maksutõusu. 2019.

aasta eelarves ei ole ühtegi uut maksu, mitte ühtegi uut maksutõusu. Need on väga selged sõnumid. Mis puutub Danske rahapesujuhtumisse, siis jah, see on kahetsusväärne. Samas positiivne on see, et Eesti Finantsinspeksioon pani selle kahtlase äri kinni, ja pani kinni juba 2014.–2015. aastal. Seda kahtlast äri Danske panga Eesti filiaalis enam ei toimu. Eesti Finantsinspeksioon lõpetas selle aasta alguses ära samasugused kahtlased skeemid Versobankis. Tegevusluba võeti Versobankilt ära. Võib öelda, et need on Euroopa Liidus kõige jõulisemad sammud, mis on üldse astutud. Me oleme siin teerajajad, oleme selles mõttes esimesed. Probleem oli kahjuks selles, et Euroopa Keskpank menetles Versobanki tegevusloa äravõtmist aasta aega.

Murekoht on rahvusvaheline koostöö. Tegelikult selleks, et jõuliselt tegutseda, peab olema eelkuritegu. Teatud riikidest ei ole võimalik seda teist poolt, kui keegi pole kahju saanud, leida. On tekkinud uus arusaam, et lisaks tavalisele tsiviilkäibele ehk siis tavalisele, n-ö klassikalisele rahapesule on nüüd olemas ka riigi mahhinatsiooni tagajärjel tekkinud rahapesu: riik peseb täiesti legaalset raha läbi – ma ei ütle, et ka Eesti, vaid üldse – läbi mitmete riikide finantsasutuste ja seda kasutatakse hiljem kas siis kuriteoks või mõjutustegevuseks.

Need on need suunad, need õppetunnid. Ma soovitan kõigile: vaatame tulevikku! Eesti on olnud tubli. Ma usun, et aastate pärast Euroopa Liit saab sellest aru. Praegu Euroopa Liidu ja kogu maailma pangad alles hakkavad selle teemaga tegelema ja nii mõnigi ei taha tunnistada, et see on probleem. Nad otsivad võimalusi, kuidas seda kõike jätkata. Eesti on väga selgelt öelnud, et Eesti ei ole koht rahapesuks. Selles mõttes mul on hea tunne, et me oleme siin tegelikult astunud ja astume ka edaspidi väga jõulisi samme.

16:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Laine Randjärv!

16:20 Laine Randjärv

Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Ma tulen oma küsimusega hariduse valdkonda. Riigikohus on öelnud, et üldhariduses munitsipaalkoolide omavaheline arveldamine pearahade kontekstis nn karbihadega on põhiseadusega vastuolus. Kohus ütles ka seda, et kui riik paneb omavalitsustele ülesande selle arveldamisega tegelda, siis peaks ka eelarves selleks raha ette nägema. Haridus- ja Teadusministeerium tegeleb selle teemaga n-ö pooleldi: asi on õhus ja me kultuurikomisjonis oleme ootel, kuidas see laheneb. Kuna seda on alustatud, siis teoreetiliselt peaks järgmise aasta eelarves see raha planeeritud olema. Kas Rahandusministeerium on selle teemaga tegelenud ja kui on, siis millised on lahendused?

16:21 Rahandusminister Toomas Tõniste

Ma küll räägin praegu haridusminister Mailis Repsi eest, aga julgen väita, et kindlasti on sellega tegeldud. See on haridusministri pädevus. Mina kahjuks ei ole detailselt selle teemaga kursis. Kui on soov, siis ma saan kindlasti seda lähemalt uurida.

16:21 Aseesimees Enn Eesmaa

Valdo Randpere.

16:21 Valdo Randpere

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ma enne küsisin idapiiri kohta ja palusin kahte numbrit: kui palju see siiani maksnud on ja kui palju veel maksma läheb. Sain ühe numbrit – see oli küll vale –, teist ei saanud üldse. Mul on väike soovitus ja ka veel üks küsimus. Vanasti oli kombeks, ka sul, hoida kusagil lähedal keegi ametnik, kes saatis numbraid, kui vaja oli, iPadi. Ega see ei ole mingi häbiasi – kõiki numbraid ei suudagi pea meeles pidada. Aga nüüd minu teine küsimus. Sa oled merega kokku puutunud inimene ja kui see valitsus tuli võimule, siis te lubasite teha Eesti jälle mereriigiks, tuua kaubalaevad tagasi Eesti lipu alla. Ma ei leia aga eelarvest ühtegi senti, mis selleks oleks eraldatud, ega ei näe ka merel ühtegi kaubalaeva Eesti lipu all sõitmas. Mis sellest programmist saanud on?

16:22 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Idapiiri koha pealt ma nii palju täpsustan, et ma ütlesin, et need investeeringud on ette nähtud summas 79,9 miljonit aastani 2022. Aastani 2019 on see summa 73,9 miljonit. See otsustati idapiiri

ehituseks eraldada 2015. aastal ja nüüd on sinna veel raha juurde lisatud. Kuna see töö venis paar aastat edasi, siis see summa ongi 79,9 miljonit. Kulused on siiani olnud umbes 24 miljonit eurot. Kui me räägime Eesti kaubalaevade toomisest Eesti lipu alla, siis see on osutunud keerulisemaks, kui arvati. Sel on mitu põhjust. Jah, me võime kehtestada Eesti meremeestele ja üleüldse kõigile maailma meremeestele siin Eestis kõige soodsamad tingimused, aga kas Eesti rahvas on nõus seda kinni maksuma? See on üks asi.

Teine põhjus on veel olnud. Me tahame kehtestada konkurentsivõimelised tingimused, viia teatud kulud samale tasemele kui naaberriikides ja muudes Euroopa Liidu riikides, et laevadel ei oleks mujal tuntavaid eeliseid. Üks maiuspala peaks olema maapealsed teenused, mida neile pakutakse. Praegu on olukord selline, et sellesisuline eelnõu on lõpusirgel. Meie majas on ta heakskiidu saanud. Me oleme täpsustanud nüansse ja eelnõu on nüüd valitsuses. Ma loodan väga, et ta jõuab lähinädalatel Riigikogusse ja te saate sellele pilgu peale heita ja oma häid mõtteid juurde lisada. Aga jah, minugi mure on olnud olukord, kus Eesti meremeeste lapsed käivad Eestis koolis ja lasteaias, kasutavad meie infrastruktuuri, aga nende isad ei maksa Eestis ühtegi maksu, sest me suuname need teistesse riikidesse. Kuski nad ju mingeid makse ikkagi peavad maksuma. See ei saa olla jätkusuutlik lahendus.

16:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Adams.

16:25 Jüri Adams

Härra minister! Tartu linnas on Maarja kiriku probleem. Ma loodan, et te teate seda. See kirikuhoone jäi sel ajal, kui Eestis oli üldine kirikuhoonete taastamise kõrgaeg, taastamata ja praegu ta seisab kui üks kõige koledamaid varemelaadseid mälestusmärke nõukogude ajal tehtule või tegemata jätmisele. Koguduse liikmetel on usutavasti täiesti õigustatud ootus, et Eesti riik toetab nende tegevust selle kiriku taastamisel. Mina ei oska sellest eelarvest küll sellekohast rida leida. Aga äkki te ütlete, kus kohas, millise rea all see Eesti riigi antav toetus on ja kui suur see järgmisel aastal on?

16:26 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ei oska kahjuks praegu vastata. Ma ei tea, kas konkreetselt see kirik eelarves kirjas on.

16:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Arto Aas.

16:26 Arto Aas

Aitäh! Ma ei saanud oma eelmisele küsimusele, mis puudutas kohalike omavalitsuste süsteemset rahastamist, ammendavat vastust, ja pöördun selle juurde tagasi. Kurb on see, et struktuurseid reforme ei toimu, riigi ehitamine on pausile pandud, nagu ka valitsusliikmed ise tunnistavad. Asemele on tulnud valimiseelne raha puistamine sinna, kuhu kellelgi tuju on olnud. Toon lihtsalt ühe näite. Valga sünnitusosakonna toetamiseks raha ei leidunud, väidetavalt oluks vaja 100 000 eurot. Nüüd on tänu katuserahale leitud summa Põlva sünnitusosakonna jaoks – 200 000 eurot. Sinna juurde aetakse segast juttu, et seal kandis on sünnitusi vähe ja tegelikult tuleks mõlemad osakonnad kinni panna. Ei saa aru, kummas on siis probleem: kas tervishoiuteenuse kvaliteedis või rahas? 100 000 eurot Valga jaoks, mis on Tartust palju kaugemal, ei leitud, aga 150 000 selleks, et peaminister saaks Davosi sõita järgmine aasta – see raha leiti. Kuidas te selgitate valijale selliseid ebaloogilisi valikuid?

16:27 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh, väga õige küsimus! Ma arvan, et tervishoiu on väga oluline see, et teenused, mida seal pakutakse, oleks turvalised. Inimeste tervis on eelkõige prioriteet. Kui haiglate nõukogud on otsustanud, et sünnitusosakond tuleb sulgeda, siis mina kindlasti ei ole ekspert, kes ütleb, et las nad seal jätkavad, küllap laste turvalisus on seal garanteeritud. Mina ei võta endale seda vastutust. See on vastus küsimusele, miks need osakonnad taheti sulgeda. Kui keegi ütleb, et poliitiliselt on see vale otsus, ja üritab võidelda selle eest, et osakondi ei suletaks, siis see võimalus on olemas. Eelarve on teil siin Riigikogus, te saate seda menetleda ja oma ettepanekuid teha.

16:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Kalle Palling.

16:29 Kalle Palling

Aitäh! Austatud minister! Mulle väga meeldis teie vastus Marko Mihkelsoni küsimusele. Ja ma täielikult nõustun teiega, et see tegevus, mida teie koalitsioonikaaslane Jaanus Karilaid on harrastanud nii siin saalis kui õiguskomisjonis viimased nädalad ja kuud, on väga suure negatiivse mõjuga Eesti riigi mainele. Me võime siin pingutada Eesti laevade Eesti lipu alla toomisega või millega iganes, aga sellist kahju mainele, mida Jaanus Karilaid ja väga paljud teised, kes pole tema tegevust takistanud, on tekitanud, on võimatu korvata. Aga kas te palun ütleksite oma heale erakonnaaslasel Mart Laarile, et Jaanus Karilaidi nimetamine Eesti Panga nõukogu liikmeks on selles kontekstis väga halb mõte?

16:30 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma lugesin ka lehest seda uudist, aga ei oska seda kommenteerida.

16:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

16:30 Henn Põlluaas

Aitäh! Riigieelarve eelnõu seletuskirjas öeldakse, et toetatakse täiskasvanute tööalast täienduskoolitust ja ümberõpet, töötajate ettevalmistamist majanduse kasvualdkondades, täienduskursuste pakkumist võtmepädevuste arendamiseks ja õpivalmiduse suurendamiseks, täiskasvanute digipädevuste arendamist ning riigikeelt mitte oskavate täiskasvanute täienduskoolitust kombineerituna riigikeele õppega. Arvestades tööjõu puudust on see loomulikult ülioluline tegevus. Miks on aga selleks ette nähtud rahastamist vähendatud tervelt 10%?

16:31 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Tihti ei tulene niisugused vähendamised sellest, et tegevus ei oleks prioriteetne. Sageli on mingi teine kindel põhjus – kas mingi etapp jõuab lõpusirgele või suunatakse vahendid kuskile mujale, kus sedasama tegevust jätkatakse. Kokku võttev vastus ongi, et iga projekt kunagi lõppeb, ja nii oli ka siinsel juhul.

16:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

16:31 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ei hakka sigade tõuaretuse kohta küsima. Ma küsin teilt, miks kõige magusamad üüripinnad asuvad Vasknarvas, Perdakul ja Sürgaveres. Vasknarva kordoni ruutmeetri eest te olete nõus maksma 68,5 eurot, Perdaku piirivalvepunkti puhul 59 eurot ja Keskkonnaagentuuri Sürgavere majakese ruutmeetri pealt 49 eurot. Miks see nii on? Miks need nii kallid on?

16:32 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh, hea küsimus! Kindlasti ruutmeetri hinnad sõltuvad sellest, mis seisukorras need hooned on, kui palju on sinna investeeritud, milline on asukoht jne. Ma julgen küll eeldada, et eesmärk ei ole kellelegi lihtsalt kõrget ruutmeetri hinda maksta, pigem on mängus objektiivsed põhjused.

16:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Vilja Toomast!

16:33 Vilja Toomast

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Minu teine küsimus puudutab haigekassa rahastust. Te ütlesite, et 12,2% annate järgmisel aastal juurde ja et see on eraldis, mida riik maksab mittetöötavate vanaduspensionäride ja rahvapensionäride eest. Küsimus on, mis on selle summa arvutamise aluseks. See 12,2% teeb vist 168 miljonit. Kas on haigekassas mingeid andmeid, et nii palju kulutatakse praegu

üldisest haigekassa rahast mittetöötavate pensionäride ravimiseks või kust te selle summa võtsite? Miks te eraldisena just selle summa üle kannate?

16:33 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Need summad tulenevad vajadusest. Ei ole niimoodi, et keegi niisama mõtleb, et paneks sinna mingi numbri, ja nii lähebki.

16:34 Aseesimees Enn Eesmaa

Taavi Rõivas.

16:34 Taavi Rõivas

Aitäh! Kui 2016. aastal kasvas Eesti sisemajanduse kogutoodang 3,5%, siis nii peaministriks pürgiv Ratas kui teie poliitiline mentor Margus Tsahkna rääkisid seisakust ja rääkisid sellest, et käivitada tuleb kuulsusrikas seisakumootor. Kui me nüüd vaatame, kuidas selle seisakumootoriga läinud on, siis tänavune kasv on ligikaudu sama, mis ta oli 2016. aastal. 2019. aastaks Rahandusministeerium prognoosib, et aasta-aastalt kasv hakkab vähenema. Küll aga on oluliselt, ligi 40 korda suurem elukalliduse tõus võrreldes aastaga 2016 ja terve ports olulisi investeeringuid idapiirist kuni mitmete objektideni on eelarvest välja lükatud, et eelarve kuidagigi tasakaalu saada. Kas teie võiksite siin öelda, et toona aeti meile jama ja see seisakumootor tegelikult pani masina täiesti vales suunas põrutama?

16:35 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Võib ka öelda niimoodi, et toona planeeriti teatud objektid eelarves valede hindadega. Oleneb, kuidas vaadata. Tol ajal ei olnud veel Statistikaamet tulnud välja uudisega, et tegelik majanduskasv oli kõrgem, kui arvati. Ja ei saa ju öelda, et majandus praeguse koalitsiooni ajal ei kasva, et majandusel ei lähe hästi. Ma ei ole kindlasti minister, kes selle au endale võtab. Meil tuleb tänada ettevõtjaid, meie tublisid töökaid inimesi. Ka välisurgudel läheb paremini, meie ekspordivõimalused on paranenud ja see kõik võimaldab meil rohkem investeerida Eestisse ja inimestesse.

16:36 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru.

16:36 Raivo Põldaru

Aitäh, härra aseesimees! Hea minister! Eestisse on ikka investeeringuid oodatud ja siimaani on suurinvestoritele ka teatud soodustusi tehtud. Järgmises eelarves on ka suurinvestori meede – kirjas on 2,9 miljonit. Minu küsimus on selline, millele on väga lihtne vastata. Mitu suurinvestorit on teie koalitsiooni ajal tulnud Eestisse, meie väga heasse keskkonda, meie majandust veel toetama?

16:37 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! See küsimus on selles mõttes õige, et meid teeb murelikuks, et neid viimasel ajal ei ole väga palju siia tulnud. Sellepärast ongi koalitsioon otsinud lahendusi, kuidas suurinvestoreid siia meelitada. Ja need ei ole sellised n-ö ühe aasta lahendused, et täna mõtlen välja meetme ja siis kohe plaksti, oh üllatust, nädala pärast ongi juba investorid ukse taga. See on pikem protsess, keskkonna kujundamine ei lähe kiiresti. Ja on ka põhimõtteline küsimus, kas me oleme valmis tegema erandeid, kui me tahame siia suurinvesteeringuid. Praegune suund on see, et jah, me ootame neid siia, aga teretulnud on pigem need, kes ka suuremat lisandväärtust toodavad. Selles suunas me liigume. Kindlasti ei oleks mõistlik toetada sellist suurt tööstusettevõtet, kes tuleb siia lootuses palgata 500 euro eest inimesi, kes oleks nõus orjatööd tegema. See kindlasti ei ole see suund, mida me toetame.

16:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Kalle Laanet.

16:38 Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea rahandusminister! Mul on hea meel teid kiita selle eest, et te võtsite väga selge seisukoha Finantsinspektsiooni tegevuse osas, mis puudutab Danske skandaali. Üks meie headest

kolleegidest siin saalis on otsustanud sisepoliitilist relva kasutades omale poliitilist kasu lõigata, kuigi see rahvusvahelisel tasandil toob riigile tõsis kahju ja mõjutab meie finantsturge kindlasti. Plaan on lähiajal siin saalis arutada olulise tähtsusega riikliku küsimusena rahapesu. Samas, kogu tegevus käib ju tegelikult Danske ümber: soovitakse leida süüdlased. Korrakaitseorganid, õiguskaitseorganid teevad oma tööd. Mis te arvate, kas on mõistlik kasutada sisepoliitilise relvana Danske skandaali?

16:39 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Eks see ole laiem küsimus. Kui opositsioon leiab vigu ja arvab, et midagi on valesti, kas ta peab siis suu kinni hoidma või võib seda kõva häälega välja öelda? Ja kui ütleb, kas ta lõikab siis mingit poliitilist profiiti? Ja kui lõikab, kas see on siis taunitav või mitte? Ma olen nõus, et see meie riigisisene kemplemine paistab ka väljapoole ja annab võimaluse Eesti peale näpuga näidata, et ju teil siin on midagi halvasti, ju siis Eesti on kogu selles probleemis süüdi. Seda tuleb kindlasti riigisisises debatis silmas pidada.

Aga samas ma möönan, et väga paljudel inimestel on küsimusi, kas tol ajal oleks saanud midagi paremini teha. Mul endal on ka need küsimused. Just selleks, et vaadata tulevikku, on vaja selgeks teha, mis võisid olla need põhjused, et niimoodi on läinud. Ja nagu ma enne ütlesin, mul on hea meel, et Eesti Finantsinspeksioon on jõuliselt tegutsenud. Tegelikult meil ei ole midagi häbeneneda.

16:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Madis Milling.

16:41 Madis Milling

Suur tänu, härra juhataja! Austatud minister! Me teame kõik, et meie riik on lihvitud järjest õhemaks, vähemalt retoorikas kiidetakse kogukondade vabatahtlikku panustamist. Mina olen vabatahtlik päästja, aga paraku seda eelarvet vaadates näen ma, et panus vabatahtlikusse päästesse on banaalselt väljendudes kommiraha. Ja jätkuvalt sõidavad vabatahtlikud päästjad ringi autodega, mis on pärit aastast 65. Kui palju räägiti eelarve läbirääkimistel vabatahtlikust päästest ja ka näiteks vabatahtlikest abipolitseinikest?

16:42 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Siseturvalisus, mis hõlmab ka päästjaid, oli väga tugevalt laual. See oli nii juba kevadel riigi eelarvestrateegia arutamise käigus, kus tegelikult saidki põhimõttelised otsused tehtud. Me oleme andnud raha juurde palgafondi ja oleme valdkonnas, mis puudutab eriti just päästjaid ja politseinikke, teinud suurema tõusu, kui ollakse võib-olla harjunud. Seda just selleks, et lahendada neid mahajäämusega seotud probleeme. Mõned heidavad seda ette, väites, et me laristame. Mina olen seda meelt, et need on teenused, mida me riigilt tahame saada – riigi julgeolek hõlmab ju ka päästjaid, sh vabatahtlikke päästjaid, ja abipolitseinikke –, ja nende pealt ei tohiks kindlasti kokku hoida. Praegu on probleem, et head mehed ei lähe politseinikuks. Olen ise kogunud, et selles koolis ei õpi küllalt tugevaid noormehi, sest see amet ei ole piisavalt tasustatud. Me tahame seda olukorda muuta.

16:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Laine Randjärv!

16:43 Laine Randjärv

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Ma tulen nüüd kultuuriteema juurde. Järgmisel aastal täitub 150 aastat esimesest laulupeost. Korduvalt on üleval olnud küsimus koorijuhtide koolitamisest ja nende tasustamisest ning korduvalt on kaks ministeeriumit – Haridus- ja Teadusministeerium ja Kultuuriministeerium – pildunud seda teemat, nagu Tatikas ja Vesipruul pildusid surnud koera edasi-tagasi üle aia. Me oleme rääkinud, kas võiks kehtestada analoogse süsteemi, mille järgi tasustatakse treenereid. Teie olete spordivaldkonna asjadega kindlasti rohkem kursis kui mina ja võib-olla olete olnud ka juures, kui riik pani treenerite tasustamisele sellega õla alla, et toetusi suurendati sotsiaalmaksu võrra, et saaks treeneritele maksta palka, mitte stipendiumit, ja et ei oleks

ümbrikupalkasid. Kuna need ministeeriumid sellega tegelda ei ole tahtnud või suutnud, siis kas Rahandusministeerium ei võiks sellega tegelda? Laulupidu on tulekul, võib-olla see jääb viimaseks – koorijuhte juurde ei tule, sest nende tasustamine on ülikeeruline.

16:44 Rahandusminister Toomas Tõniste

Kindlasti laulu- ja tantsupidude traditsioon jätkub. 2019. aastal toimub juubelilaulupidu ja -tantsupidu "Minu arm", mida rahastatakse täiendavalt 1,8 miljoni euroga. Ka Eesti Kooriühingule ja laulupeo ettevalmistamiseks on minu mäletamist mööda eraldatud 100 000 eurot.

16:45 Aseesimees Enn Eesmaa

Ain Lutsepp.

16:45 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Küsin sisejulgeoleku ja Siseministeeriumi haldusala kohta. Hetk tagasi te rääkisite politsei alarahastatusest, väikestest palkadest ja et noored sinna ei tule. Ma vaatan osakaalu SKP-st haldusalade kaupa. Valitsemisalade lõikes saab Siseministeerium eelarvest 2019. aastal vähem raha kui 2018. aastal – nii *summa summarum* kui ka protsendina SKP-st. Minu küsimus on selline. Täitmata on lubadus tõsta päästjate palka, piirivalvurite palka, politseinike palka. See on sisejulgeoleku küsimus. Kuidas jõuti eelarve üle otsustades niisugusele tulemusele, et Siseministeeriumi eelarve väheneb?

16:46 Rahandusminister Toomas Tõniste

Jaa, aitäh! See on täiesti õige tähelepanek, et eelarves on vähenemine. Sellel on ka väga selged põhjused. Langus võrreldes 2018. aastaga on seotud soetatud reostustõrjevõimekusega patrull-laeva maksumusega 16,1 miljonit eurot ja reostusseirevõimekusega seirelennuki maksumusega 18,3 miljonit eurot. 2019. aastal ei ole selliseid suuri oste ette nähtud ja sellest on ka see summa vähenemine.

16:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Ants Laaneots.

16:47 Ants Laaneots

Suur tänu, härra eesistuja! Minu küsimus puudutab riigikaitse valdkonda, täpsemalt kaitseväe kahte üliolulist võimelünka ehk siis keskmaa-õhukaitset ja rannakaitset. Need sisuliselt kaitseväes puuduvad, ehkki arutelusid nende üle on olnud ning nende vajadust on kinnitatud kogu käesoleva aasta jooksul. Vaadates riigieelarve projektis Kaitseministeeriumi peatükki, ei leidnud ma ühtegi sõna nende kahe julgeoleku seisukohalt ülimalt olulise võimekuse loomise kohta. Minu küsimus teile, härra minister, on: kuidas te seda kommenteerite? Või teiste sõnadega: kas te olete sel teemal Kaitseministeeriumiga rääkinud?

16:47 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Alustuseks tahan öelda, et Kaitseministeeriumi järgmise aasta eelarve kasvab 61 miljonit eurot, kokku on see 585 miljonit eurot NATO definitsiooni kohaselt ja 2,16% SKP-st. Kaitseministeeriumi detailset võimekust seletuskirjas ei kajastata. Sel on omad põhjused, miks seda ei tehta. Selles valdkonnas ma usaldan meie kaitseministrit, kes on väga kompetentne. Välismaal erinevatel kohtumistel olles ma ikka ja jälle kuulen, kuidas kiidetakse meie kaitseministrit, tema kompetentsi ja teadmisi.

16:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

16:49 Peeter Ernits

Hea juhataja ja ettekandja! Ma olen viimasel ajal üsna palju päästekomandodes käinud. Ja kuigi valitsus on lubanud nende palka olulisel määral tõsta, siis mehed, kes realselt päästetööd teevad, tegelikult ei usu, et nende palk tõuseb 1000 euronit kuus. Pigem nad arvavad, et kontorivennad ja -õed saavad

enamiku sellest koorest. Kinnita palun nendele meestele, kes reaalselt päästavad, et nende palk tõuseb siiski 1000 euroni kuus.

16:49 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Mina kahjuks ei saa seda kinnitada. Mina saan kinnitada seda, et me oleme eelarvest andnud sinna lisaraha juurde. Minule on lubatud, et nende palk tõuseb 1000 euroni. Selle eest vastutab valdkonnaminister – need lubadused on sealt tulnud. Ma väga loodan, et ka need mehed oma rahakotis seda palgatõusu tunnetavad. Jah, ma mõõnan, et varasematel aastal on olnud see murekoht, et palgatõusude mõju on kadunud kuskile kõrgematesse kihtidesse ja sinna alla sellest suurt midagi jõudnud ei ole. Aga täna ma küll usun, et seekord on asi teistmoodi.

16:50 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Adams.

16:50 Jüri Adams

Härra minister! Riigieelarve eelnõu seletuskirjas on üks koht, kus on öeldud, et tuleval aastal eraldatakse Riigiõiguse Instituudile 300 000 eurot. Minu teada seda instituuti ei ole veel olemas. Sellest samast puldist, kus teie praegu seisate, on justiitsminister Reinsalu rääkinud, et see on mõeldud täiesti eraldi seisva institutsioonina. Ma saan aru, et kõik ülikoolid, kus praegu õpetatakse õigusteadust, ja juristide organisatsioonid käsitavad sellist asja sisuliselt umbusaldusavaldusena nende praegusele tööle ja võimekusele. Kas te oskate ütelda, mis siis on meie riigiõigusega korrast ära, et on vaja nii erakorralist ja drastilist sammu?

16:51 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh küsimuse eest! Ma ei ütleks, et see on nii erakorraline ja drastiline samm. See teema on minu mäletamist mööda olnud ka siin korduvalt laual, sellest vajadusest on räägitud. On neid, kes seda toetavad, on neid, kes suhtuvad asjasse kriitiliselt. Selles mõttes olukord muutunud ei ole. Praegune koalitsioon on leidnud, et see on õige samm. Aga riigiõiguse valdkond on justiitsministri pädevuses. Ma loodan väga, et ta teeb õigeid samme.

16:52 Aseesimees Enn Eesmaa

Aivar Surva.

16:52 Aivar Surva

Aitäh, austatud juhataja! Austatud rahandusminister! Ma küsin üle, kuidas need päästjate palgad ikkagi sinna kõrgematesse kihtidesse kadunud on. Te rääkisite, et kohalike omavalitsuste tulubaas suureneb ja teie ei taha sinna sekkuda, kirjutades ette, kuidas seda raha kasutada. No üsna mõistlik, ei maksa tõesti. Kohalike omavalitsuste juhid on ise sellega üsna rõõmsasti nõus tegelema. Nad teevad oma arengukavasid, teevad investeerimiskavasid ja viivad neid võimaluste piires ka ellu. Just nimelt võimaluste piires. Tihtilugu jääb lihtsalt ressursist puudu. Ja nüüd ma küsingi. Te väitsite, et valitsus teeb konsensuslikke otsuseid. Kus ikkagi on see mingi müstiline valitsuskonsensus? Kes leiab Eesti Vabariigis üles objektid, mida kohalikud omavalitsused veel ei teagi, ja suunab sinna raha? Ja nüüd need omavalitsused peavad seda kõike hakkama ellu viima.

16:53 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kui veel kord tulla päästjate palga juurde, siis lisaraha, mis sinna suunatakse, on 7,9 miljonit eurot. Ja kui varem palgatõus nendeni tihti ei jõudnud või ei jõudnud sellisel määral, kui nad oodanud olid, siis ma väga loodan, et seekord läheb teisiti. Mis puutub kohaliku omavalitsuse tasandisse, siis otsustusõigus kohalikul tasandil võiks olla. See asi võiks jääda nende otsustada. Ja et omavalitsuste võimalused paremaks lähevad, et aastatega neile raha juurde tuleb, on ju ainult positiivne.

16:54 Aseesimees Enn Eesmaa

Madis Milling.

16:54 Madis Milling

Suur tänu, härra juhataja! Austatud minister! 13. aprillil 2014. aastal ütles teie erakonnakaaslane Juhan Parts Ärilehes, et laevade soetamine riigi poolt võimaldab prahtimistasude pealt hoida kokku aastas 6–8 miljonit eurot. Aga 2017. aastal oli dotatsioon 17,2 miljonit, 2018. aastal 20,9 miljonit ja 2019. aastaks planeeritakse 17,6 miljonit. See aga kindlasti ei ole lõplik summa. Minu küsimus: kui palju siia veel potentsiaalselt juurde tuleb?

16:55 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kas me räägime praamiliiklusest? Need numbrid, mis eelarves on, loodetavasti 2019. aastal eriti ei muutu. See, et riik need laevad ostis ja hakkas ise seda teenust pakkuma, toob hinnanguliselt kümne aastaga kokkuhoidu 60 miljonit eurot. Selle järelduseni jõudis ka üks hiljutine analüüs. Kas see ka nii läheb, on omaette küsimus. Ma arvan, et riik käitub heaperemehelikult, kui pakub kvaliteetset teenust odavamalt hinnaga sektoris, kus konkurents sisuliselt puudub. Olgem ausad, väga keeruline on tulla sinna kõrvale oma teenust pakkuma, kui keegi seda vedu juba korraldab. Praeguste teadmiste kohaselt on riigil igal juhul tegu kokkuhoiuga.

16:56 Aseesimees Enn Eesmaa

Ain Lutsepp.

16:56 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Jälle julgeolekualane küsimus, mis puudutab Siseministeeriumi haldusala. Elanikkonnakaitse kontseptsiooni rakendamine, millele on kulutatud hulk aega ja ressursi, on 2019. aasta eelarves nullrahastusega. Ja järgmine selline valdkond on Päästeameti riigikaitsevõime ja kriisideks valmisoleku suurendamine – samuti null. Millest selline lähenemine?

16:57 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kui me vaatame ministeeriumide eelarveid, siis need kajastavad prioriteete. Igale poole raha nii palju, kui seda oodatakse või vaja oleks, ei jätku. Ehk sellepärast on seal täna nullrahastus. Siseministeerium planeerib oma eelarvet lähtuvalt vajadustest ja tegevustest, kindlasti ei jää seal midagi olulist tegemata.

16:58 Aseesimees Enn Eesmaa

Märt Sults.

16:58 Märt Sults

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister! Seoses sellega, et järgmisest aastast lõpeb Hasartmängumaksu Nõukogu eksisteerimine Riigikogu juures, tahan küsida seda: kuhu kohta on suunatud väidetavalt kokku hoitud raha, mis seni eelarvest Hasartmängumaksu Nõukogule läks? Millisesse artiklisse, millisesse valdkonda on läinud see raha?

16:58 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Need summad on jagunenud eri ministeeriumide ja organisatsioonide vahel, kes eelarvest raha saavad. Otseselt oli see kulu, kui ma suurusjärku õigesti mäletan, paarkümmend tuhat eurot aastas. See on ära jagatud.

16:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Arno Sild.

16:59 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister! Teenimatult vähe on tänasel arutelul räägitud põllumeeste muredest, aga teame, kui raske oli põua tõttu põllumeeste tänavune suvi. Te üldsõnaliselt märkisite, et põllumeeste toetusi tulevaks aastaks on suurendatud, aga kas te konkreetsemalt oskate öelda, mis osas on suurendatud? Põllumajandus-kaubanduskoja rehkenduste järgi on põllumehed saanud kahju umbes 150 miljonit. Valitsus eraldas laenusumma 20 miljoni ulatuses, aga sellest

laenuvõimalusest põllumehed eriti ei hoolinud, sest intress on nii kõrge, et isegi pangast saadakse laenu soodsamalt. Minu teada on osa sellest laenusummast kasutamata. Kas te palun selgitaksite, kuidas põllumehi saab tuleval aastal paremini toetada?

17:00 Rahandusminister Toomas Tõniste

Ja aitäh! Üleminekutoetuste maksmist jätkatakse vastavalt koalitsioonileppele kokku 16,9 miljoni euro ulatuses. Kindlasti on meil selles ka uusi suundi, näiteks mesilasperede pidajatele läheb 0,6 miljonit, taimetervise ja mahepõllumajanduse järelevalveks ning seemnete sertifitseerimise kindlustamiseks 1,5 miljonit. Need on kõik sellised kaudsed eraldised, mis sellesse valdkonda lähevad. Kui me räägime konkreetset ikaldusest või soojast suvest põhjustatud murest, siis üks põllumajandus suures plaanis on nagu igasugune ettevõtlus seotud riskidega. Ma loodan, et parematel aegadel, nagu eelmised aastad olid, koguti teatud rasva, et mõned mitteedukad aastad üle elada. Jah, riik on eraldanud 20 miljonit Maaelu Edendamise Sihtasutusele käibekapitali laenude väljastamiseks. Summa on sihtasutusele eraldatud tänavu ja järgmise aasta riigieelarves enam ei kajastu.

17:01 Aseesimees Kalle Laanet

Lauri Luik, palun!

17:01 Lauri Luik

Aitäh! Hea minister! Heade aegade eelarved peavad minu hinnangul alati olema ülejäägis, heal juhul tasakaalus, aga mitte mingil juhul miinuses. Kuidas sina kui ettevõtja käituksid, kui sinu ettevõtte tegevjuht tuleb tõusuaastatel mitmel aastal järjest sinu ette negatiivse eelarvega? Mis sa talle ütleksid ja missuguse soovitus annaksid või kuidas temaga käituksid? Kui eelarve kokkupanek oleks sinu teha, mida sa järgmise aasta eelarves muudaksid, et sellest saaks kasvuaastate normaalsetele nõuetele vastav eelarve?

17:02 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma kõigepealt teen paranduse, et eelarve on ülejäägis. Nominaalselt on selle aasta eelarve 170 miljoniga ülejäägis, järgmise aasta oma 130 miljoniga ülejäägis. Rääkida defitsiidis eelarvest ei ole põhjendatud. Kui me räägime struktuurset tasakaalust, siis üks reegel on kehtestatud selleks, et ohjeldada riike, kes elavad aastast aastasse defitsiidis ja kelle riigivõlg on suur. Et sundida neid riike oma võlga vähendama, ongi need reeglid kehtestatud. Aga mõnes mõttes on see hea indikatsioon, et kui me oleme struktuurset tasakaalus, siis me arvestamegi majandustsükleid. Headel aegadel riik ei panusta liiga palju ja kui läheb halvemini, siis on riigil võimalus rohkem investeerida, majandust toetada.

17:03 Aseesimees Kalle Laanet

Märt Sults, palun!

17:03 Märt Sults

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister! Küsin seoses Hasartmängumaksu Nõukogu likvideerimisega 1. jaanuarist. Kuidas ja kus kohas on moodustunud ministeeriumide juurde lobigrupid, kes tutvustavad väikeste tegijate tegemisi? Ja millistel tingimustel jõuavad otsustajateni väikesed tegijad, kes ootavad kuni 1000 eurot maksvate ürituste finantseerimist, mida on olnud võimalik teha Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu? Ja kes on need otsustajad, kelle käest küsitakse või saab küsida, mis asjad need tegelikult on, mida peaks finantseerima kas Kultuuriministeerium, EOK või Sotsiaalministeerium? Täheleb, kes on praegu see lobigrupp? Lobi sai mingil määral teha Hasartmängumaksu Nõukogu. Ta sai küsida, miks. Aga kes praegu küsimuse "miks?" esitab?

17:04 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Näiteks spordis on väga lihtne: raha liigub olümpiakomiteesse ja seda jagatakse alaliitudele kindlate reeglite järgi. Süsteemselt see võikski niimoodi suures plaanis olla. Kindlasti on nende väikeste toetuste soovijaid. Ma arvan, et see ei olegi olnud väga õige lahendus, et nad on tulnud siia Riigikokku Hasartmängumaksu Nõukogu liikme juurde ja tema jagab paarisaja euro haaval neid toetusi. Mina olen aru saanud, et nüüd hakkab olema võimalus pöörduda ministeeriumidesse oma taotlusega ja taotlusi

menetletakse läbipaistvalt, nii et ei tekiks tunnet, et otsused on sündinud kuskil koridoride hämaruses. Nüüd valdkonnaministrid vastutavad selle eest.

17:06 Aseesimees Kalle Laanet

Lauri Luik, teine küsimus, palun!

17:06 Lauri Luik

Aitäh! Hea minister! Ma jätkan sealt, kus ma pooleli jäin. Neid põhjendusi on siit puldist aastast aastasse samamoodi toodud ja seda teksti ilustatud. Aga ikkagi võtame praktiliselt. Kui sa võtad näiteks oma ettevõtte: kui su ettevõtte tegevjuht ütleb, et headel aegadel on su rahavoog negatiivne ja te aina näpistate reservidest vahendeid, siis kuidas sa sellesse suhtud? Kas sa pead seda põhimõtteliselt õigeks või sul lööb põlema punane tuluke, mis ütleb, et midagi on valesti? Kui paari aasta pärast peaks nii maailma kui Eesti majanduses taas pööre tulema, siis on ikkagi tõeline jama. Kuidas sa sellesse suhtud?

17:06 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Väga õige küsimus! Ma kõigepealt teeksin endale selgeks, miks rahavood on negatiivsed. Kui need on negatiivsed sellepärast, et ettevõtte investeerib tulevikku ja tänu sellele ta tulevikus tagab endale korralikud rahavood, korraliku kasumi, siis ma surun tal kätt. Kui ta maksab tagasi varem võetud laenu, sest selle raha seifis hoidmine on kulu, siis ma surun tal kätt ja ütlen: tubli, pole tõesti mõtet seda raha seal põletada! Inflatsiooni tõttu raha väärtus kukub. Kui selle hoidmiseks võetakse laenu ja makstakse intressi, siis ei ole mõistlik raha seal seifis hoida. Seda tuleb vaadata selles kontekstis. Riigi tasemel võib asja vaadata ka niipidi, et mis me siis kogume nii palju igasugu makse, kui meil seda raha pole kuhugi panna, kui meil pole sellega targemat teha, kui lisada see reservidele, mis meil on. Spetsialistid on öelnud, et reservid on piisavad, riskid on hinnatud, aga me paneme ikka veel raha reservi, kus ta kaotab oma väärtust. Mina sellist juhti väga ei hindaks.

17:08 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud rahandusminister Toomas Tõniste, teile rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu küsimustele vastamise eest! Palun rahanduskomisjoni ettekandeks kõnetooli komisjoni esimehe Mihhail Stalnuhhini!

17:08 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Jah, minu arvates on 64 küsimust rahandusministrile enam kui piisav, arvestades, et pooled neist ei puudutanud üldse seda asja, mida me siin täna arutame. Aga nüüd asja juurde. Rahanduskomisjon tegeles riigieelarve menetlemisega viiel istungil: 8., 9., 11., 15. ja 16. oktoobril. Härra rahandusministriga me kohtusime 8. oktoobril. Ta tegi eelarvest ülevaate, mis oli lühem ja vähem üksikasjalik kui tema tänane ettekanne. Nii et ma seda igal juhul kordama ei hakka. Nende viie päeva jooksul oli kõige pikema arutelu kestus tund ja veerand. Ma annan teile ülevaate sellest, mis komisjonis toimus. Aga pean ütleva, et tavaliselt räägitakse meil palju rohkem, kui siin stenogrammis on. See on refereeritud protokoll, mis tähendab, et pikad sissejuhatused ja moraalijutlused on siit välja jäetud.

Härra rahandusministrile esitati kokku 15 küsimust. Imekombel ükski neist praegu sellel kuulamisel siin saalis ei kõlanud. Kust tuleb 2017. aasta struktuurne miinus, küsis kolleeg Ligi. (Selle arutelu puhul on meil küsijate nimed ka fikseeritud.) Kui eelarvet tehti, siis ei räägitud sellest, mida see ümberarvestamine tähendab, kas see on kuidagi majandustsükliga seotud vms. (Ma ei hakka ka eraldi rääkima, kes komisjonis vastas, sest kord vastas minister, kord keegi temaga kaasas olnud ametnikest. Ütlen lihtsalt vastuse.) Siin on kaks põhjust, sest Statistikaamet reageeris tagantjärele eelmise aasta numbrile. Põhiliselt on see Statistikaameti korrektsioon ja need kohendused, täpsustused on orienteerivalt 0,6% SKP-st.

Kolleeg Rõivase küsimus: kas on loobutud pikaajalisest struktuursest tasakaalust? Vastus: pikaajalise struktuurse tasakaalu reegel on, et sa võid olla defitsiidis eelmiste aastate plussi võrra, aga pikas perspektiivis peab summa olema null. Aivar Sõerdi küsimus: kui me räägime 2019. aasta netovarade kahanemisest, siis kui palju need kahanevad? Vastus: 20 miljonit, järgmise aasta rahavood on kokku negatiivsed. Enn Meri küsimus: kas netovarade hulka on arvestatud ka Rail Balticu mõju? Vastus: suurt pilti see ei mõjuta. Aivar Sõerd küsis kulude mahu kohta. Vastus: kulude maht on kokku 11,3 miljardit.

Üldsumma tuleb kuludest ja investeeringute rahavoogudest.

Aivar Sõerd küsis kassapõhiselt eelarvelt tekkepõhise eelarvele ülemineku kohta ja eelarvepositsiooni arvutamise erinevuste kohta. Vastus: kui me räägime eelarvepositsioonist, siis see on seotud statistilise definitsiooni ja raamatupidamisliku definitsiooni erinevusega. Siinkohal minult väike kommentaar: seoses selle küsimusega ma palusin *staffil* leida materjali, mis põhjalikumalt selgitaks vahet kassapõhise ja tekkepõhise eelarve vahel. See on täitsa olemas. Nii et kui härra Sõerd soovib, siis me edastame talle need artiklid.

Küsimus Aivar Sõerdilt: miks me investeeringuid tekkepõhiselt ei kajasta, kui eelarve on tekkepõhine?

Vastus: investeeringud ei ole tekkepõhised, need kajastuvad tekkepõhiselt tegelikult amortisatsioonina. Minu küsimus oli kaitsekulude protsendi kohta ja vastus oli, et järgmine aasta on see prognoosi järgi 2,16. See on prognoos, nii et see võib veidi ülespoole või allapoole minna – seda me saame veidi hiljem teada. Taavi Rõivas palus täpsustada, mis suureneb finantseeringu mõttes kohalikele omavalitsustele. Vastus oli, et tulubaas kasvab eraldatava tulumaksu arvel: tulumaksu laekumised suurenevad, CO₂ tuludest tehtavad investeeringutoetused KOV-idele suurenevad 17 miljoni võrra ning tegevus- ja investeeringutoetused annavad veel 11 miljonit. Need asjad on siis nimetatud.

Jürgen Ligi küsis haigekassa kohta, et kas see 140 miljonit eurot on fikseeritud või on see määratud kasvama. Kuidas on see seadusesse kirjutatud, kas iga aasta on eraldi riigieelarvest? Vastus: see kasvab ja jõuab 13%-ni. Haigekassale suunatud vahendite kogumaht on 1,5 miljardit eurot, kasv on 13% ehk 180 miljonit eurot. Järgmisel aastal võtab haigekassa riigieelarvest üle ravimite hanked (sh HIV/aidsi ravimid ja vaktsiinid), ravikindlustuseta inimeste vältimatu ravi rahastamise ning mõned ennetustegevused kogumahas 33 miljonit eurot. Kolleeg Sõerd küsis pensionikulu kohta, mis on 1,8 miljardit: kui suur on sellest sotsiaalmaksu osa ja kui palju lisatakse juurde muude maksutulude arvel? Vastus: lisatav osa hakkab vähenema. Praegu on see umbes 160 miljonit. Pensionid on seal sees, nende osakaal väheneb. Viimane prognoos on, et aastaks 2025 peaks esimese samba süsteem olema sotsiaalmaksu suhtega tasakaalus.

Minu küsimus tulenes sellest, et tabelist vaadates on vanemahüvitise kasv 8%, aga reaalne näitaja tuli mul arvutuste järgi 11,5%. Miks nii? Vastus: 8% kasvu on muutus kogu eelarve mahu võrdluses, aga seda mõjutab nii saajate arv kui ka prognoositav keskmine vanemahüvitise saaja. Jürgen Ligi küsimus: kuidas kasvuhoonegaaside müügiga praegu on, mismoodi see süsteem toimib? Vastus: selle müügist võib isegi rohkem saada – kuni 100 miljonit. Rahandusministeerium on prognoosi tõstnud. Algselt oli CO₂ ühiku hind 12 eurot, praegu on hinnaks kujunenud 17 eurot. Sealt võib veel 36 miljonit juurde tulla.

Viimase küsimuse puhul ei ole küsijat märgitud. Siin on juttu sellest, et patrullpolitseinike ja piirivalvurite põhipalk hakkab tulevast aastast olema vähemalt 1280 eurot, millele lisanduvad regionaaltsad. Näiteks Ida-Virumaal hakkab patrullpolitseiniku reaalne sissetulek olema 1700 eurot. Kas Ida-Viru saab mingi eraldi koefitsiendi? Vastus: sai juba mitu aastat tagasi, lähtudes sellest, kui keeruline on piirkonda töötajaid saada, ja sellest, kui keeruline on valdkonna töö selles piirkonnas.

Me tegime 8. oktoobril ka järgmised menetluslikud otsused. Riigikogu juhatusel otsustati teha ettepanek tuua seaduseelnõu 700, 2019. aasta riigieelarve eelnõu saali täna, 17. oktoobril. Komisjoni ettekandjaks määrati komisjoni esimees. Tehti ka ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tegemiseks kümme tööpäeva, st tähtpäev oleks 31. oktoober kell 17.15. Kõik need otsused võeti vastu konsensusega.

Aga mul materjali jätkub, sest järgnes ministrite kuulamine. Nüüd ma üritangi anda põgusa ülevaate sellest, millest me nendega rääkisime. Esimesena oli meil külas Andres Anvelt ehk Siseministeerium. Ta rääkis meile sellest, et riigieelarvest on Siseministeeriumile ette nähtud 404,4 miljonit eurot. Riigi tuludest on kasv 9,1%, samas kui välisabi ja kaasfinantseeringu maht on vähenenud 44%. See on üks väheseid küsimusi, mis ka siin saalis esitati. Härra minister selgitas veerand tundi tagasi, miks nii juhtus. Härra Anvelt rääkis sellest, et Politsei- ja Piirivalveameti palgafondi kasv on järgmisel aastal 12,9 miljonit ning patrullpolitseinike ja piirivalvurite põhipalk on vähemalt 1280 eurot. Ta rääkis ka sellest, et päästjate keskmine põhipalk on järgmisel aastal 1000 eurot ja selleks on eraldatud 7,9 miljonit eurot. Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse palgafond kasvab 1,9 miljonit eurot ja töötajate palgad kasvavad keskmiselt 20%. Häirekeskuse palgafond kasvab 400 000 euro võrra ehk 8%. Sellega härra Anvelt piirdus ja siis tulid küsimused. Tunti huvi, et kui järgmiseks aastaks on päästeametnike palga tõusuks kavandatud 23,6% selle aasta palgafondist, siis mis hakkab toimuma järgmistel aastatel. Ministri sõnul peab päästeametnike palga kasv olema järgmistel aastatel riigi

eelarvestrateegia arutelude teema. Märjiti, et peale politseinike eripensionite kaotamist on Ida-Virumaal tööjõu voolavus, ning tunti huvi, kui palju praegu loodavad meetmed olukorda parandavad. Ministri väitel on huvi politseis töötamise vastu olemas. Sellel aastal Sisekaitseakadeemiasse sisseastunudest on 22 õppijat Ida-Virumaalt ehk iga neljas, kui mälu mind ei peta. Küsiti uute suuremate päästeautode kohta. Ministri sõnutsi seisab protsess selle taga, et selgus, et mõnesse garaaži, kuhu need autod on määratud, ei saa need puhtfüüsiliselt sisse sõita. Enne on vaja garaažid ümber ehitada. Küsiti, kas on planeeritud politseinike arvu tõstmist. Ministri selgitusel luuakse 45 uut piirkonnakonstaabli ametikohta. Lisaks on edaspidi neljas suuremas keskus – Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Narvas – olemas kiirreageerimise võimekus. Sooviti teada, mis on Siseministeeriumi struktuurne või sisuline prioriteet. Vastus: suurimad prioriteedid on personali hoidmine ja infotehnoloogia nüüdisajastamine, lisaks kogu siseturvalisuse valdkond, nagu näiteks õnnetussurmade vähendamine. Tunti huvi ka idapiiri väljaehitamisega seonduva kohta. Ministri sõnul ehitatakse seda lõikude kaupa ja ehitamisel lähtutakse realistlikust plaanist. Sügisel algab nelja esimese lõigu ehitus ja alustatakse riskantseimast. Arvestada tuleb, et igasuguse ilmaga raskesti läbitavas pinnases ehitada ei saa. Objekt on äärmiselt keeruline. Sellega kohtumine siseministriga lõppes.

Järgmine oli Sotsiaalministeerium ja proua Kaia Iva ehk sotsiaalkaitse valdkond. Tema tutvustas meile oma valdkonna põhinumbreid. Kulud kasvavad järgmisel aastal 8,7% ja tulud 11,5%. Perepoliitika tulemusvaldkonna kulud ja investeeringud moodustavad riigieelarvest kokku 6%. Sotsiaalkaitse tulemusvaldkonna kulud ja investeeringud moodustavad riigieelarvest 17%. Ta märkis ära ka vanemahüvitise järgmise aasta eelarve kasvu, mis on 17 miljonit eurot, st kuni 240 eurot kuus. Keskmine hüvitis tõuseb 1258 euroni, sel aastal on keskmine 1126 eurot. Sotsiaalvaldkonna töötajate palgafondi baas kasvab 4 miljoni euro võrra ehk ligikaudu 12%. Ja viimasena märkis minister, et järgmisel aastal kasvab pension 447 eurolt 481 eurole.

Peale seda algas arutelu. Sooviti teada, mis on järgmisel aastal sisuline uuendus Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkaitse valdkonnas. Ministri sõnul on konkreetne uuendus vanemlusprogramm, mis enne oli pilootprojekt. Lisaks on uuenduseks pikaajalise hoolduse ja hoolduskoormuse vähendamine. Tunti huvi puudega inimestele abivahendite jagamise otsustusõiguse andmise kohta kohalikele omavalitsustele olukorras, kus puude määramine ei ole enam omavalitsuse pädevuses. Üle Eesti on olukord väga erinev, mõnes piirkonnas on puuet rohkem määratud. Minister selgitas, et praegu ei anta kohalikele omavalitsustele mitte puudetoetusi, vaid antakse väga väike summa väga spetsiifiliste tegevuste, nagu näiteks hooldajatoetuse määramiseks. See on omavalitsuse otsus, mida ta sellega teeb. Sellega kohtumine sotsiaalkaitseministriga lõppes.

Järgmine oli meil haridus- ja teadusminister. Tema rääkis õpetajate palkadest, mis on vist kõige tähtsam. Palgafondi kasvuks on planeeritud 9% ja palgad tõusevad 1150 eurolt sellel aastal 1250 eurole järgmisel aastal. See arv, mille üle siin saalis vaidlus oli, 1500 eurot, on arvutuslik keskmine, mis meid ees ootab. Proua minister rääkis veel kõrghariduse rahastamisest, mis suureneb 4,8 miljonit. Üldhariduse rahastamine suureneb 62 miljonit ja kutseharidus 35,3 miljonit. Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon saab juurde 19 miljonit eurot. Peale seda tekkis arutelu.

17:28 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud ettekandja, teie kõneaeg on lõppenud. Teile on ka küsimusi. Igor Kravtšenko, palun!

17:29 Igor Kravtšenko

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud ettekandja! Te küll käsitlesite väga põhjalikult komisjonis toimunut, aga äkki teil jäi vaatamata sellele ütlemata midagi sellist, mis vääriks meie ette toomist.

17:29 Mihhail Stalnuhhin

Kajastamata on arutelu haridusministriga ja veel seitsme ministriga kohtumised. Ma ei tahaks sellest rääkida teise lugemise käigus, kui me arutame juba muudatusettepanekuid. Aitäh, Igor, et sa küsisid: see oli väga tark tegu. Nii et teie lahel loal ma jätkan.

Mailis Repsi käest küsiti õpipoisiprogrammi kohta. Ministri sõnul on selleks erinevaid võimalusi. See tähendab siis seda, kui kuskil käivad kokku töötamine, praktika ja kutsekoolis õppimine. Minister nentis, et koolipõhises õppevormis toimub enamik õppimisest koolis, millele lisandub praktika töökohas. Tunti huvi, kas täiskasvanute väljaõpe toimib koostöös Eesti Töötukassaga. Ministri selgituse järgi läheb karjäärinõustamise süsteem üle Eesti Töötukassasse. Püütakse leida lahendusi ja võimalusi, et

töötukassa suunaks rohkem koolitusi olemasolevatesse kutsekoolidesse. Ja kolmas, viimane küsimus: mis on saanud eesti keele õpetamise pilootprojektist, nn 60 : 40-st? Ministri sõnul sõlmisid Tallinna linn ja Haridus- ja Teadusministeerium lepingud ning toetati kolme kooli algatust saada eesti keele õpetamisel keskmisest paremat tulemust. Eraldatud raha eest osteti õppevahendeid ja digivara ning korraldati keelelaagreid. Need kolm ministrit kohtusid meiega 9. oktoobril.

Järgmised kolm ministrit tulid komisjoni 11. oktoobril. Janek Mäggi oli nendest esimene. Ta nentis, et KOV-ide eelarvete tulud kasvavad järgmine aasta 5%, st 2,2 miljardi euroni. Veel oli tähtis info see, et KOV-ide ja nende allüksuste investeeringute maht on prognooside kohaselt perioodil 2019–2022 kokku *circa* 1,9 miljardit eurot. Ma pööran siin tähelepanu, et pärast räägiti vestluses ka sellest, et eelmise nelja aasta perioodil oli see võime investeerida võrdne 1,3 miljardi euroga. See tähendab, et kui me võtame keskmise, siis eelmisel perioodil oli see 325 miljonit. Aga juba 2019. aastal on kohalike omavalitsuste investeerimise võime pakutud prognoosi järgi 440 miljonit eurot, mis on 115 miljonit eurot rohkem kui sellel aastal.

Tekkis ka arutelu seoses kõigi nende projektide rahaga, mis kolme programmi alusel üle Eesti jaotatakse. Mina igatahes soovisin seda jaotust näha ja me palusime, et meile saadetak vastavad andmed. Ma ei tea, kuivõrd minister ja tema ametnikud said aru sellest, mida ma küsisin. Meile saadeti lihtsalt projektide eelarved ja maksed perioodil 2014–2018. Siin on kogumaksumus ja euroliidu toetus. Need ei ole need andmed, mida ma tahaks näha 2019. aasta kohta. Nii et selles küsimuses me pöördume veel kord ministri poole.

Järgmine oli minister Riina Sikkut, Sotsiaalministeeriumi valitsemisala ning tervise- ja töövaldkond. Toodi välja, et järgmisel aastal on riigieelarve sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa haigekassale 1311,9 miljonit eurot. Kasv võrreldes selle aastaga on 132,6 miljonit eurot ehk 11,2%. Järgmisel aastal on riigieelarve eraldis Eesti Haigekassale mittetöötavate vanadus- ja rahvapensionäride eest 140 miljonit eurot. Kasv võrreldes selle aastaga on 48,6 miljonit eurot. Nagu ma ettekande alguses rääkisin, see on see teema, mille kohta kolleeg Jürgen Ligi küsis veel rahandusministri käest. Kokku kasvab haigekassa eelarve järgmisel aastal 181 miljonit eurot, mis sisaldab nii sotsiaalmaksu suuremat laekumist kui ka haigekassale üle minevaid teenuseid.

Minister peatus põgusalt ka nendel projektidel, millega tema ministeeriumi osa tegeleb, aga sellel teemal meil pikemat arutelu ei olnud. Küsiti, milline on töötute ümberkoolitamisel olnud koostöö Eesti Töötukassa ja ametikoolide vahel. Ministri sõnul on töötukassa erinevate koolituste tellija ja rahastaja. Töötukassa töötab koostöös kutsekoolidega selle nimel, et suurendada kutsekoolide rolli – sellest oli põgusalt juba enne juttu. Tunti huvi, kui kaugele on jõutud aruteludega, mis puudutavad töötuskindlustusmaks langetamist. Ministri selgitusel on tööturu olukord praegu hea. Töötukassa on n-ö läbi mänginud ka kriisistsenaariumid. Kui töötus peaks tõesti hakkama kasvama nii nagu finantskriisi ajal, jätkuks töötukassa reservidest vahendeid kaheks aastaks.

17:36 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud ettekandja, ma korra katkestan teid. Küsija küsis, kas oli veel midagi olulist. Ta ei palunud kõike refereerida.

17:36 Mihhail Stalnuhhin

Minu arvates kõik, mida me rahanduskomisjonis arutame, on oluline. Kui inimesed, kes on valitud n-ö koorekihist, esitavad küsimusi, siis on ju tõesti probleeme, nad tahavad seda kõike teada. Kui küsib kas või Jürgen Ligi, siis on kogu see saal väärt vastust teadma. Ma arvan, et siin ei tohiks aega kokku hoida. Meil oli enne seda kaks ja pool tundi debatt. Alguses rääkis ühe fraktsiooni esindaja sellest, et edul on lõpp, meil on stagnaeg, kõik on külmutatud. Pooleteise tunni pärast esitas sama fraktsiooni esindaja küsimuse, et mida me tegema hakkame – majandus läheb varsti põlema, see on ülekuumenenud nii mis hirmus. Kui sellist küsimuse esitamist, sellist väära loogikat peetakse oluliseks, siis mis sellel praegu viga on?

Sooviti teada, kui palju vähenenud töövõimega inimesi on liikunud tööturule. Ministri sõnul oli eesmärk, et pooled nendest jõuaksid tööturule. Töötukassa hinnangul esimesel poolaastal 53% töövõimetutest tööturule ei jõudnud. Järgmine vastus oli, et Eesti Töötukassa eelarve ülejääk peaks olema 34,7 miljonit eurot. Küsiti ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale eraldatud vahendite kohta. Vastati, et rahaerandis läheb erinevatele valdkondadele, nagu näiteks SKAIS-ile, millele lisanduvad tervisega seotud rahastused ja baasrahastus.

Järgmisena oli meie ees maaeluminister Tarmo Tamm, kes tutvustas meile oma ministeeriumi eelarvet. Põhiline info oli see, et Eesti põllumajandust, maaelu ja kalandust toetatakse järgmisel aastal kokku 349 miljoni euroga, millest 133,9 miljonit eurot on otsetoetused. Siin oli ka jutuks see, millega on põhjendatud otsetoetuste muutused. Seitsmeks aastaks on ette nähtud kokku *circa* 910 miljonit ja selle jaotus on ekspertide otsustada, see sõltub paljudest asjaoludest.

Tunti huvi, mis on maaeluvaldkonnas sisuline uuendus. Minister tõi välja mesilasperede toetuse, veterinaarõppe toetuse, mis on seadusega riigile pandud kohustus, ning veterinaaride palga tõusu. Sooviti teada, kui palju on riik käesoleval aastal pidanud andma kriisiabi. Ministri sõnul suunati 20 miljonit eurot Maaelu Edendamise Sihtasutusele, mille kaudu saavad põllumajandusorganisatsioonid kiirelt raha laenata. Küsiti ka AS-i Vireen dividendide kohta. Vastus: riigi osaluste aruandluse raames analüüsitakse igal aastal ja tehakse ettepanekud valitsusele, missuguseid dividende võiks võtta. Eelarves on broneeritud teatud summa, aga täpse dividendide summa otsustab valitsus järgmisel aastal vastavalt tegelikele majandustulemustele.

Nii, edasi: järgmine oli kultuuriminister Indrek Saar, kes oli komisjonis selle nädala esmaspäeval. Tema jaoks oli tähtsaim info, mida ta ka komisjoniga jagas, see, et planeeritav eelarve maht on 251 miljonit eurot. Järgmise aasta kulude ja investeeringute eelarve on võrreldes selle aastaga 5,7% suurenenud. Üks väga hea uudis on see, et järgmisel aastal tõuseb riigilt palka saavate kõrgharidusega kultuuritöötajate miinimumpalk vähemalt 8,7% ehk 1150 eurolt 1250 eurole. Nelja aasta tõus on olnud 71%. Rääkisime veel Eesti Rahvusringhäälingust. Ka telemajast, telekompleksist ja rahvusraamatukogu renoveerimisest, rekonstrueerimisest sai räägitud. Minister teatas, et remondifondi suurus ministeeriumis on 2 miljonit ja raha jaotus on vajaduspõhine.

Järgmisena oli meie ees kaitseminister. Siin võib rääkida sellest, et Kaitseministeeriumi eelarve on 585 miljonit eurot. Kasv on võrreldes selle aastaga 61 miljonit. Põhiline eesmärk on hoida sõjaväelaste palk 30% üle Eesti keskmise palga. 40% ministeeriumi eelarvest läheb suurhangetele, kasutatakse seal ära. Võetakse ette samme, et relvastust ja varustust täiendada. Samuti investeeritakse taristusse, linnakutesse ja harjutusväljadesse. Küsiti selgitust palkade kohta. Küsiti ka, kas on mõeldav, et abistavat tugiteenust saaks hankida väljastpoolt. Minister vastas, et sellega nad just tegelevadki. Küsiti, kas eelarves on ette nähtud vahendeid reservväelaste mobiliseerimise süsteemi parandamiseks. Vastus oli, et põhimõtteliselt püütakse õppustel harjutada mõlemat varianti. Praegu on õppekogunemised väeosade juures, samas on harjutatud varustuse väljajagamist metsas.

Ja eile me kohtusime Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ministriga, majandus- ja taristuminister Kadri Simsoniga. Proua minister jutustas meile, kuidas jaotuvad tema vahendid erinevate suundade vahel. Arutasime rongiliiklust, teede rahastamist jne. Aga kui te arvate, et see ei ole tähtis, siis ma lõpetan.

17:44 Aseesimees Kalle Laanet

Teie otsustate. Aitäh, austatud komisjoni esimees! Teile ei paista rohkem küsimusi olevat. Avan läbirääkimised. Jürgen Ligi, palun!

17:45 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Tahan sissejuhatuseks, õigemini teemaväliselt, tänada rahandusministrit selle tunnustuse eest Eesti finantsjärelevalvele 2014. aastal. Võtke palun eeskuju: oma institutsioone ei maksa sisepoliitistel eesmärkidel määrada. Kui on hästi tehtud, hüpatud vähemalt seitse meetrit, ja teised pole veel neljastki jagu saanud, siis ei ole põhjust mõnitada. Ammugi ei saa seda teha tigu, kes ei suuda üldse maast lendu tõusta.

Muu koha pealt olen kriitilisem. Kõigepealt laskus rahandusminister väga palju eelmise koalitsiooni süüdistamisse. Aktsiisiteema puhul seisnes see väites, et eelmine koalitsioon viis meid aktsiisipoliitikas kuristikku äärele, aga meie astusime pika-pika sammu edasi. Ja ta oli väga uhke selle üle. Päris nii ei peaks tegelikult esinema. See, kes alustas, ei ole ju tähtis. Küsimus aga ehitati sellele. Kõik on aktsiisi tõstnud, aga kui sa tõstad teistest kümme korda rohkem, siis võiks ennast natukene vaos hoida ja mitte lobiseda, ammugi selle tõttu, et rahandusministriks oli meil Sester.

Mul on sellele eelarvele nelja sorti etteheiteid. Kõigepealt, majanduspoliitiline etteheide. Võib-olla rahandusminister ei saanud aru, mida ma rääkisin või mida me rääkisime. Põhimõtteliselt lubas ju see valitsus, kelle minister ta on, majandust elavdada sellel teel, et teeb eelarve reeglid selliseks, et saab üle kulutada. Tõsiasi on see, et majanduskasv on praegu täpselt sama, mis see oli siis, kui nad võimule tulid,

ja langeb. Mis on tõusnud? Hinnad. Inflatsioon on 0,1%-lt ligi 4%-le kasvanud, mis on kindlasti ka valitsuse süü. See lihtsalt näitab, et see majanduskasvu kallal punnitamine on olnud küüniline vale, mida me juba tookord ütlesime, ja need tehtud kulud, rääkimata maksudest, ei ole majanduskasvu potentsiaali suurendanud, vaid vähendanud. Ja kuigi põhiline probleem on olnud väliskeskkond – see oli põhiline probleem ka tookord –, ei saa seda sisenõudluse kasvatamisega kompenseerida. Sellega saab ainult majandust kahjustada, mida on ka kahtlemata tehtud.

Teiseks on mul etteheide üldise jätkusuutlikkuse teemal. Seda juttu on räägitud kaks aastat. Nüüd võiks teha ülejäägiga eelarve ja siiski jätta endast maha rohkem reserve, kui neid oli siis, kui võimule tuldi, sest sellist kuldset aega ei pruugi kaua tulla. Prognoosid ei näita, et seda enam tuleb. Loomulikult on reservid intressi poolest või inflatsiooni ja intressi kombinatsioonis praegu kulud, aga nad on kindlustuskulud. Ja kindlustuse eest tasub maksta – me kõik hoiame raha varuks, kuigi inflatsioon kõigub. Seda esiteks. Teiseks, intressid muutuvad ja praegu on intressikeskkond tõusuteel: see ei pruugi ühel hetkel enam kulu olla. Igatahes USA-s on rahapoliitika järsult muutumas. Edasi rõhutan, et varude kogumine on siiski praktiline.

Kolmas etteheide on aususe teemal. Kas see eelarve on tehtud iseendale või ühiskonnale? Kahtlemata on Eesti liikunud õiges suunas. See tähendab, et rahandusministrid, valitsused salgavad ennast ja kehtestavad järjest reegleid, mille järgi ehitatakse, jagatakse ja toetatakse, ei ole seal mingit kõrvalkrabamist. Siinkohal võib öelda, et see katuseraha jagamine, mida me oleme ka aastaid tsiviliseerida püüdnud – me juba teist aastat loobume sellest, kuna seda ei ole õnnestunud piisavalt tsiviliseerida –, on ikkagi varastamiseks läinud. Suvaliselt, omaenda kasu pinnalt ehitatakse järsku mingi lasteaed, mingi kool või mingi ujula, ilma et selle taga oleks ...

Palun lisaiega!

17:49 Aseesimees Kalle Laanet

Kolm minutit lisaiega, palun!

17:49 Jürgen Ligi

... arusaadavat lasteaedade, koolide või ujulate programmi. Või ehitatakse kirik lihtsalt sellepärast, et senine kirik ei meeldinud enam. See on tegelikult häälte ostmine, väga halb poliitiline kultuur – niimoodi ei ole meil enam ammu raha jagatud. Seda peaks surmani häbenema. Seda peaks häbenema ka Isamaa esimees, kes oma spordiühingut nuumab. Seda peaks häbenema haridusminister, kellele sellesse aastasse pärandasime üle 60 miljoni, aga kokku üle 200 miljoni koolivõrgu korrastamiseks, mille tulemus peaks olema rohkem raha hariduse sisule ja õpetajate palkadele. Aga parteibossid istuvad kokku ja virutavad oma lähikondsetele veel kuhugi ühe koolimaja, mis ei vasta mingitele struktuurireformi tingimustele ja mis tegelikult takistab koolivõrgu korrastamist: lapsed on jälle ühes koolis, mis ei ole täielik, kus on liitklassid ja kus õpilaste arv silmanähtavalt väheneb. Nii et üks teema on ebaausus.

Ja neljandaks me küsime ikkagi seda, kus on struktuurireformid. Vaat see küsimus jäi rahandusministrile täiesti arusaamatuks. Kõike ei jõudnud küsida, aga selge oli, et ta hakkas rääkima Vene poliitikast ja maksurahust. Vabandust, aga mis kuradi maksurahu? Kui te olete segaduse majja löönud ja teised peavad seda klaarima, siis ei ole väga rahulik tunne. Aktsiisipoliitika on üks näide, tulumaks on teine. Järgmine valitsus peab hakkama neid asju klaarima, et ei oleks ebaõiglast ülemaksustamist jne. Nii et see sõna on praegu lihtsalt kohatu. Vene poliitika teemal on vaja ka natuke rääkida, sest teil on neid Vene poliitikaid vastavalt auditooriumile ju mitu. Igatahes ei ole see mingi struktuurireform, mille kohta me rahandusministrilt küsisime.

Küll aga oleks tahtnud ikkagi teada, kus riik kulutab paremini, efektiivsemalt, täpsemalt ja sihipärasemalt, kus võtab kokku, selleks et mõnda uut asja teha, ja kus on euroraha *exit*. Juba 2012. aastal sai räägitud, et me tegeleme sellega. Loomulikult oli tol ajal kõik väga ähmane ja mul ei ole seda raamatut ette näidata. Aga rahandusminister suudab ainult seda öelda, et paistab nii, et see summa, mille me saame, väheneb 24%. See on väga suur summa, eriti kui me siia veel majanduse nominaalkasvu liidame. Ja see osa eelarves ju järjest piseneb. Nii et sellele küsimusele on igal juhul vaja vastuseid anda või vähemalt öelda Riigikogule, et me tegeleme nende ja nende probleemidega.

Ma ei saanud kahjuks küsida, et kui kõik lubavad aktsiiside vähendamist ja neljarealisi teid, siis kus on kliimakatastroofipoliitika. Võib-olla see oleks olnud liiga keeruline. Aga ma tegelikult ka tahaks, et siin saalis sellest räägitaks, et kõik ei ehitaks muudkui ainult teid ega alandaks fossiilkütuste aktsiise ega

müüks ennast sedapidi valijatele. See ei olnud nüüd otseselt etteheide rahandusministrile. Ma ei jõudnud seda lihtsalt küsida. Aga aitäh veel kord selle finantsjärelevalve-teemalise lõigu eest!

17:53 Aseesimees Kalle Laanet

Enn Meri, palun!

17:53 Enn Meri

Lugupeetud aseesimees! Lugupeetud kolleegid! Tahan esiteks öelda paar sõna eelarve kohta iseenesest. Ma tegelen riigieelarvega põhjalikumalt esimest korda ja pean nõustuma õiguskantsler Ülle Madise seisukohaga, et eelarvest ei ole kerge aru saada ja see ei võimalda Riigikogu liikmel kulude üle otsustada. Eelarve peab ka ajaliselt kiiresti läbi vaatama. Olen ettevõtjana ise palju eelarveid koostanud ja võiksin Rahandusministeeriumile tabelite koostamiseks head nõu anda. Tabelid tuleks teha niimoodi, et seal jagatakse ministeeriumite kulud kategooriate kaupa (nt töökulud, majanduskulud), võrreldakse eelarvekulusid tegelike kulude jooksva prognoosiga ning lisatakse sinna siis ka töötajate arv ja muudatused. Riigieelarve on ju mõeldud meile kõigile, mitte ainult Riigikogu liikmetele ja ministeeriumite töötajatele. Tegemist on olulise dokumendiga, mis peab olema arusaadav ka majandusliku kõrghariduseta inimestele.

Üldine kommentaar 2019. aasta eelarve kohta on, et siin pole tahetud teha kulude ja tulude võimalikku ümbertõstmist, näiteks tõsta üle tööjookulusid, neid vähendada ja viia sisse omakapitalimaks, mis seda kataks. Makromajanduse kohta tahan öelda nii palju, et Vabaerakonna fraktsioon arvab, et Eesti majandus on kergelt üle kuumenenud. Eriti kehtib see ehitussektori kohta. Ka Eesti Pank on seda korduvalt väitnud ja teatavasti lähiaastatel olukord ei parane. Suured ehitusprojektid, nagu idapiiri väljaehitamine, üürikortermajad, kiirteede ehitamine ja Rail Baltic, avaldavad ehitussektorile mõju. Ülekuumenemine on meile paljudes sektorites ka tööjõupuuduse toonud. Teatud määral on süüdi ka meie haridussüsteem, mis ei valmista alati ette neid inimesi, keda vajame. Soovitan haridusmaastiku kriitilise pilguga üle vaadata: ei ole mõtet koolitada inimesi ametitesse, mida meil vaja pole.

Ja veel eelarve võimalikest muudatustest. Eelarvest saab välja lugeda, et valitsussektori teenuste planeeritud maksumus on 2 miljardit ja 101 miljonit. Väljaspool seda summat tulevad riigikaitse, tervishoid ja muud tegevused. Aga asi on ju ka nii, et kõikides organisatsioonides on võimalik saavutada tasakaal funktsioonide ja ressursside vahel, teiste sõnadega, hoida kokku inimesi ja raha. Meie ja paljude Eesti inimeste arvates, kes riigihaldust tunnevad, ei ole võimatu 10%-line säästueesmärk riigihalduse aparaadis. Leiame, et võiksime ministeeriumitele anda ülesande vaadata üle oma halduseelarved ja teha seal vastavad korrektiivid. Eesmärk oleks hoida riigihalduses kokku 200 miljonit eurot ja see summa pärast jagada vajalikkude valdkondade vahel.

Meie – ja kindlasti ka meie kaitseministri – arvamine on, et Eestil oleks hädasti vaja Kaitseväele hankida keskmaa õhutõrje-raketisüsteem. See on meie Kaitseväe kõige nõrgem koht, mis tuleks ära parandada. Aga on ka alternatiivseid kulusid, mida võiks riigihalduses säästmise rahaga katta. Näitena nimetan meie tervishoidu, pensionisüsteemi, vanade inimeste hooldamist, avalikku korda, sisejulgeolekut, sotsiaalset kaitset. Ei tohi unustada ka teadus- ja arendustööd. Meil on vaja palju auke täita ja raha ei ole kunagi liiga palju.

Kuidas muudatusi läbi viia? Minu meelest peaks Riigikogu toimima nii kui eraettevõtte nõukogu. Riigikogu ei peaks tegelema üksnes eelarve detailidega, millest Riigikogu liikmed ei pruugi alati aru saada ja mis viivad ...

Palun lisaiega!

17:58 Aseesimees Kalle Laanet

Palun, kolm minutit lisaiega!

17:58 Enn Meri

... tähelepanu suurtest küsimustest eemale. Räägitakse väikestest rahadest ja lastakse suured summad läbi, kuna neist ei pruugita alati aru saada. Riigikogu nii kui eraettevõtte nõukogu peaks andma valitsusele, ministeeriumitele üldiseid juhtnõore, mida teha või muuta. Näiteks võiks kärpida valitsussektori üldisi halduskulusid 10%. Ministeeriumid, kes ju olukorda ja detaile paremini tunnevad, vaatavad siis oma ala üle ja teevad vastavaid korrektiive. Korrigeeritud eelarve saadetakse Riigikogusse tagasi ja võetakse vastu. Nii saab Riigikogu endale ka tegeliku võimu tagasi. Aitäh!

17:58 Aseesimees Kalle Laanet

Mihhail Stalnuhhin, palun!

17:58 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! See on kolmas eelarve, millega ma rahanduskomisjoni esimehena tegelen, aga esimest korda olen ma nii rahulik. Ma ütleks, et minu jaoks on see eelarve rahu ja stabiilsuse märgiga. Täna ma andsin siin kaamerate ees mitu intervjuud. Ajakirjanikud ütlesid mulle, et enne sind seisis siin ühe opositsioonierakonna esindajad ja rääkisid, et selle eelarve miinuseks on see, et ambitsioone ei ole. Ambitsioonid on head ühe konkreetse inimese jaoks. Kõigi ülejäänute jaoks, kes tema ümber on, on see tegelikult suur probleem. Kui ambitsiooniks on olla euroliidus viie rikkaima hulgas, siis see ei ole mitte mingi ambitsioon. See tassib meid kuskile soosse, sest teed, kuidas seda eesmärki saavutada, ei ole lihtsalt olemas. Nii et selle eelnõuga peaksime rahul olema.

Me võtsime kasutusele kõik selle, mis kõlas eelmisel aastal. Eelarvenõukogu kritiseeris eelmisel aastal riigieelarvet üsna palju. Aeg näitas, et tõde oli siiski nende poole peal, kes selle koostasid, aga konjunktuur oli selline. Seekord on prognoos hoopis teine: see on positiivne. See on isegi positiivsem kui Rahandusministeeriumi oma ja ma näen selles väga head märki. Me oleme struktuurses tasakaalus ja tõenäoliselt järgmise aasta lõpuks isegi plussis. Me oleme nominaalse tasakaalu koha pealt poole protsendiga plussis. See on see, mida mitte keegi ei uskunud siin saalis eelmine ja üle-eelmine aasta. Oli ju nii? Oli.

Me oleme jõudnud olukorda – kusjuures margiin, et siin ei ole tegemist mingi ühe grupiga, vaid see on meie, Riigikogu, töö tulemus –, kus kohalike omavalitsuste tulubaas on kasvanud nii kõrgeks, et see on kõvasti üle 2008. aasta tipptaseme. Ma arvan, et siin saalis on oma kaks kolmandikku inimestest kohaliku omavalitsuse taustaga ja saavad aru, et see on meie kõigi südamevalu. See on üks tähtsamaid küsimusi, kuidas omavalitsused hakkama saavad. Paistab, et järgmisel aastal on neil kõik võimalused olemas ja riik paneb kogu aeg õla alla. Riik tõstab palkasid Siseministeeriumi ja haridusministeeriumi valdkonnas. On isegi leitud see uus meede, kuidas tõsta lasteaiakasvatavate palka, võtmata neid riigi palgale. 15,1 miljonit läheb omavalitsustesse, kus magistrakraadiga lasteaiatöötajad saavad 100% ja lihtsalt kasvatajad 90% alampalgast. See on midagi uut selles poliitikas.

Me leidsime võimalused lahendada haigekassa, meie meditsiini rahalised probleemid. Mitte ühtegi asja ei ole võimalik alguses, kui see on vähegi raskem kui kaks korda kaks võrdub neli, ilma vigadeta rakendada. Hiljuti siin härra Luman näitas meile, millega lõppes automaks 2008. aastal: oodati 5 miljonit plussi ja saadi 24 miljonit miinust. Nii et võib-olla tulevad mingid tagasilöögid, aga praegu on juttu sellest, et me saame üsna hästi hakkama. See on väga hea eelarve, kui seda võtta puhtalt, ilma poliitiliste loosungiteta. See on eelarve, mis võiks rahuldada Eestit ja Eesti rahvast. Aitäh!

18:03 Aseesimees Kalle Laanet

Sven Sester, palun!

18:03 Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Kui ma vaatasin seda debatti, siis alguses tundus, nagu me oleks ühe lahja alkoholi tootja pressikonverentsil. Enamik küsimusi oli aktsiisi kohta. Meie headele kolleegidele Reformierakonnast tasub kindlasti öelda, et eelarve on 11 miljardit, millest alkoholiaktsiise on 250 miljonit. Kui vaadata just lahja alkoholi aktsiisi laekumist, siis 2016. aastal laekus 52 miljonit, 2017. aastal 58 miljonit ja 2018 ehk sellel aastal laekub üle 60 miljoni. Kas panete tähele tendentsi? Iga aasta laekub rohkem lahja alkoholi aktsiisi võrreldes eelmise aastaga. Kui täna alkoholiaktsiisi puhul millestki rääkida, siis me võime rääkida ainult saamata jäänud tulust, mida eeldati, aga mitte võimalikust maksuaugust.

Kui me räägime valitsuse eesmärgist, siis nii nagu varasematel aastatel on selle eelarve üks suuremaid eesmärke jätkusuutliku ja makromajandust tasakaalustava eelarve Riigikokku toomine ja ka siit Riigikogust väljaminek. Ma arvan, et eelarvel peavad olema omad teatavad prioriteedid. Valitsus on pannud suhteliselt täpselt paika, mis on tema nägemus. Ma toon kindlasti välja majanduskasvu toetamise. Ma toon välja kaitsevõime ja heaolu kasvu. Ja pange tähele: me teeme seda kõike ilma täiendavate maksutõusudeta ja ilma täiendava võla kasvuta. Ma arvan, et see on väga oluline. Kui rahandusest lähemalt rääkida, siis selle eelarve võiks kokku võtta päris mitme märksõnaga. Üks

nendest märksõnadest on "maksurahu". Ühtegi uut maksu järgmise aasta riigieelarves näha ei ole. Ühtegi olemasoleva maksumäära tõusu järgmise aasta riigieelarves näha ei ole. See on maksurahu ja ma arvan, et seda vajavad nii meie Eesti Vabariigi kodanikud kui ka ettevõtjad. See on asi, mille üle võib uhke olla.

Kui rääkida maksukoormusest, siis kas panite tähele, et selle debati jooksul ei küsinud opositsioon ühtegi küsimust maksukoormuse kohta? Täpselt aasta tagasi oli see üks põhilisi küsimusi. Mille pärast nüüd ei küsitud? Selle pärast, et maksukoormus ei tõuse. Maksukoormus on praegu Euroopa Liidu keskmisest tunduvalt allpool. Järgmisel aastal on see 33,6% SKP-st ja allapoole suunaga. Sel põhjusel opositsioon sellel teemal ühtegi küsimust ei küsinud.

Kas panite tähele, opositsioon ei küsinud ühtegi küsimust valitsussektori võlakoormuse kohta? Varasematel aegadel on öeldud, et oi-oi, võlakoormus suureneb. Mille pärast nüüd ei küsitud? Väga lihtsal põhjusel: võlakoormus väheneb. Jällegi, kui me vaatame eelmist aastat, siis oli meie võlakoormus 8,2%. Kui me vaatame seda aastat, siis see on 7,4%. Kui me vaatame järgmist aastat, siis on meie võlakoormus 6,7% SKP-st. See vähenemine on tulnud ühelt poolt majanduskasvu arvel ja teiselt poolt selle arvel, et me lihtsalt maksame laene tagasi.

Kui me räägime eelarve tasakaalust, siis kas panite tähele, et tänase diskussiooni jooksul ei räägitud kordagi eelarve tasakaalust opositsiooni vaatevinklist lähtudes? Aasta tagasi me ainult tasakaalust rääkisimegi, seekord mitte ühtegi sõna. Mille pärast? Sest eelarve on tasakaalus: see on struktuurses tasakaalus ja nominaalses ülejäägis. Kas teate, kui palju on nominaalset ülejääki? Nominaalne ülejääk on pool protsenti SKP-st, 100+ miljonit, lisaks struktuurne tasakaal. Kui me räägime rahanduspoliitikast, siis nende kahe aasta eelarvedebatid on täiesti erisugused. Ma olen tegelikult väga uhke selle üle, et need numbrid, mis täna siin laual on, peegeldavad selle koalitsiooni nägemust.

Nüüd natukene poliitikast. Isamaal oli eelmistel valimistel kolm märksõna: "parem haridus", "parem töö" ja "parem palk". Loomulikult püüab iga koalitsioonipartner koalitsioonipoliitika elluviimisel anda eelarvetesse oma parima sisendi. Ma arvan, et ühelgi koalitsioonipartneril, kaasa arvatud Isamaal, ei ole midagi häbeneneda. Meie jaoks on olulised teatavad märksõnad, mida me näeme selles koalitsioonis ka ellu viidavat. Siin oli vahepeal arutelu struktuursete reformide üle, et kas see valitsus teeb mingeid struktuurseid reforme. *Come on*, vaadake, mida on valitsus teinud! Räägime maksureformist, räägime haldusreformist ...

Palun lisaaega!

18:08 Aseesimees Kalle Laanet

Palun, kolm minutit lisaaega!

18:08 Sven Sester

... räägime tervishoiureformist, räägime jätkuvast koolivõrgu korrastamise reformist. Kuulge, näete ju, kui palju on see koalitsioon lühikese perioodi jooksul teinud! Ma arvan, et meil pole midagi häbeneneda ja me näeme seda kõike järgmise aasta riigieelarves.

Kui eriti Isamaa poolt vaadatuna sügavamale poliitika sisusse minna, siis on kindlasti haridus üks prioriteet. Me näeme järgmisel aastal mitmeid olulisi muudatusi. Me lubasime kunagi tasuta kõrgharidust, mis on tänaseks ellu viidud. Ja me näeme seda, et järgmisel aastal muutuvad hariduses asjad mitmes olulises suunas paremaks, alates õpetajate kõrgemast palgast. Me eeldame, et õpetajate keskmine palk peaks jõudma 1500 euroni. Lisaks sellele tõusevad lasteaiaõpetajate palgad ning jälle ja jälle suunatakse täiendavat raha teadus- ja arendustegevusse. Ma arvan, et väga paljudel erakondadel on eesmärk jõuda kunagi 1%-ni. Me ei peaks häbenenema, nähes seda nominaalset kasvu.

Teine oluline prioriteet on Isamaa jaoks kindlasti julgeolek. See on läbi aegade Isamaale oluline teema olnud. Vaadates järgmise aasta eelarvet, arvan jällegi, et koalitsioonil ei ole mitte midagi häbeneneda. Rahalises mõttes on julgeolekusse tehtud kõige suurem panus läbi aegade, summana peaaesjalikult 585 miljonit eurot. See on üle 2,1% SKP-st. Ma arvan, et järgnevas lähikuude valimiskampaania debatis tasuks arutleda ka selle üle, kas seda taset, protsenti võiks tõsta. Isamaa seisukoht on, et seda võiks teha.

Kindlasti on sotsiaalvaldkond oluline teema, mille tahtsin ka ära markeerida. Näha on, et laste ja perede heaolu paraneb. See on jällegi teema, mille puhul on enda erakonna poolt vaadatuna meeldiv tõdeda, et peaaesjalikult just kolmandate laste sündimus on juba sellel aastal suurenenud. Ma usun, et aastal 2019 me näeme selle mustri jätkumist. See on olnud selle valitsuskoalitsiooni otsus ja 2019. aastal

jätkeb kolmanda lapse toetuse hüppeline suurendamine.

Mõni sõna ka investeringutest. Me näeme järgmisel aastal investeringuid suurusjärgus 5,9% SKP-st, s. o 1,1 miljardit. See tähendab 33 miljonit rohkem keskvalitsuse investeringuid, mis lähevad teedesse, transporti, riigikaitse, infotehnoloogiasse, koolivõrku, veemajanduse taristusse jne. 1,1 miljardit investeringuid – ma arvan, et me ei pea seda häbenema.

Lõpetuseks nendime: jah, koalitsioonivalitsustes on alati vaidlusobjekte, kaasa arvatud selle riigieelarve menetluses. Selles ei ole midagi imelikku. Loomulikult valitsuses vaieldi, aga lepiti ka kokku. Prioriteetid on paigas, eesmärgid on paigas. Nii et selles mõttes ei ole meil midagi häbeneneda. Isamaa poolt vaadatuna ma ütlen küll, et me oleme seisukohal, et järgmise aasta riigieelarve on vastutustundlik ja majanduskasvu toetav ning me ei pea seda häbenema. Me arvame, et see eelarve viib Eestit edasi. Parem haridus, parem töö ja parem palk! Aitäh teile!

18:11 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Kalvi Kõva.

18:11 Kalvi Kõva

Hea aseesimees! Head kolleegid! Nii see tava on, et eelarve esimesel lugemisel me siin Riigikogu liikmetena kuuleme opositsiooni kriitikat valitsuse esitatud eelarve kohta ja püüame omalt poolt seda kriitikatuld maha tõmmata. Aga peab ütleva, et tänane kõne tuleb küll väga lühikene, sest opositsiooni kriitikat on väga vähe. Jürgen tegi kõne, EKRE sõnavõttu ei ole me täna kuulnud ja ka Martin on komisjonis suhteliselt tagasihoidlik olnud. Aga, hea Jürgen, vastan nendele sinu küsimustele. Kui meenutada viimaste aastate eelarvemenetlust ja debatte siin Riigikogus, siis möödunud aastal rääkisime väga varmselt eelarve tasakaalust. Ja nagu ka Sven ütles, sel aastal ei kuule me sellest ei kippu ega kõppu, sest nii see on – eelarve on nominaalses ülejäägis ja struktuurses tasakaalus. See ei ole sotside jaoks mingisugune suur saavutus. Meie oleme kogu aeg arvanud, et vahel on tarvis Eesti inimeste heaolu nimel, selleks et pikkadeks aastateks oleks tagatud struktuurne tasakaal, ka seda, et eelarve oleks mõni aasta nominaalses puudujäägis. Nii et meie oleme nõus mõnel aastal eelarve nominaalset puudujääki kannatama küll, et meie inimeste elu läheks paremaks – möödunud ja sellel aastal see nii ka oli.

Nendestsamadest maksudest. Maksud tõesti ei tõuse, valitsus on ju ära jätnud mitu maksu- ja aktsiisitõusu, mida olime varem planeerinud. Taavi enne küsis selle kohta. Tõenäoliselt on kõik, mitte ainult Jevgeni Ossinovski, aru saanud, et alkoholiaktsiisi tõus on viga olnud. Mina tunnen Jevgeni Ossinovskit. Ärge muretsege, ka tema on sellest aru saanud. Eelarve koostamise kontekstis on probleem olnud tulude laekumine, aga meie saame aru ka sellest, et alkoholi tarbimine tervikuna on probleem meie ühiskonnas. Võib-olla keegi teine ei saa sellest aru.

Kui veel sellest alkoholiaktsiisist rääkida, siis Reformierakond korraldas ju siinsamas saalis avaliku maksuarutelu. Mees, keda me kõik tunneme, Dmitri Jegorov, ütles Riigikogu ees esinedes, et isegi siis, kui Eesti alkoholiaktsiisid Läti tasemele langetada, ei kao lokkav piirikaubandus sada protsenti. Ja tänasest Eesti Ekspressist loeme me sama juttu, et alkoholiaktsiiside alandamine üksi ei aita, sest Eesti kaupmehed on liiga ahned. See, et me saavutame uuel aastal aktsiiside koha pealt maksurahu, peaks olema kõigile arusaadav. Ja vaatame, kuidas see teema edasi läheb.

Nüüd sellest, kas valitsuse tehtud tuleva aasta eelarve tähendab n-ö tiksumise ja mootori taas väljalülitamise aastat. Head sõbrad, Sven juba nimetas siin väga palju suuri reforme, mida valitsus on teinud. Tuleva aasta eelarve on väga paljuski nende reformide kinnistamise eelarve.

Sotsiaaldemokraadid on olnud viimastes valitsustes, kus oleme ka reforme vedanud, ja tuleva aasta eelarve annab meile väga palju rõõmu südamesse.

Head sõbrad! Sellest on ju palju räägitud, aga selle kordamine on väga tähtis: peretoetuste reform. Me mäletame täpselt, kui suur oli lastetoetus neli aastat tagasi. Uue aasta eelarve: esimese ja teise lapse toetus 60 eurot, kolmelapselise pere toetus kokku 520 eurot. Head sõbrad, see ei ole pelgalt mingi raha, mis kellegi rahakotti laekub – seesama meede on toonud Eesti lapsed, Eesti pered vaesusest välja. Ja see, kui sul on palju lapsi, ei tähenda enam seda, et sinu ümber on palju vaesust. Sul on peres rohkem rõõmu. Sellel aastal on käivitunud ka huviringide toetussüsteem, mida tuleva aasta eelarve kinnistab. Väga paljud lapsed on saanud täiendavalt huviringides käia. Huviringe on nüüd rohkem ja lapsed on sinna paremini pääsenud.

Palun ka lisaiega!

18:16 Aseesimees Kalle Laanet

Kolm minutit lisaega.

18:16 Kalvi Kõva

Nii et need on suured asjad. Tervishoiureform: täiendavat raha on pandud meie ravijärjekordade lühendamisse ja arstiabi parandamisse. Need on suured asjad ja väga kahju, kui neid ei märgata. Aga ma loodan, et neidsamu asju märkab Eesti inimene ja saab aru, et see ei ole pelgalt üheaastane projekt, vaid need asjad jätkuvad.

Võin üht asja kinnitada ka Peeter Ernitsale, keda küll praegu siin saalis ei ole. Tema küsis, kas päästja palk tõuseb 1000 euroni. Olen väga palju vestelnud siseministriga ja ta on kinnitanud, et see sinnani tõuseb. Ernits küsis ka, kas Päästeameti ladvik võtab selle raha endale, kas see läheb valgekraedele. Tunnen ka Kuno Tammearut ja tean, et ta seda kindlasti mitte teha ei lase. Mina julgen küll päris kindel olla, et päästjate palk, mis on olnud väga pikka aega väga madal, tõuseb 1000 euroni. Aga ei maksa veel sellega teab mis uhkustada ega rõõmu tunda. See palk peab tulevastel aastatel tõusma samas tempos nagu seni. Head sõbrad! Jürgen, sa küsisid, kelle eelarve see on. See on ühiskonna eelarve, sest eesmärk on, et ühiskonda tuleks rohkem jõukust ja hoolivust. Aitäh!

18:17 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Jürgen Ligi, sõnavõtt kohalt kuni kaks minutit.

18:17 Jürgen Ligi

Aitäh! Minu nime nimetati. Kalvi muretses, et tasakaalust ei olnud kippu ega kõppu. Ikkagi oli. Soovitan esiteks minu ettekannet lugeda. Ja teiseks, seal oli juttu ka sellest, et kui te eelmine kord kiitlesite, kuidas te majandust elavdate, siis te peaksite praegu selle eelarve ülejäägiga tegelema. Üks selle eelarve tasakaalu viimise meetod oli ju surve Eesti Energiale. Ka sellest oli juttu. Selliseid investeeringuid, nagu sinna on kirjutatud, Eesti Energia järgmistes aastaplaanides ei ole. Mina ei kritiseerinud seda, et reserveeritakse investeeringusumma ja võetakse samal ajal dividende – seda finantsjuhtimises ikka juhtub. Aga see reserveeritud investeeringuraha oli mõeldud ainult Eesti Energia suhtarvude parandamiseks peale seda, kui ta oli dividendidest kuivaks pigistatud. See on fakt. Plaan ei olnud rohkem investeerida, vaid püüe parandada ettevõtte finantssuhtarve.

18:19 Aseesimees Kalle Laanet

Henn Põlluaas, palun!

18:19 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Mida selle eelarve kohta ütelda? Ega suurt väga ei olegi. Me võime ju siin istuda ja kuulata, kuidas koalitsioonipoliitikud ja rahandusminister seda taevani ülistavad. Samas, kui me vaatame näkku faktidele, millises olukorras me oleme, siis ega optimismiks väga põhjust ei ole: majandusareng läheb täiesti selgelt allakäiguteed, inflatsioon ja elukallidus lähevad üles, investeeringuid Eestisse ei tule. Ja kui me vaatame seda eelarvet, mille eesmärk peaks ju olema meie riik ja majandus käima saada, siis tegelikult ei leia me sealt ju mitte midagi sellist, mis lubaks meile majandusarengut. Vastupidi, seal on igasugused rumalused, kaasa arvatud aktsiisitõus, millest on väga palju räägitud ja mille puhul mitte mingisugust muutust ei toimu – ei ole mingit soovigi seda ümber pöörata, et riigikassasse rohkem raha voolaks. Seda ei kavatseta teha ja tulemust me teame. EKRE hoiatas juba 2015. aastal kõikide nende negatiivsete tagajärgede eest. Näete, nüüd me siis olemegi nendega kimpus, ja oleme kimpus ka järgmise eelarveaasta jooksul.

Ega siin väga palju rääkida ei olegi, sellepärast et esiteks on täna juba hulk-hulk tunde esitatud küsimusi rahandusministrile, kes meile seda eelarvet tutvustas, ja paraku ma pean ütleva, et kahjuks me suuremale osale nendest mitmekümnetest või võib-olla ka sadadest küsimustest vastust ei saanud. Kõigele lisaks on õiguskantsler täiesti selgelt tõdenud, et eelarve on läbipaistmatu, sellest on võimatu aru saada ja isegi seletuskiri on selline, mis ei anna mingisugust selget ülevaadet. Paraku me olemegi selle protsessi tunnistajad, et aasta-aastalt läheb eelarve üha segasemaks, üha keerulisemaks, üha raskemini arusaadavaks.

Me ei pea minema tagasi esimese Eesti Vabariigi aegadesse, kui eelarve oli tõesti väga lihtne: tulud-

kulud, plussid-miinused ning kõik ministeeriumite ja kulude kaupa lahti kirjutatud. Ka peale taasiseseisvumist oli eelarve oluliselt hoomatavam ja arusaadavam – selleks ei olnud vaja mingisugust raamatupidajaharidust. Aga praegu me näeme, et üha enam ja enam liigutakse just sinnapoole, et keegi ei oskaski midagi küsida. Ilmselt see ongi eesmärk. Kas te, lugupeetud koalitsioonisaadikud, olete kursis kõikide nüanssidega selles telliskivis, pluss veel teiste samasuguste, ministeeriumite lahtikirjutatud telliskividega? Ma ei näe mitte kedagi, kes noogutaks ja ütleks, et ta on kursis. Nii et me opositsiooni poolelt kindlasti uurime ja püüame sealt veelgi rohkem teie varjatud rahastusi, igasuguseid katuserahasid ja lihtsalt häälte äraostmisi välja tuua, kui seda siinemaani tehtud on. Palun lisaiega!

18:24 Aseesimees Kalle Laanet

Kolm minutit lisaiega.

18:24 Henn Põlluaas

Ma olen täiesti veendunud, et see ligi 30 miljonit, millest on ju meedias juttu olnud, on enne valimisi häälte ostmise eesmärgil sisse pandud. See on ka oma võimupositsiooni ärakasutamine, ma ütleks, lausa kuritarvitamine. Lisaks on ju igasuguste ministeeriumite all jõuluvana eelarve, nagu seda võiks nimetada ja iseloomustada, veelgi suurem: kõikvõimalikele MTÜ-dele ja sihtasutustele jumal teab mis eesmärgil raha andmine. Kõik see võtab raha ära olulistelt asjadelt, just nendelt teemadelt ja küsimustelt, millega peaks tegelema. Täna toodi siin ju väga palju esile selliseid valdkondi, kus tegelikult raha väheneb. Nii et selle üle, et meie eelarve kasvab ja kõik on hästi, võiks ju siin rõõmu tunda. Samas, kui me teame, et suur osa sellest eelarve kasvust läheb lihtsalt raiskamisele, lihtsalt mõttetustele ja lihtsalt häälte ostmisele enne valimisi, siis ei ole siin ju mitte midagi rõõmustada.

Nii et Konservatiivne Rahvaerakond igal juhul sellise eelarvega rahul ei ole ja minu arusaamist pidi ei ole ka ükski teine opositsioonierakond. Ja mis siin salata, eravestluses on ka väga paljud koalitsioonipoliitikud sama välja öelnud, kuigi siin puldis loomulikult mitte ükski seda ei ütle. Eelarve vajab väga tõsist ümbertegemist, tõsist mõtlemist, väga suuri muutusi. Ja ilmselt vist Eesti ajaloos esimest korda on olukord praegu selline, et võib-olla see isegi õnnestub. Koalitsioon on üsna kenasti pudenenud ja ilmselt ei tasu oodata, et kõik inimesed, kes on koalitsioonierakondadest lahkunud, seda eelarvet jäägitult toetavad. Tõepoolest, meie praktikas ei ole veel sellist kogemust olnud, sest üksainuski meie ettepanek varasema kolme eelarve puhul sisse ei läinud. Me väga loodame, et seekord nii juhtub ning opositsiooni häältega ja soovidega mingilgi määral – loodetavasti täiel määral – arvestatakse. Aitäh!

18:27 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Kas kolleeg Ernitsal on vastusõnavõtt kohalt, kuni kaks minutit?

18:27 Peeter Ernits

Aitäh! Jah, kuna siin kasutati minu nime. Aitäh Kalvile, kes oli konkreetsem ja ütles, et päästjad saavad selle 1000 eurot ikkagi realselt kätte. Aga on veel üks oluline moment. Kolleeg Arto Aas tuletas meelde, et majanduskomisjon ei ole seda eelarvet kordagi arutanud. Paraku see nii on. Ma ei tea, kas see on normaalne, aga nii on.

18:27 Aseesimees Kalle Laanet

Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 700 esimene lugemine lõpetada. Määrán eelnõu 700 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 31. oktoobri kell 17.15. Esimene lugemine on lõpetatud.

---

8. 18:28 Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (705 SE) esimene lugemine

18:28 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme päevakorrapunkti nr 8 juurde. Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu 705 esimene lugemine. Palun ettekandjaks rahandusminister Toomas Tõniste.

18:28 Rahandusminister Toomas Tõniste

Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõuga võetakse üle maksudest kõrvalehoidmise vastane direktiiv. Eesmärk on võtta Euroopa Liidus ühiselt üle OECD maksubaasi õõnestamise ja kasumi ümberpaigutamise (nn BEPS) vastased meetmed. BEPS-iga on ühinenud 119 riiki. Eesmärk on maksustada kasum seal, kus see on teenitud. Selleks kehtestatakse maksudest kõrvalehoidmise takistamiseks, esiteks, üldine kuritarvitustevastane reegel, teiseks, ülejääva laenukasutuse kulu maksustamine, kolmandaks, tulumaks lahkumisel, ja neljandaks, välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevad eeskirjad. Üldise kuritarvitustevastase sätte kohaselt ei võeta tulumaksuga maksustamisel arvesse tehinguid või tehingute ahelat, mille üks põhieesmärk on saada maksueelis ning mis ei ole kõiki asjasse puutuvaid asjaolusid arvesse võttes tegelik. Tehingut või tehingute ahelat ei peeta tegelikuks, kui see ei ole loodud reaalsel ärilistel põhjustel, mis kajastavad tegelikku majanduslikku sisu. Ülejääva laenukasutuse kulu summa, mille võrra intressikulu ületab intressitulu, maksustamise eesmärk on piirata maksubaasi õõnestamist ja kasumi ümberpaigutamist ülemääraste intressimaksete abil. Kuna traditsioonilise süsteemi puhul lubatakse intressi maksustatavast kasumist maha arvata, siis suured kontsernid kasutavad maksuplaneerimist, et saaks intressi maha arvata kõrge määraga riigis, vähendamaks sel viisil maksustatavat kasumit. Et takistada kasumi ümberpaigutamist kõrgema maksumääraga riigist väiksema maksumääraga riiki, piiratakse direktiiviga intressikulu mahaarvamist.

Arvestades Eesti tulumaksusüsteemi eripära ehk kasumi maksustamist selle jaotamisel, ei saa me kehtestada intressi mahaarvamise piirangut. Selle asemel tuleb ülejäävat laenukasutuse kulu maksustada samamoodi nagu teisi ettevõtlusega mitteseotud kulusid. Eelnõu kohaselt maksustatakse ülejääv laenukasutuse kulu tulumaksuga, kui see ületab 3 miljonit eurot ja 30% äriühingu majandusaasta intressi-, maksu- ja amortisatsioonieelsest kasumist ning intressikulu maksustatav osa ületab äriühingu kahjumit. Kolme miljoni euro suuruse piirangu tõttu puudutab see muudatus vaid üksikuid Eesti maksumaksjaid. Samuti ei pea ülejäävalt laenukasutuse kulult maksma tulumaksu finantsettevõtjad ja äriühing, kes ei ole finantsaruandluse eesmärgil konsolideeritud kontserni osa ning kellel ei ole sidusettevõtjat ega püsivat tegevuskohta.

Tagamaks, et Eestis teenitud kasumilt tasutakse tulumaksu Eestis, maksustatakse eelnõu kohaselt Eestist väljaviidud vara selle väljaviimisel Eesti peakontorist välismaal asuvasse püsivasse tegevuskohta ja Eesti püsivast tegevuskohast välismaal asuvasse peakontorisse, äriühingu maksuresidentsuse muutmisel, sh ühinemisel, jaotumisel ja äriühingu kolimisel välisriiki, ja püsiva tegevuskoha majandustegevuse üleviimisel teise riiki. Uus on ainult vara maksustamine selle väljaviimisel Eesti peakontorist välismaal asuvasse püsivasse tegevuskohta. Muudel juhtudel maksustatakse vara väljaviimist ka kehtiva tulumaksuseaduse alusel. Tulumaks vara väljaviimisel puudutab ainult peakontori ja püsiva tegevuskoha vahelist vara väljaviimist ega puuduta investeeringuid tütarühingusse. Väljaviidud raha maksustatakse tulumaksuga turuväärtuses, millest on maha arvatud vara bilansiline maksumus. Vara väljaviimisel EMP riiki võib tulumaksukohustuse kuni viieks aastaks ajatada. Välismaise kontrollitava äriühingu kasumit maksustatakse Eestis tulumaksuga, kui tulu on saadud näilikest tehingutest, mille peamine eesmärk oli saada maksueelis. Välismaise kontrollitava äriühingu kasumit ei maksustata Eestis, kui kontrollitava äriühingu eelmise majandusaasta kasum ei ületa 750 000 eurot ja muud äritulud, kasum tütarettvõtjatelt, sidusettevõtjatelt ja finantsinvesteeringutelt, intressitulud ning muud finantstulud kokku ei ületa samal perioodil 75 000 eurot.

Eelnõu seadusena vastuvõtmisel vähenevad nii Eesti äriühingute võimalused hoida kõrvale Eestis teenitud kasumi maksustamisest kui ka mitteresidendist ettevõtjate võimalused kasutada Eestit maksudest kõrvalehoidmiseks. Mõju riigieelarvele on raske prognoosida, kuna tegemist on maksudest kõrvalehoidmise vastaste sätetega. Seega sõltub mõju uute sätete jõustumisega kaasnevast prognoosimatust käitumuslikust efektist ning Maksu- ja Tolliameti tulevikus planeeritavast kontrollitegevusest. Aitäh!

18:34 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, austatud rahandusminister! Teile on küsimusi. Külliki Kübarsepp, palun!

18:34 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Ma saan aru, et üks suur probleem, mida püütakse eelnõuga lahendada, on see, et teenitud kasum viiakse laenukena välja, seda kasumit ei investeerita. Seletuskirjas

on mainitud, et see teema puudutab kuni 19 ettevõtet-äriühingut. Kas see puudutab ka meil tegutsevad Skandinaavia pankasid? Kas te oskate välja tuua need 19 ettevõtet või mõne näite, keda see puudutab? Ja kuidas see seadus, kui ta rakendub, neid mõjutama hakkab?

18:35 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Jah, selles kontekstis oli jutt sellest ülejäävast laenukasutuse kulust ja nendest, kes maksavad suuri intresse. Neid ettevõtteid, kellel see summa ületab 3 miljonit eurot, on tõesti väga vähe. Üks võib-olla kõige selgem näide on Eesti Energia, kes kvalifitseeruks.

18:36 Aseesimees Kalle Laanet

Andres Herkel, palun!

18:36 Andres Herkel

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Te ei vastanud siiski eelmise küsimuse sellele osale, kas see võib puudutada ka siinseid Skandinaavia pankasid. Aga minu küsimus puudutab seaduse eesmärki, mis iseenesest on ju positiivne: maksustada Eesti kasuks seda raha või vara, mis välja viiakse. Seletuskirjas sisaldub niisugune huvitav lause, et eesmärk on tugevdada keskmist kaitset agressiivse maksuplaneerimise vastu. Tahaks täpsemat selgitust. Mis on agressiivne maksuplaneerimine, seda võib veel aimata, ent mis on keskmine kaitse? Kas on olemas ka parempoolne ja vasakpoolne kaitse? Mida see tähendab? See jääb hoomamatuks.

18:37 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Jah, ma täpsustan, vastates küsimuse esimesele osale, et see ei puuduta finantsasutusi. See on pigem ikkagi suunatud suurtele kontsernidele, kes kasutavad eri riikide erinevaid maksukeskkondi oma tulude n-ö optimeerimisel.

Jah, eks seletuskirja sõnastus ole suuresti üle võetud ka n-ö rahvusvahelisest keelekasutusest. Ma tõesti ei oska kaasa rääkida, mida selle keskmise all täpselt mõeldud on. Aga igal juhul on eesmärk takistada maksudest kõrvalehoidmist, mille puhul kasutatakse ära maksuauke ja ebakõlasid eri riikide maksusüsteemides. Eesmärk on ikkagi see, et kasum oleks maksustatud seal, kus see teenitud on.

18:38 Aseesimees Kalle Laanet

Peeter Ernits, palun!

18:38 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Mulle tundub, et see on positiivne, see direktiivi ülevõtmine, küll osaline ülevõtmine. Euroopa Liit, ma loen, saab selle tõttu 50–70 miljardit eurot tulu. On öeldud, et Eestis on see auk umbes 300 miljonit. Kui me selle eelnõu heaks kiidame, kui suure tüki sellest 300-miljonilisest august me siis riigieelarvesse raha juurde saame?

18:38 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Seda mõju on täna tõesti väga raske hinnata. Maksuamet teeb oma tööd. Kui palju sellist maksuplaneerimist on? Eelkõige on probleem Euroopa tasandilt vaadates nende suurte kontsernide n-ö agressiivses maksuplaneerimises. Eestis ei ole see teadaolevalt suur probleem, aga et me oleksime ühes õiguskeskkonnas, on Eestile igal juhul kasulik see üle võtta. Võib-olla tõesti olukorras, kus mõni ettevõtte lahkub Eestist, varad on hinnatud ja bilansiline väärtus on hoopis teine, kui on tegelik turuväärtus, aitab see seadusmuudatus kaasa sellele, et ka Eesti riik saaks oma õigustatud osa maksude kujul kätte.

18:39 Aseesimees Kalle Laanet

Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

18:40 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ikkagi ei saanud ma aru. Kui Maksu- ja Tolliamet ütleb, et auk on 300 miljonit, kui palju siis ikkagi on veel lootust eelarvesse raha saada? Aga tegelikult tahtsin küsida, mida kujutab endast selle direktiivi artikkel 9 hübriidsete ebakõlade kohta, mida me üle ei võta.

18:40 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Selle sõnastuse koha pealt, mida selle "hübriidsete" all on mõeldud, jään ma praegu vastuse võlgu. Aga kindlasti olen ma valmis seda täpsustama.

Kui me räägime maksuaugust, siis see maksuauk on umbes 300 miljonit. See tähendab, et võrreldes teiste Euroopa riikidega on Eesti maksuauk väike. Meie maksuauk on vist 5% võimalikest kogutavatest maksudest ja sellega me oleme Euroopa Liidus minu arust teisel või kolmandal kohal. Meie maksuamet teeb väga head tööd.

18:41 Aseesimees Kalle Laanet

Külliki Kübarsepp, palun!

18:41 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Ma tulengi Maksu- ja Tolliameti juurde, kes peaks direktiivi rakendama ja selle täitmist kontrollima hakkama. Siin on välja toodud, et direktiivi rakendamisel on Maksu- ja Tolliameti kulud 300 000 eurot. Seletuskirja järgi puudutab see ainult deklaratsioonivormide muutmist ja kohandusi infosüsteemis. Kas see tõesti maksab 300 000 eurot? Kas see on planeeritud ühe aasta peale, kas seda katab ainult Eesti maksumaksja või kuna need on Euroopa direktiiviga seotud kulud, siis on ka mõnest Euroopa fondist võimalik lisarahastust taotleda?

18:42 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma ei oska öelda, kas mõnest fondist on võimalik selle jaoks lisarahastust küsida, aga reeglina tuleb need kulud meil oma eelarvest teha. Ega IT-lahenduste muutmise ei ole odav. Iga selline kohandus maksab, aga kindlasti toob ta ka raha tagasi. Täna oleks lihtsalt võib-olla vastutustundetu panna kirja mingeid konkreetseid numbreid, kui palju see meile raha tagasi toob.

18:42 Aseesimees Kalle Laanet

Urve Tiidus, palun!

18:43 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Paaris eelnevas küsimuses puudutati finantsasutusi ja te ütlesite, et see direktiiv ei käi Euroopa Liidu finantsasutuste kohta. Kas te oskate selgitada, kas see põhimõtteliselt üldse neid ei puuduta, sest nendega on kõik asjad korras, või tuleb nende kohta mingisugune eraldi asi?

18:43 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Finantssektoril on niigi hoopis teistsugune regulatsioon, nad on järelevalve all. Seal on palju karmimad reeglid. Selles mõttes puudutab see just neid ettevõtteid. Suures osas on ta mõeldud just suurte kontsernide n-ö maksuoptimeerimiste vältimiseks.

18:43 Aseesimees Kalle Laanet

Jüri Jaanson, palun!

18:44 Jüri Jaanson

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Eelnõu tutvustuses on kirjas, et füüsilistest isikutest maksumaksjatest puudutab see mitteresidente. Kas te täpsustaksite, kui palju see eelnõu tulumaksu mahaarvamiste suhtes puudutab füüsilistest isikutest maksumaksjaid?

18:44 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma numbriliselt küll ei oska praegu öelda, aga neid, kes üle piiri tegutsevad, eriti neid, kes on makse optimeerida soovinud või seda teinud, ta kindlasti mõjutab. Kui palju neid on? Selle vastuse jään võlgu.

18:44 Aseesimees Kalle Laanet

Raivo Põldaru, palun!

18:44 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Väitsite just minut tagasi, et finantsasutuste kohta kehtivad karmimad reeglid, kui on selles direktiivis. Aga kuidas on siis võimalik, et hoolimata karmimatest reeglitest on Eestis teenitud tulu seni viidud ja ilmselt viiakse ka edaspidi siiski Eestist välja?

18:45 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kas me räägime praegu finantssektorist ja sellest varasemast murekohast, kui laenudena viidi raha Eestist välja? Minu arust on see auk aasta tagasi kinni pandud. Sellist lihtsat võimalust enam ei ole.

18:45 Aseesimees Kalle Laanet

Henn Põlluaas, palun!

18:45 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Vaatan seda kooskõlastustabelit, mis on seletuskirja viimasel lehel. Ainukene, kellel on olnud märkusi ja ettepanekuid, on Eesti Energia. Mida see tähendab? Kas teistelt ei küsitud arvamust või kedagi teist see teema ei huvitanud, Eesti Pank kaasa arvatud? Või see ei puuduta mitte kedagi teist? Miks ainult üks ettevõtte on vastanud?

18:46 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Jah, küsiti paljudelt. Võimalus reageerida, oma ettepanekuid esitada oli. Aga kuna eelnõu on suunatud suurtele kontsernidele, siis ta Eestis väga paljusid ettevõtteid ei puuduta. Ju siis need, keda see võib-olla puudutab, kes niimoodi makse optimeerida tahavad, ei julgenud hakata endast märku andma. Ma ei oska öelda. Aga see on õige märkus, et huvi oli leige. Eelnõu iseenesest on väga tehniline ja keeruline, eks sellel oli ka võib-olla mingi osa.

18:47 Aseesimees Kalle Laanet

Härra minister, teile rohkem küsimusi ei ole. Palun rahanduskomisjoni ettekandjaks rahanduskomisjoni liikme Priit Sibula.

18:47 Priit Sibul

Austatud Riigikogu aseesimees Kalle Laanet! Minister! Head kolleegid! Meil komisjonis oli au ja hea meel seda eelnõu menetleda 8. oktoobril, kui komisjoni istungil eelnõu ja ettepanekuid tutvustas minu eel kõnelenud minister Toomas Tõniste. Komisjonis olid veel maksupoliitika osakonna juhataja Lemmi Oro ja peaspetsialist Inga Klauson. Eelnõu – tuletan meelde – peamine eesmärk on vähendada Eesti äriühingute võimalusi Eestis teenitud kasumi maksustamisest kõrvale hoida ja ka mitteresidentide võimalusi Eesti tulumaksusüsteemist kasu saada.

Tuleb tunnistada, et paljud küsimused, mis siin kõlanud on, leidsid ka komisjonis käsitlust. Henn Põlluaasa esitatud küsimuse küsisin komisjonis ise. Kaubandus-tööstuskojas, mille juhatausega ma möödunud nädalal kohtumas käisin, küsisin ma, kas nad on eelnõuga tuttavad ja omad ettepanekud esitanud. Nad ütlesid, et neil ei ole eelnõu kohta ettepanekuid, kuid nad on eelnõust teadlikud.

Aga arutelu, mis komisjonis veel toimus, käis esmalt selle üle, mis asi on üldse ülejääv laenukasutuse kulu. Saime vastuseks, et kui intressikulu ületab intressitulu, siis sealt ülejääv on laenukasutuse kulu, mida me tulevikus selle eelnõu alusel maksustama hakkame. Teiseks rääkisime, et kui paljusid ettevõtteid see puudutab, mis ka siin küsimustest läbi käis. Tõesti, see puudutab 19 ettevõtet.

Peaasjalikult Eesti Energia sellele ka reageeris, oma küsimustele sealt n-ö positiivset tagasisidet ei saanud.

Miks finantsettevõtted – seda küsisid kolleegid Külliki Kübarsepp ja Andres Herkel –, finantsasutused välja jäävad. Siin juba eelnevalt vastati, et kuna nende kohta kehtivad erinevad reeglid ja kuna finantsasutused peamiselt laenude väljaandmisega tegelevadki, siis neid ei ole lihtsalt võimalik käsitleda täpselt samade reeglite alusel kui teisi ettevõtjaid, neil on erireeglid.

Arutasime näidete põhjal seda, et kui kontsern tegutseb Eestis, Lätis ja Leedus ja maksab kasumi välja Leedus, mis siis toimub. Oli küsimus, kas tegemist on tütarettevõtte või tegevuskohaga. Seal on omad erisused. Kas eelnõu piirab Eesti ettevõtete välisinvesteeringute tegemise võimalusi? Tütarühingute puhul ei piira. Küsisime, mis asi on püsiv tegevuskoht, ja saime vastuseks, et põhimõtteliselt on tegemist filiaaliga.

Mille poolest selle eelnõu regulatsioon erineb n-ö teeseldud tehingu praegusest regulatsioonist? Vastuseks saime, et kehtiva reegli puhul peab ainus eesmärk olema maksueelise saamine, aga selle eelnõu puhul piisab, kui üks eesmärkidest on maksueelise saamine. Läbi käis ka Danske teema. Küsiti kontserni mõiste maksuõiguses defineerimise kohta. Vastuseks saime, et kontsern ei ole Eesti maksuõiguses defineeritud, küll aga on see defineeritud äriseadustikus. Mainiti huvigruppide kaasamist ja mitterahalisi sissemaksleid. Saime teada, et eelnõu seda valdkonda otseselt ei puuduta. Kui äriühingusse paigaldatud vara võetakse välja aktsiakapitali vähendades, siis ka siin muutusi ei toimu. Siis oli näide täiendava maksueelise saamise eesmärgil tehtava tehingu kohta, kus me kirjeldasime seda, et kui Eesti ettevõtte tegelik eesmärk on investeerida Brasiiliasse, Eestil Brasiiliaga topeltmaksustamise vältimise lepingut ei ole, ja Eesti ettevõtte investeerib Portugali, mille ainuke eesmärk on tegelikult sealtkaudu Brasiiliasse investeerida, et siis saab seda selles kontekstis käsitleda probleemina ja kirjeldada nii, et tegelik eesmärk on Eestist sinna investeerida.

Kõne all oli see, mille kohta Peeter Ernits küsis siin ministrilt, direktiivi artikkel 9, mida me veel üle ei võta. Saime komisjonis vastuseks, et see puudutab hübriidseid ebakõlasid, kui ühes riigis käsitatakse näiteks midagi dividendina, teises aga intressina, ja lõpptulemusena võib juhtuda, et toimub topelt mittemaksustamine. Aga nagu ma ütlesin, seda me eelnõus ei käsitle.

Jõudsimme konsensuslikult selleni, et eelnõu esimese lugemise võiks lõpetada ja muudatusettepanekuid ootame 31. oktoobril kella 17.15-ni. Aitäh!

18:52 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, austatud ettekandja Priit Sibul! Teile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 705 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu 705 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 31. oktoobri kell 17.15. Esimene lugemine on lõpetatud ja päevakorrapunkti menetlus lõppenud.

---

9. 18:53 Investeeringufondide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (717 SE) esimene lugemine

18:53 Aseesimees Kalle Laanet

Läheme üheksanda päevakorrapunkti juurde. Vabariigi Valitsuse algatatud investeeringufondide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 717 esimene lugemine. Palun ettekandjaks rahandusminister Toomas Tõniste.

18:53 Rahandusminister Toomas Tõniste

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Eesti on vananeva elanikkonnaga riik ja see seab finantsilise surve alla meie sotsiaalkindlustusskeemid. Seetõttu tuleb neid skeeme jätkuvalt analüüsida, parandada ja tarvidusel üle vaadata. Riigikogu menetluses on juba esimese samba pensione reformiv eelnõu ja värskest lisandus sellele Vabariigi Valitsuse algatatud kogumispensione muutev eelnõu, mida ma järgnevalt tutvustan.

Teile esitatud eelnõu baseerub analüüsil, mis valmis Rahandusministeeriumis selle aasta kevadel. Analüüsis hinnati pensionifondide seniseid investeeringutulemusi, analüüsiti fondide kulustruktuure ja tasusid. Viie fondivalitseja valitsetavasse 23 pensionifondi teeb sissemaksleid umbes 700 000 inimest. Teise sambasse on kogunenud 4 miljardit eurot. Teisest sambast pensioni saajaid on veel vähe. Eelmise aasta seisuga on teisest sambast raha välja makstud ca 30 000 inimesele, kokku üle 50 miljoni euro.

Viimastel aastatel toimunud väärrib esiletoomist see, et turule on lisandunud viis madalate tasudega nn indeksfondi, mis on mitmekesistanud fondide valikut. Ka investeeringud Eesti majandusse on viimase kahe aastaga kaks korda kasvanud: senisest 5–6%-st 10–11%-ni fondide mahust.

Analüüsi üks kriitilisi järeldusi oli see, et kuigi kehtiv regulatsioon sunnib fonde mahtude suurenedes tasusid langetama, on need ikka veel liialt kõrged. Tasud erinevad fondides palju, jäädes vahemikku 0,29%–1,46%, keskmine tasu on 1% kandis. Arvestades, et OECD riikide keskmine pensionifondide tasu on 0,6% juures, on ruumi tasude langetamiseks.

Teine problemaatiline teema on fondide investeeringud. Viimasel kümnendil on need olnud üsna konservatiivsed. Aktsiaturgudele on investeeritud ca kolmandik fondide mahust ja seetõttu pole ka aktsiaturgude kasvust rohkem osa saadud. Selle põhjused on kompleksed, oma roll on siin ilmselt olnud nii konkurentsiolekord kui ka regulatsioonil.

Kõrged tasud ja vähetootlikud investeeringud toovad meid peamise murekohani, milleks on teise samba pensionifondide madal tootlus. Kui jätta kõrvale konservatiivsed pensionifondid, siis parima tootlusega fondide nominaaltootlus on üle 6% ja reaaltootlus 4% ümber ning halvima tootlusega fondide nominaaltootlus on alla 3% ja reaaltootlus napilt negatiivne. Fondide keskmine nominaaltootlus on süsteemi algusaastatest arvates 3,8% ja reaaltootlus 0,8%. Need ei ole rahuldavad numbrid. Samal perioodil on Eesti SKP nominaalkasv olnud 7,5%, SKP reaalkasv on olnud 3,2% ja esimese samba pension on kasvanud 8,8%.

Seetõttu pakub teile esitatud eelnõu muudatusi, mille eesmärk on parandada teise samba pensionifondide tootlikkust. Seadusandja saab teise samba tootluse kasvu toetada, tuues teise samba fondide tasud alla. Eelnõu toob keskmise valitsemistasu praeguselt 1%-lt 0,6%-le järgmise aasta lõpuks. Selleks tuleb seaduses sätestatud valitsemistasu piirmäära langetada 2%-lt 1,2%-le. Me tahame, et pensionifondide tasud oleksid madalad, kuid teisalt ei taha me takistada keerukamate, eelkõige kodumaiste investeeringute tegemist.

Teine tasusid puudutav põhimõtteline muudatus seisneb selles, et osakuomanikelt võetava tasu suurus hakkab osaliselt sõltuma tootlusest. Eelnõu võimaldab pensionifondi valitsejal saada 1,2%-st kõrgemat edukustasu, kui fondi investeerimistulemused on head ehk teatud investeeringud on end osakuomanikule ära tasunud. Edukustasu võtmiseks peab pensionifondi tootlus pikaajaliselt ületama sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa kasvu. Viimaste aastate tulemuste põhjal tähendab see senisest umbes kaks korda kõrgemat tootlust. Tootlus sõltub fondide strateegiast ning investeerimisotsustest ja neid mõjutavatest seaduses kehtestatud investeerimispiirangutest. Eelnõu annab pensionifondidele vabamad käed teise samba fondide investeerimispoliitika kujundamiseks. Aktsiatesse investeerimist puudutavad piirangud kaovad ja pensionifond võib edaspidi ka 100% aktsiatesse investeerida. Ühtlasi saavad pensionifondid võimaluse teha suuremas mahus kinnisvarainvesteeringuid ning teisi turuväliseid ja vähem likviidseid investeeringuid, mis sobivad pika ajahorisondiga pensionifondidele. Need muudatused toetavad ka Eesti investeeringute tegemist. Pensionikogujatele, kes soovivad vähem riske võtta, jäävad konservatiivsed pensionifondid, millel eelnõu lubab aktsiatesse investeerida 10% ulatuses.

Arutlusel olev eelnõu ei käsitle üksnes teist sammast. Sellega võetakse Eesti õigusesse üle tööandjapensioni direktiiv. Direktiivi ülevõtmine ei mõjuta pensionikogumist Eestis, sest ühtegi spetsiaalset tööandja pensionifondi, mida direktiiv reguleerib, meil ei ole. Sissemakseid, mida tööandjad oma töötajate eest kolmandasse sambasse teevad, need muudatused ka ei puuduta.

Teise samba tasusid ja investeeringuid puudutavad muudatused jõustuvad 1. jaanuaril 2019. Direktiivi ülevõtmist puudutavad muudatused jõustuvad 13. jaanuaril 2019. Sellised on arutlusel oleva eelnõuga tehtavad muudatused. Täna teid tähelepanu eest ja palun eelnõu toetada!

19:01 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Taavi Rõivas, palun!

19:01 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea rahandusminister! Mul on üpriski hea meel, et te olete võtnud selle eelnõuga ette pigem vajaliku peenhäälestamise, mitte ei ole võtnud radikaalset seisakumootori hoiakut, nagu sooviks teie erakonna esimees, minu vasakul käel istuv Helir-Valdor Seeder. Aga mu küsimus puudutab seda muret, mida on rõhutanud nii Finantsinspektsioon kui ka mõned turuosalised. Nende hoiatuse järgi võib väga kõrge piiriga tulususe pealt preemia maksmine kätkeada endas teatud, ütleme, moraalariski, kui

soovitakse kiiresti lühiajalist kasumit teenida ja seetõttu võetakse riske, mis võib-olla pikaajaliselt mõjuvad hoopis negatiivselt. Finantsinspeksiooni murest ei olnud komisjonis juttu. Äkki te eitavalt vastasite?

19:02 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Finantsinspeksioon peabki võimalikele riskidele tähelepanu juhtima ja eks see eelnõu ole neid ju ka arvesse võtnud. Miks me räägime täna edukustasust? Ühelt poolt me tahame ja soovime, et investeerimisfondide tasud oleks madalamad. Kui seda jõuga teha, siis me tegelikult suures osas lõpetaksime sellega investeringud Eestisse, sest need on kulukamad. Siin on vaja palju vaeva näha, on vaja tutvuda nende ettevõtete taustaga, kuhu pensionifond investeerib või kelle võlakirju ta emiteerib jne. Samas on kogu aeg kõlanud soov ja arusaam või mure, et on vaja leida ühisosa, me tahame kõik tootlikkust, aga samas me karistame seda. Ma arvan, et see eelnõu on väga hea tulem, tegelikult kedagi ei karistata. Neil, kes lubavad tootlikkust, on ka võimalus teenida, kui nad on edukad. Aga kõige suuremad võitjad on igal juhul pensionärid. Selleks, et edukustasut teenida, on sisuliselt vaja tootlust üle 8%, on vaja n-ö lüüa majanduskasvu. See on suur väljakutse, aga me ei räägi mitte ühest aastast, vaid pikast ajahorisondist. Ei ole nii, et üks aasta võtsin raha välja ja kadusin.

19:04 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

19:04 Urve Tiidus

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Viimasel ajal olen ma nii mõnigi kord kuulnud niisugust sõna nagu "talupojamõistus". Seda ei kasuta mitte mingisugused, ütleme, praktikud, vaid lausa majandusteoreetikud. Siin on kasutatud ka sellist väljendit nagu "mõistlikkuse põhimõtte rakendamine investeerimisel". See kõlab hästi. Üllataval kombel tekib selle põhimõtte rakendamisel olukord, kus nende pensionifondide raha võib investeerida ka Eesti kinnisvarasse. Seni on Rootsi pensionifondid teinud investeringuid Eesti metsa, minu teada. Kui suurt pensionifondide huvi te prognoosite Eesti varasse, eriti kinnisvarasse investeerimise vastu?

19:05 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! See huvi on olemas, sest just kohalikes pensionifondides töötavad inimesed on kõige paremini kursis kohaliku turuga. Samas on kogu aeg olnud kriitikat, et meie pensionifondide vara liigub välismaale ja me ise peame mujalt laenama. Ma pooldan igati seda, et võimalused Eestisse investeerida oleksid paremad kui enne ja fondidel oleksid vabamad käed ning ikkagi oleksid regulatsioonidega kehtestatud piirangud, et keegi liiga suuri riske ei võtaks.

19:06 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

19:06 Peeter Ernits

Hea juhataja! Ettekandja! Uskudes seda, et päästjad hakkavad uuest aastast keskmiselt 1000 eurot reaalselt palka saama ja õpetajate palk ka veidi tõuseb, seleta selgelt ära, kuidas nende tulevane pension paraneb, kui me selle direktiivi 2341 heaks kiidame.

19:07 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma juba ootasin hirmuga, et jõuame jälle aktsiiside juurde välja, aga õnneks ei jõudnud. See mõjutab selles mõttes otseselt, et tasude suurus on väga otseselt seotud pensioni suurusega tulevikus. Samas, tootlus on ju see, mida me tegelikult kõik ootame, selleks et investeeritud raha väärtus ajas mitte ei väheneks, vaid pigem suureneks. Põhiprobleem ongi olnud selles, et fondide tootlus on liiga väike. Nagu ma ka enne kõnes ütlesin, on see seotud piirangutega, mis olid kehtestatud, aga võib-olla on see seotud ka liiga konservatiivse hoiakuga. Vaatame pikka trendi. Need fondid, kes on investeerinud rohkem aktsiatesse, on olnud tunduvalt edukamad kui need, kes on investeerinud riikide võlakirjadesse

jne. Nüüd antaksegi vabamad käed. Ma ise küll väga loodan, et need muudatused võimaldavad ka fondidel saavutada suuremat tootlust, millel on positiivses mõttes konkreetne mõju tulevikus inimeste pensionidele.

19:08 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

19:08 Henn Põlluaas

Aitäh! Ka mina loodan, et sellel on positiivne mõju. Aga mul on selline küsimus. Aastal 2015, kui see koosseis alustas, küsisin toonaselt ministrilt, kuidas on see võimalik ja kas me ei saa midagi ette võtta, et Eestis peavad neid fonde needsamad pangad, aga fondide kulukus ja teenustasud on oluliselt suuremad ja tootlikkus oluliselt väiksem kui näiteks Rootsis. Kas me ei saa selles suhtes midagi ette võtta? Öeldi täiesti otse välja, et ei saa. Mind lihtsalt huvitab, et kui tuleb välja, et tegelikult saame küll, siis milles see probleem siamaani on olnud.

19:09 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Üks probleeme on meie riigi väiksus. Võib-olla alguses olidki need kõrgemad fonditasud õigustatud seetõttu, et oli vaja pensionifond üles ehitada. Algas on kindlasti tunduvalt kulukam, eriti, kui sa tahad pakkuda paremat tootlikkust. Teine lähenemine on see, mis siia turule on viimastel aastatel juurde tulnud, need on need nn indeksfondid. Sisuliselt fondil endal otseselt mingit kulu väga ei olegi, see raha lihtsalt investeeritakse edasi indeksfondi ja ongi kõik. Rootsis kasutati seda mudelit väga laialt ja seal olid ka võimalused investeerida võib-olla liiga riskantsetesse instrumentidesse. Seal on ka hakatud natuke seda liigset vabadust piirama, sest on olnud probleeme. Aga ma arvan, et eelnõu lähtub sellest, et on vaadatud eri riikide parimat praktikat ja ka seda poolt, kuidas mitte meie fonde karistada. Kui me arvame, et tootlikkus on väga hea, siis tekib kohe küsimus, aga miks siis meie turul ei teki konkurentsi, miks siin konkurents ei toimi, miks siia ei tule rohkem tegutsejaid, kui siin on võimalik nii lihtsalt rikkaks saada. Ma ka ei lähtuks sellest, et vaadata fondide või pankade kasuminumbreid, pigem vaataks seda, et tootlus oleks tulevikus kõrgem. Neil, kes näevad vaeva ja tänu sellele suudavad pakkuda paremat tootlust, tekib võimalus ennast premeerida. Aga seal on ka katus ees, üle 2% see tasu ei saa kindlasti minna.

19:12 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

19:12 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Kohustuslike pensionifondide aktsiatesse investeerimise piirmäär oli 50%. Selle seaduseelnõuga seda piirmäära muudetakse ja see tõstetakse 75%-le. Miks just 75%? Kuidas ja milliste kaalutlustega selleni jõuti?

19:12 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Seda on tehtud lähtuvalt sellest analüüsist, mis tehti, suheldes meie pensionifondidega, et selgitada, millised võiksid piirmäärad olla, et nad oleksid võimalikult konservatiivsed, aga samas saaks anda piisavalt vabadust, et tootlus oleks parem. Teiste riikide praktika näitab, näiteks Rootsis, et need noored, kes ei viitsi või ei taha endale fondi valida, liidetakse automaatselt just aktsiafondidega, sest need on läbi aegade olnud pikal ajahorisondil kõige tootlikumad. Noored ootavad tootlikkust. Meie probleem oligi see, et me olime ise selle liiga ära piiranud. Me nõuame tootlikkust, räägime murest, aga tegelikult ei anna võib-olla piisavalt võimalust tootlikkust saavutada.

Siia juurde kohe see, et konservatiivsed fondid jäävad alles. See, et neile antakse võimalus 10% aktsiatesse investeerida, ei tähenda, et nad seda kasutama peavad. Inimesed peavad ka ise vaatama, vastavalt sellele, kui riskialtid nad on, millist fondi valida. Kui nad saavad vanemaks ega taha enam riskida, saavad nad liikuda aktiivsest fondist konservatiivsema poole. Kõik need võimalused on olemas.

19:14 Esimees Eiki Nestor

Taavi Rõivas, palun!

19:14 Taavi Rõivas

Aitäh, austatud esimees! Hea minister! Kui lehitseda seda kooskõlastustabelit, mis on üsna pikk ja põhjalik, siis leiab sealt mitmesugust kriitikat. Võib-olla kõige jõulisemalt kirjutab Rain Lõhmus, kes võrdleb neid tasusid, mida soovitakse kehtestada, lausa astmelise tulumaksuga. Aga terve rida on selliseid ettepanekuid, mis suurendaksid veelgi võimalusi investeerida Eesti majandusse. Näiteks toob kaubandus-tööstuskoda välja, et tänu varasematele muudatustele on olnud positiivne trend ja protsendina võttes on investeeringud Eesti majandusse peaaegu kahekordistunud, aga need on siiski vaid 11% pensionifondide mahust. Samas on sellesama ettepaneku juures kirjas, et mitte arvestada. Miks ei olnud võimalik selliseid ettepanekuid rohkem arvesse võtta?

19:15 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Peale selle analüüsi valmimist olid arutlusel mitmed võimalikud lahendused. Rain Lõhmuse kriitika käis just ühe võimaliku variandi kohta, mille LHV Pank on ise välja pakkunud. Ma möönan, et seal oligi see vastuolu, millest ma olen pikalt rääkinud. Kõik väitsid, et tegelikult võiksid tasud olla väiksemad. Aga samas oli ootus, et me ikkagi ei piiraks neid, kes tahavad panustada oma inimestesse, oma teadmistesse ja oskustesse ning kes lubavad meile tootlust, lubavad oma fondi valinud inimestele suurt tootlust. Ma arvan, et koostöös Rain Lõhmusega me olemegi saanud tänase lahenduse ja on see võimalus. Nendega, kes on nõus miljonite dollarite peale kihla vedama, et nad n-ö löövad majanduskasvu, ei taha keegi kihla vedada, vaid, palun, tehku seda. Kui nad seda teevad, siis on neil õigus ka edukustasu saada. Kas fond seda võtab või ei võta? Mitmed fondid on öelnud, et nad ei võta edukustasu. See on juba fondi enda otsus. Ikkagi, kuna ajahorisont on pikem, siis see, kui sa üks aasta löid seda n-ö *benchmark*'i, ei tähenda, et sa kohe lähed seda tasu välja võtma, sest kui sa järgmine aasta kukud allapoole, siis sa rikud reegleid. Sa pead ikkagi vaatama pikka ajahorisonti.

19:17 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

19:17 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Huvitav lugemine. Ma ei hakka küsima detailide kohta, aga tuleme jälle tuletõrjujate või päästjate juurde, kes hakkavad järgmisel aastal 1000 eurot saama. Kui me selle direktiivi sellisel kujul heaks kiidame – kõik see tootlikkus ja vabade käte andmine on muidugi ilus jutt –, siis mitme euro võrra selle tuletõrjuja, kes hakkab 1000 eurot saama, pension tõuseb, ütleme, 30 aasta pärast?

19:17 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma teen kohe ühe täpsustuse. Kui ma eelmist eelnõu siin esitledes tõesti ütlesin, et me võtsime üle direktiivi, siis see eelnõu ei ole seotud direktiiviga. See on riigisisene muudatus. Jah, üks osa on direktiiviga seotud, see on see n-ö tööandjapension. Selles mõttes on kõik õige. Aga nagu ma ütlesin, täna see meid ei mõjuta, sest meil selliseid fonde ei ole ja tööandjad maksavad töötaja eest kolmandasse sambasse. Seal midagi ei muutu. Mul ei ole siin täpseid arvutusi, aga kindlasti saab modelleerida, millised on pensionid ühe, teise või kolmanda tootlikkuse korral. Need arvutused on kindlasti olemas ja neid on võimalik soovi korral saada. Ma ise praegu arvutama küll hea meelega ei hakkaks.

19:18 Esimees Eiki Nestor

Eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, rahandusminister Toomas Tõniste! Rahanduskomisjoni ettekandja on komisjoni aseesimees Taavi Rõivas. Palun!

19:19 Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu komisjoni istungil 11. oktoobril ja algataja esindajana tutvustas meile seda Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna juhataja Siiri Tõniste.

Kordan üle mõned olulised asjad eelnõu sisu kohta. Kõigepealt, eelnõu eesmärgina on sätestatud suurendada teise samba pensionifondide tootlikkust, vähendades kohustuslike pensionifondide

tasusid, aga samuti laiendada pensionifondide investeerimisvõimalusi. Eesti õigusesse võetakse üle ka töandja pensionifondi puudutav Euroopa Liidu direktiiv. Nii et ütlen selgituseks ka siin kõlanud küsimuste, näiteks kolleeg Peeter Ernitsa küsimuse peale, et mitte kogu see eelnõu ei ole seotud direktiivi ülevõtmisega, siin on ka poliitilisi valikuid, mis on tehtud 2018. aastal valminud analüüsi tulemusena. Seda teemat me arutasime komisjonis eraldi, kas nii on hea või mitte, aga me mõõnsime ja aktsepteerisime seda, et kuna parlamendikoosseisu töö lõpu kuupäev on küllalt lähedal, siis ilmselt ei ole menetlustehniliselt praktiline tulla kahe eelnõuga, nii nagu tavapäraselt oleks loogiline. Tavapäraselt hoitakse direktiiviga seotud muudatused ja poliitilised valikud kahes eraldi eelnõus, et üks ei hakkaks teist pidurdama.

Teise samba pensionifondide valitsemistasu piirmäär langeb praeguselt 2%-lt 1,2%-le pensionifondi vara väärtusest. Konservatiivse pensionifondi valitsemistasu on ka praegu 1,2%. Eelnõu järgi võib heade investeerimistulemuste korral võtta valitsemistasu ühe osana edukustasu. Sellest minister ka rääkis. Selleks – siin oli ministri jutus väike ebatäpsus – ei pea majanduskasvu ületama, vaid pensionifondi tootlus peab ületama sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa kasvu. Ehk sisuliselt on küsimus selles, et kui Eestis palgad kasvavad ja kasvab ka töökäijate arv, siis need mõlemad panustavad sellesse, et see nõ kriteerium või see latt, mis võimaldaks ka edukustasu saada, on kõrgemal. Ministril oli täiesti õigus, et praegu on see umbes 8% juures. Ehk kui suudetakse investeringuid teha tasuvamalt kui 8%, siis rakendub see preemia. Näiteks saaks 2020. aastal edukustasu võtta nende tulemuste eest, mis on saavutatud 2019. aastal.

Eelnõuga, nii nagu minister õigesti ütles, vähendatakse pensionifondide investeerimispiiranguid. Tulevikus on lubatud ka sellised fondid, mis 100%-liselt aktsiatesse investeerivad. Kõrvalmärkusena, kui lubate, ütlen, et küllap finantskriis õpetas, et sageli ei pruugi ka seni väga turvalisena tundunud võlakirjad alati kõige turvalisemad olla. Võib-olla väga, ütleme, konservatiivne pilt erinevatest varaklassidest, mis seni oli, löödi finantskriisi ja sellele järgnenud riikide võlakriisi ajal mõnevõrra segamini. Aga sellele vaatamata on selline muudatus välja pakutud. Samuti säilib konservatiivse pensionifondi kontseptsioon, aga eelnõuga lubatakse ka neil fondidel investeerida aktsiatesse ja teha seda kuni 10% ulatuses mahust. Kehtiva õiguse järgi neil seda õigust üldse ei ole. Lisaks lubatakse teise samba fondidel teha suuremas mahus kinnisvarainvesteringuid. Ka sellest oli komisjonis päris palju juttu, see võiks teoreetiliselt ka komisjoni liikmete hinnangul toetada Eestisse investeerimist. Eelnõu järgi võib ühe kinnisasja väärtus fondi mahust olla senise 5% asemel 10%. Lisaks kaob ära piirang, mis lubas investeerida kõikidesse kinnisasjadesse kokku kuni 10% pensionifondi varast.

Eelnõuga, nagu juba öeldud, võetakse üle ka Euroopa Liidu direktiiv, just töandja kogumispensioni asutuste tegevust ja järelevalvet puudutavas osas. Direktiiv muudab töandja pensionifondidele kohaldatavaid juhtimisnõudeid ja pensionikogujate teavitamist. Pensionikogujate teavitamiseks kehtestatakse kohustuslik pensioniteatis. See annab infot selle kohta, kui palju on töandja pensioniskeemi raha kogutud ja kui palju on sellest skeemist töötajal pensioni oodata. Muidugi, tõsi on ka see, et ühtegi sellist fondi, mida see direktiiv käsitleb, Eestis praeguse seisuga ei ole. Seega ei saa öelda, et sellel direktiivi osal üldse vahetut praktilist mõju oleks. Aga samas võib eeldada, et kunagi tulevikus muutuvad ka töandjapensionid Eestis siiski aktuaalsemaks. Töandja sissemaksid kolmandasse sambasse direktiivi ülevõtmine ei puuduta.

Lisaks sellele, mida ma niimoodi jutu käigus nimetasin, käsitleti komisjonis veel järgmisi teemasid. Ma juba ütlesin, et käsitleti nii edukustasu küsimust kui ka seda, kas eelnõuga võiks üle võtta poliitilisi muudatusi. Edukustasusid arutati just selles kontekstis, et kui me seame sellise üsna kõrge lati, millest investeringu tulusus peab üle hüppama, kas ei teki siis moraalariski, et investeeritaks lühiajaliselt hästi kasumlikesse, aga samas väga riskantsetesse projektidesse. Nagu minister täna siin saalis kinnitas ja nii kinnitas ka Siiri Tõniste meile komisjonis, et investeerimistulukust vaadatakse ikkagi pikema aja vältel ja sellised ühekordsed eredad särtsatused ei too endaga kaasa suuri preemiaid. Jah, need olid peamised teemad, millest komisjonis juttu oli.

Me tegime loomulikult menetluslikud otsused: saata eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda kolmapäevaks, 17. oktoobriks ja konsensuslikult tegime ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Aitäh teile!

19:26 Esimees Eiki Nestor

Küsimused komisjoni ettekandjale. Urve Tiidus, palun!

19:26 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud komisjoni ettekandja! Mul on selline küsimus. Üks põhjus, miks me selle eelnõuga täna siin Riigikogus tegeleme, on see, et valitsemistasud on meil ühed kõrgemad OECD riikide pensionifondide valitsemistasude hulgas. Ka maailmas on üldine valitsemistasude tase madalam. Kas see vähendamine asetab meid palju paremale positsioonile? Kas seda saab öelda või kuidagi kirjeldada?

19:26 Taavi Rõivas

Hea küsimus. Seda me tegelikult komisjonis ei arutanud ja mul ei ole ka võrdlusandmeid käepärast. Aga, ütleme, 2%-lt 1,2%-le – see on märkimisväärne langus, see on 40% tasudest. Nii et võiks eeldada, et sellel on mõju ka Eesti kohale teiste riikide hulgas. Tõsi on muidugi see, et lõplikud hinnangud saab OECD anda tõenäoliselt alles tagantjärele, sest neid komponente on mitmeid. Täna me veel ei tea, kas ja kui palju näiteks rakendub ka see edukustasu, millest me oleme siin juba päris palju vestelnud. Aga ma usun, et tegelikult ka turuosalisel seda printsipiina mõistavad ja aktsepteerivad, et kui meil on olnud väga kõrged teenustasud, siis paratamatult tuleb ette võtta samme, et neid langetada. Loomulikult tuleb seda teha selliselt, et mitte liigselt pensionifondide tegevust kahjustada, just selles mõttes, et nad ei hakkaks minema kergema vastupanu teed ja passiivsemalt investeerima. Peab olema erinevaid fonde, ka selliseid, kes investeerivad passiivselt, aga meil peab olema võimalik valida ka selliseid fonde, mida iga päev aktiivsemalt manageeritakse.

19:28 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, Taavi Rõivas! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 717 esimene lugemine on lõpetatud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 31. oktoobri kell 17.15.

---

10. 19:28 Kutseõppeasutuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (704 SE) esimene lugemine

19:28 Esimees Eiki Nestor

Järgnevalt Vabariigi Valitsuse algatatud kutseõppeasutuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (704 SE) esimene lugemine. Algataja ettekandja on haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Palun!

19:29 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Tutvustan teile kutseõppeasutuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mida, nii nagu Riigikogu esimees ütles, nimetatakse 704 SE-ks.

Me oleme aastaid kõnelenud sellest, kui oluline on kutseharidus ja milline on selle tähendus tööturul täna ja ka tulevikus. Mitmed unistused ja soovid kutseõppeasutuse seadust muuta, muuta see õppevorm paindlikumaks, on olnud jutuks nii siin saalis kui ka mitmetel üritustel ja väga palju ka kultuurikomisjonis. Siinkohal ongi hea meel tõdeda, et seaduseelnõu on teie ees. Eelnõu peamine ülesanne on muuta kutseõppeasutuste koolituspakkumine nii riigi kui ka piirkonna vajadustele paremini vastavaks ning suutlikumaks reageerida muutuvale haridusnõudlusele, samuti avardada õppurite ja õppurigruppidele paindlikke ligipääsuvõimalusi tasemeõppele. Eesmärk on ka nüüdisajastada kutseõppe sisu ja kvaliteedi hindamise protsessi.

Head Riigikogu liikmed! Esimese suurema muudatusena võrreldes kehtiva regulatsiooniga toon esile kutseõppe rahastamise põhimõtete muutmise. Võib-olla kõige enam tähelepanu on siiani saanud just riikliku koolitustellimuse kaotamine. Edaspidi saavad koolid paindlikumalt reageerida nii haridusnõudlusele kui ka tööturu vajadustele piirkonnas ja kogu Eestis. Seejuures suureneb koolide autonoomia ja vastutus erialaspetsialistide koolitamisel. Koolide rahastamine riigieelarvest hakkab toimuma tegevustoetusega, mis jaguneb baas- ja tulemusrahastamiseks. Baasrahastamine tagab stabiilsuse koolile pandud ülesannete täitmisel ning kooli eelarve ei sõltu edaspidi enam pelgalt õpilaste arvust. Tulemusrahastamise ülesanne on motiveerida koole oma põhiülesannet edukalt täitma.

Teine oluline muudatus on tasemeõppele ligipääsuvõimaluste avardamine, seda erinevate õppurigruppide jaoks. Teame ju, et paljudel inimestel on vaja karjäärimuudatust, arvestades tööturunõudluse pidevat muutumist. Kutseõppeasutusele antakse võimalus avada õppekavu, mis ei ole otseselt seotud erialaõppega, vaid ka erialavalikuks ettevalmistamisega, need on nn kutsevaliku õppekavad. See on vajalik eeskätt sellele sihtrühmale, kes võimetest või huvist lähtuvalt pole peale põhikooli kutsevalikut teinud, ta ei taha või oska veel otsustada ning vajab orienteerumiseks nii aega kui ka lisainfot. Paljud noored pole just seetõttu senini õppima pääsenud, mõned on teinud aga vale valiku ja alustatud õpingud kutseõppes või gümnaasiumis hiljem katkestanud. Niisugune õpe sisaldab erinevaid erialasid tutvustavaid praktilisi õpinguid ning vajadusel ka üldharidusliku sisuga tasandusõpet. Samuti luuakse kutseõppeasutustele võimalus korraldada üldharidusõpet mittetatsionaarses õppevormis koolikohustusliku ea ületanud sihtrühmale. Muudatust aitab rakendada väljakujunenud kutseõppeasutuste võrk, mis katab kõik maakonnad ning tagab ligipääsu õppele. Õpilasel, kes on valinud üldharidusõpingud, tekib edaspidi võimalus võtta valikkursusi ka erialaõppe moodulitest, mis toetavad edasist teadlikku karjäärivalikut ning lubavad omandatud ka rakendada. Keskhariiduse omandamist õppija vaates toetab eelnõus kavandatud muudatus saada edaspidi koolilõunatoetust. Me eemaldame vanusepiirangu (20 aastat) ning edaspidi saavad kõik keskhariiduse statsionaarses õppevormis õppijad ka koolilõunatoetust.

Kolmanda suurema muudatusena asendame senise akrediteerimissüsteemi kvaliteedi hindamise protsessiga, mis toetab paremini kujundava hindamise põhimõtete rakendamist ja toetava õpikeskkonna kujundamist. Kui koolil on praegu õppekavarühmas tähtajatu õppe läbiviimise õigus, saab ta kvaliteedi hindamise protsessis sisuliselt tagasisidet nii õppeprotsessi kui ka õppekorralduse paremaks muutmiseks vähemalt kord kuue aasta jooksul. Kui koolil tähtajatu õppe läbiviimise õigust praegu pole, saab ta teatud aja muudatuste tegemiseks. Kavandatud muudatusega saavutame olukorra, kus koolid on enam motiveeritud õppekvaliteedi kohta tagasisidet saama ning ka õppe sisu ja tulemuslikkust pidevalt edasi arendama.

Samuti muudame eelnõuga kutseõppeasutusse tööle asuval õpetaja tingimusi õpetaja lähtetoetuse taotlemiseks. Analoogselt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatusega loome ka kutseõppesse tööle asuvatele tugispetsialistidele võimaluse lähtetoetust saada. Erinevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatust laiendati kutseõpetaja lähtetoetuse saamise tingimusi viisil, mis jätab kutsekoolis tööle asunud õpetajale pikema aja otsustamiseks, kas valida kõrghariiduse tasemel õpetajakoolitus või tõendada oma kolme aasta jooksul kogunenud kompetentsi kutsetunnistuse saamisega. Samuti saavad lähtetoetust edaspidi taotleda Tallinna ja Tartu kutseõppeasutustesse tööle asuvad õpetajad ja tugispetsialistid. Alustavate tugispetsialistide ja õpetajate lähtetoetus on 12 783 eurot ja alates 1. septembrist 2020 hakatakse seda välja maksma ühes osas. Lugupeetud juhataja, sissejuhatus on tehtud. Ootan huviga küsimusi. Aitäh!

19:35 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Krista Aru, palun!

19:35 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister, aitäh seaduseelnõu sisulise ja väga ilmekalt ettekantud tutvustuse eest! Minu küsimus puudutab tööandjate keskliidu tõstatatud teemat, kuivõrd ikkagi selle seaduseelnõuga muutub õppekavade avamine ja kasutamine paindlikumaks ehk teisisõnu, rohkem tööandjate soovidele vastavaks.

19:36 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! Tööandjatega on meil selle eelnõu tegemisel olnud väga-väga palju koostööd. Eelnõu ise on sündinud mitme-mitme aasta diskussioonide tulemusena. Kõigepealt, tööandjatel on soov, et õppekavade kohta tehtaks kiiremaid otsuseid, ja tegelikult ei olegi asi vahel õppekavades, vahel pigem nad tahaksid seda, et isegi enne, kui õppekava on lõpuni ära otsustatud, saaks juba teatud praktilisi samme astuma hakata. Selleks ongi vaja, et kutsekoolil oleks kõigepealt julgust ja tal oleks luba – selle me nüüd selle seaduseelnõuga anname – kasutada eneseotsustusõigust. Teiseks, baasraha. Oma eelarve piires saab ta olla natuke paindlikum. See on ülioluline, sest täna on olnud ju koolitustellimus pluss iga "pea" ja need "lisapead" ei olegi justkui finantseeritud. Kui palju süsteem nüüd paindlikumaks muutub? Praegu kestab kõige kiirem õppekavaprotsess umbes

kaks aastat, aga tavaline on pigem neli aastat. Ootus on küll, et me saame alustada kohe, näiteks õpipoisiõppega me juba ju tegeleme, nii et kohe nagu rakendame. Kas õppekavaprotsess hakkab olema oluliselt lühem kui kaks aastat? Me teeme selles suunas tööd, aga ma täna ei julge seda öelda, sest seal on omad väga kindlad reeglid paika pandud. Kui palju me neid reegleid saame lõdvendada või koos läbi vaadata? Pigem on küsimus selles, et kui õppekavaprotsessi kutsehariduses vaadata, siis on näha, et need kavad on väga kitsad. Kunagi olid väga laiad õppekavad, aga nüüd on mindud kutsepõhiselt väga-väga kitsaks. Tegelikult saavad kõik osapooled aru, et peaks tegema need uuesti vähemalt poolaiaks. See selle eelnõuga otseselt ei muutu, see on olulises osas Innove õppekavaprotsess, aga on astunud samme selles suunas, et ta oleks siiski, ütleme, vähemalt oma valdkonna põhiselt paindlikum. Teiselt poolt peab õppekavast rääkides ütleva, et tööandjad on natukene ka murelikud, et kui koolil hakkab olema täielik vabadus ja õppekavade avamine muutub liiga vahvaks, siis mis saab nendest erialadest, mis on ühiskonnale tohutult vajalikud, aga millega peab väga palju vaeva nägema ning noori inimesi peab veenma neid erialasid õppima, neid praktikale tooma. Ei ole ju saladus, et näiteks metallitööstus otsib noori praegu ikkagi tuletikuga. Tööandjad on väga murelikud, et kui nüüd juhtub nii, nagu me ülikoolide puhul näeme, et koolil justkui ei olegi enam kohustust tegeleda mõne natuke tüütuma erialaga, mida on ühiskonnal tohutult vaja, siis nad hakkavad kõik midagi põnevat pakkuma, näiteks IKT-d või midagi muud sihukest vahvat, mida noored inimesed ikka õppida tahavad. Sellepärast ei ole õppekava väga suur paindlikkus siia sisse kirjutatud. Me tahame anda piisavalt paindlikkust, aga ikkagi, kuna tegemist on riigikoolidega, siis me tegeleme väga selgelt tööturu vajadustega, mitte liiga palju vabadust andes. Nii et ma ei oska öelda, kas see hakkab olema väga kiire protsess õppekava enda jaoks, aga me anname võimaluse juba enne teatud samme teha.

19:39 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

19:39 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Meil oli eile majanduskomisjonis pikk-pikk kokkusaamine just tööandjate liidu pealikutega. Nemad tulid oma suurepärasest kava näitama. Kui ma hakkasin nende käest pinnima, kui suurt osa nad näevad endal selle oma suure-suure arengukava elluviimisel, kas siis maksavad stipendiume või tellivad kutsekoolidesse mingeid erialasid, maksavad kas kolmandiku või 50% kinni, et just nimelt nendele koolitatakse mingit tööjõudu või mingeid oskustöölisi, siis nad jäid väga kidakeelseks ja tahtsid veeretada kõik asjad riigi peale. Kas tööandjate liit, nende esindus ja nende juhatus on teinud pakkumisi ministeeriumile oma rahalise ja, ütleme, *know-how* osaga selle projekti elluviimisel? Või nad lihtsalt tahavad anda nõu ja näpuga näidata, et miks te ei tee ...

19:41 Esimees Eiki Nestor

Aitäh!

19:41 Märt Sults

... ja ongi kogu jutt? Kas nad osalevad selles ka reaalselt?

19:41 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Aitäh!

19:41 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Väga täpne küsimus selles mõttes, et tööandjate rolli kutsehariduses ei saa ka selle eelnõu puhul kuidagi vähetähtsustada. Eile me avasime Tallinna Tööstushariduskeskuses robotikalabori. Kõigil, kes natukenegi kutsehariduse muutumist tahavad näha, soovitan sinna külla minna. Direktor Paul Alekand võtab teid kindlasti hea meelega vastu ja näitab, mida kutseharidus täna tähendab. Miks ma selle labori näite tõin? Seal on väga selgelt näha koostööd tööandjatega. Seal on ABB, seal on Mitsubishi. Mitsubishi esindaja Eestis on aidanud robotikaga, seal on laadur, seal on mitmed muud nutikad asjad. Peab küll ütleva, et ka eile käis seal läbi mõte, et tööandjad on väga erinevad. On tööandjaid, kes on tõesti hingega asja juures ja ütlevad, et nende huvi on, et esmane baas oleks kutsehariduses olemas, et nad aitavad koostööd teha. Mõni teeb lausa päris tasuta, mõni teeb teatud hinna eest. Otsitakse võimalusi,

kuidas praktikabaase laiendada. See on ka põhjus, miks tööandjate esindusorganisatsioonid, eriti kaubandus-tööstuskoda, on võtnud hästi jõuliselt praktikateema ja selle eest tunnustamise kõne alla. Praktika on kutsehariduse täiesti lahutamatu osa, peab olema väga hea praktika. Mitte kõik ettevõtjad ei ole sellest huvitatud, mitte kõik tööandjad ei ole sellest huvitatud, aga need, kes sellega tegelevad, teevad seda super hästi. Tagasiside on hea.

Kokkuvõtteks. Me ootame selle seaduseelnõuga seoses tööandjatelt seda, et nad oleksid õppekavaarenduses piirkonnas esindatud. Me tahame, et nad oleksid kooli juhtimisse kaasatud. Me tahame, et nad sõnastaksid võimalikult täpselt, mida nad soovivad, et nad osaleksid jõuliselt õpipoisikoolituses ja töökohapõhises õppes, et nad tegeleksid jõuliselt praktikaga. Loomulikult me peame koos – riik, kohalikud omavalitsused ja piirkond, aga väga selgelt ka tööandjad – mõtlema, mis on järgmine samm. Me oleme Euroopa raha eest kutsehariduses suure ringi koole ära renoveerinud, meil on väga vahvaid õppebaase. Eelmisel, sellel ja järgmisel aastal ehk 2017, 2018 ja 2019 on suur rõhk olnud ja on simulaatorite ostmisel. Kutseharidusse on tulnud tõeliselt häid ja vahvaid uusi vahendeid. Aga me ei suuda kogu aeg ja pidevalt tööturu vajadustega kaasas käia nii kiiresti, kui tehnoloogia muutub. Nii et igal juhul me hakkame aina enam vaatama tööandjate poole ja ütleme, et kui te tahate saada endale tarka pakkimissüsteemi, siis tooge meile üks pakkimissüsteemi näidis. Kui te tahate saada näiteks mingit mehhatroonikapinki, siis meil on üks olemas. Tulge vaadake, kas seda peab uuendama, kas sinna on vaja uut tarkvara. Tegelikult me hakkame aina enam tööandja poole vaatama, sest me ei suuda kogu aeg osta vahendeid ainult maksumaksja raha eest. Meil on vaja vähemalt niisama palju tööandjaid kaasata.

Kui suur on valmisolek? Keskliitude tasandil on väga hea koostöö, piirkondades on väga soe koostöö, aga võimekus investeerida kutseharidusse varieerub väga-väga suuresti. Praktika kohta ütleks nii, et kahjuks ei ole mitte alati arusaama, et praktika juhendamine on tegelikult tööandjate enda huvides. Aga ka see on oluliselt paremaks läinud. Nii et ma ütlesin, et koostöö on hea, aga ootused, mis hakkab toimuma tulevikus, on veel suuremad.

19:44 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

19:45 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Me oleme kultuurikomisjonis kutsehariduse küsimuste üle ikka väga mitmel korral arutanud. Üks punkt, kuhu me oleme jõudnud, on see, et kutsehariduse baas on nüüd korrastatud ja kohati isegi väga hea, kuid see, mida me ei ole nagu ühiskonnas ja avalikkuses suutnud soovitavas suunas muuta, on kutsehariduse maine. Selles seaduseelnõus on tegelikult väga palju erinevaid punkte, mis kõik kokku peaksid tooma kutseharidussüsteemis õppijatele ja sealsetele õpetajatele mingi muudatuse. Kas teie näete nende soovitatavate muudatuste hulgas mõnda sellist, mis aitab kaasa maine parandamisele?

19:45 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Väga oluline küsimus. Alustame sellest, kas ja kui palju on meil võimalik seadusandliku raamiga ära teha selle murekoha kaotamiseks, miks kutseharidusse õppima ei minda. Ma kõigepealt ütlen, mis on kõige suurem muudatus, mida selle seadusega tehakse. Me tegelikult kõik saame aru, et kutsehariduses on peaaegu pooled õppurid täna 25+ või 21+, aga suurem jagu neist on 25+ ehk täiskasvanud õppurid. Kutseharidus on olulisel määral pidanud sellega kohanduma ja teinud seda niimoodi, et igaüks on ise õppinud ja ennast täiendanud. Nüüd on aeg seadustel järele tulla: seesama paindlik õpe ja moodulipõhine õpe. Samm-sammult tuleb need klotsid kokku laduda ja siis sellest täisharidus kokku saada. Kui me toome kutseharidusse rohkem hariduseta täiskasvanuid ja loome neile paremaid võimalusi, siis see kõik tegelikult näitab, et meil on vaja seadustega järele tulla.

Kindlasti on maine puhul üks väga suur vedur olnud ka see, et kui täiskasvanu tuleb, siis ta võtab oma noored sugulased kaasa. Õpipoisiõpe, kogu töökohapõhine ja praktikapõhine õpe samuti parandab mainet. Aga huvitav on see, et kõigil, kes kutseharidusega objektiivselt või subjektiivselt ise kokku puutuvad, olles tööandja poole peal, olles kuidagi kaasatud või minnes lausa ise kursustele (meil käib ikkagi igal aastal 25 000 inimest erinevatel kursustel), on kutseharidusest hea arvamus, kui ka mitte väga hea, siis positiivne. Pigem tullakse tagasi ja öeldakse, et ollakse positiivselt üllatunud. See on oluline, et me sellega jätkame.

Teine asi, mida me oleme ka kultuurikomisjonis arutanud, on noore inimese ning eriti tema vanemate ja naabrite ootus, et kui noor inimene siseneb kutseharidusse, siis tal oleks erinevaid valikuid: tal peaks olema võimalik minna sealt edasi ülikooli või kõrgkooli. Selle me peame paremini välja joonistama. Siinemaani on olnud nii, et gümnaasiumis, kõik saavad sellest aru, on isegi siis, kui sa ei ole piisavalt võimekas, olemas selline usk. Sealt tuleb see statistika, et peaaegu 20% gümnaasiumi lõpetanutest ei lähe edasi kõrgkooli. Selgelt on need noored inimesed suure tõenäosusega valinud vale haridusharu. Vaatame neid protsente. 25–26% läheb kutseharidusse, ülejäänud lähevad suuresti – välja jääb sealt väga vähe – gümnaasiumisse. Pärast gümnaasiumi lõpetamist aga 20% edasi ei lähe. Tegelikult me saame sama suhte, mis on enamikus Põhjamaades ja mujal Euroopas: umbes 50 : 50. Nii et tegelikult, kui me julgeksime minna tagasi teema juurde, mis asi on rakenduslik kõrgharidus, kuidas on võimalik kutseharidusele klotse peale ladudes rahulikult jõuda kõrgkooli välja, siis see on, ma usun, kõige olulisem maine muutus. See on see, mida tööandjad küsivad. Nad tahavad saada inimest, kes päriselt oskab tööd teha, ja siis antakse talle võimalus saada rohkem haridust. Miks ma selle labori teile siin näiteks tõin? See on täpselt see, mida see labor näitab. Noor inimene tuleb põhikooli baasil, tal võib-olla ei ole aimugi, mida ta õppima läheb. Siis ta satub ninapidi piima sisse ja talle antakse praktilist kogu aeg teadmisi juurde. Siis tuleb infotehnoloogia, ta õpib arvutikeele selgeks, siis ta õpib juba robotika selgeks ja võib minna seadistajaks. Põhimõtteliselt on see sama haridus, mida saab kõrgkoolist. Kui me need kõrgkoolimoodulid veel kokku paneme ja need teed ei ole enam sellised silotornid, siis ma arvan, et see on tohutu muutus. Ma saan aru, et ülikoolides on väga suur ärevus, et nüüd tulevad kutsekoolid kõik kõrgkooli juurde, aga see on midagi, mille me peame rahulikult koos läbi mõtlema. Siia saali tuleb kohe ka kõrgharidusseadus. Ma loodan, et juba paari nädala pärast saame seda koos arutada. Kui me need asjad kultuurikomisjonis koos rahulikult läbi mõtleme, siis mine tea, võib-olla see on see, mida me maine koha pealt kõige rohkem teha saame.

19:50 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

19:50 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud minister! Selle maineküsimusega haakuvad ilmselt siin seaduse eesmärgi juures välja toodud indikaatorid (kaheksa tükki), mida tahate 2021. aastal mõõta. Sain eelnevast vastusest näiteks aru, et kutsehariduses jätkavate põhikooli lõpetanute määra peaks tõstma 25%-lt 35%-le, seda paari aasta jooksul. Kui realistlik see on ja kuidas nende teiste indikaatoritega on? Näiteks katkestajate hulk – te seate eesmärgiks, et see võiks olla alla 20%. Kui palju neid katkestajaid praegu on ja mida te arvate tööhõive määrast, mida te tahate või me tahame saavutada, et see oleks vähemalt 82%?

19:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Indikaatorid on üsna ambitsioonikad, aga realistlikud. Kõigepealt, mis puudutab väljalangemist, siis välja langeb iga kolmas noor ja seda on selgelt liiga palju. Meil on minu meelest üsna head andmed selle kohta, miks nad ära lähevad ja mis on juhtunud. Põhjus, miks siia on sisse toodud selline laiapõhjaline, mitte otseselt ühe kutsevaldkonnaga seotud aasta, ongi see, et kui noor inimene läheb mingit eriala õppima – kahjuks võib vaatamata kõikidele pingutustele juhtuda, et tal ei ole aimugi, mida ta tegelikult õppima läheb – ja kui ta saab esimesel praktilisel aru, et see ala kohe üldse temale ei sobi, et ta siis koolist ei lahkuks, vaid langeks sinna võrku. Ehk tal oleks orientatsiooniaasta, kui koos juhendajaga talle otsitakse mingi uus eriala, näidatakse erinevaid võimalusi, toetatakse teda. Teine põhjus, miks väljalangevus on ikkagi, ütleme, lubamatult suur, on see, et kui me põhikoolis oleme samm-sammult jõudnud niikaugele, et kui laps ei saa hakkama või tal on mingi probleem, siis me püüame teda tema võimetest tulenevalt toetada, kuni individuaalõppeni välja, aga kutsehariduses on väga paindlik ja individuaalne lähenemine olemas pigem ainult erivajadusega laste jaoks ning lapsed, kes lähevad kutseharidust omandama, peavad ikkagi üsna iseseisvalt hakkama saama. See on teine põhjus, miks meil on seda aastat vaja. Last saab rohkem toetada, sest siis on väiksemad rühmad, me saame temaga tõepoolest individuaalselt tegeleda. Kolmas asi on see, et me püüame praktika abil talle näidata, millised on tööturuvõimalused. Sellel laiapõhjalisel aastal on väga suur rõhk ka praktilisel. Me viieme noort inimest erinevatesse töökohtadesse ja üheskoos leiame talle sobiva töö. Nii et see on üsna realistlik.

Nüüd mõnest teisest indikaatorist. Te mainisite tööhõivet. Jälle on väga suur huvi. Kui me oleme praktika abil koos tööandjatega need noored inimesed aidanud niikaugale, et nad lõpetavad kooli, siis nüüd, töökäte puuduse ajal, peaks põhimõtteliselt iga noor inimene, kes saab korraliku kutsequalifikatsiooni, leidma endale töökoha. Jälle sama: ambitsioonikas, aga täiesti realistlik indikaator. Kui inimene ei lähe oma erialale tööle või ei lähe edasi õppima, siis järelikult me oleme talle kas vales eriala valinud või on mingi muu probleem. See on selle indikaatori puhul näiteks nii.

Mis oli see kolmas indikaator, mida te mainisite? Aidake mind! Mis see kolmas oli? (Hääl saalist.) Jah, põhikooli lõpetanute edasiõppimine. Põhimõtteliselt ma selle kohta juba natuke eelküsijale vastasin. See on kõige keerulisem probleem, sest meil on gümnaasiumide uksed väga avali. Aga üks võimalus, mida me kaalume ja mille nimel teeb haridusministeeriumis väga palju väga häid inimesi tööd, on Põhjamaade mudeli kasutamine. Me ei ütlegi, kas sina otseselt isikuna, näiteks Andres Herkel, oled nüüd kutsesuunal või gümnaasiumisuunal, vaid me peale sellise üldise õppe vaatame sinu individuaalsetest võimetest ja huvidest tulenevalt, kuidas toimub õpitee otsimine. Soomlased on seda päris mitu aastat rakendanud, nad on õpitee otsimise peale terve seaduse üles ehitanud. Nemad vaatavad seda väga suure optimismiga ja ütlevad, et see on neile kõige suuremat edu toonud. Noor inimene võtab näiteks kutsekoolis teatud aineid, ta võtab ka võib-olla ülikoolis teatud aineid, sest need vaheseinad ei olegi ju enam nii kõrged. Kuidas see meil õnnestub, vaatame. On väga palju inimesi, kes usuvad, et see on see, mille nimel me peame tööd tegema.

19:56 Esimees Eiki Nestor

Valeri Korb, palun!

19:56 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Te ütlesite, et koolituskohtade arvu kinnitab kalendriaastaks kooli nõukogu koos partneritega. Minu küsimus ongi sellega seoses: kas ministeerium ei karda, et nende noorte inimeste arv, kes õpivad täielikult kutseasutustes, läheb kõvasti alla? Meil on niigi palju noori inimesi, kes ei õpi üldse kuskil.

19:57 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Me kogu aeg muretseme. Esiteks, me tahame, et kõik noored inimesed peale põhikooli edasi õpiksid. On isegi olnud mitu aruteluringi, kas see peaks olema kuidagi kohustuslik või sunniviisiline, et nad kindlasti peale põhikooli edasi õpiksid. Suure tõenäosusega jääb see diskussioon järgmisele Riigikogule, aga on väga oluline anda ühiskonnale ühel või teisel viisil sõnum, et põhiharidus ei ole piisav. Õnneks neid, kes otseselt edasi ei lähe õppima, on väga vähe, neid on iga aasta mõnisada. Aga õpingute katkestamine nii gümnaasiumis kui ka kutsekoolis on lubamatult sage. Nii et esimene asi on meie väga suur ootus, et kutsekoolis tegeldaks iga õpingute katkestajaga eraldi.

Teine asi. Kas me oleme mures, et õppurite arv võib veel edaspidi kahaneda? Oleme küll. Sellepärast otsitaksegi võimalusi, kuidas kutsekoole ja gümnaasiume rohkem koos töötama panna ja paremini võrgustada, kas siis hariduskeskustena, konsortsiumidena või võrgustikuna, seda näitab aeg. Aga see, et need seinad ei oleks nii jäigad, on kindlasti üks oluline samm. Olgem ka realistlikud. Kutsehariduses on nii palju põnevaid erialasid, mida noored inimesed ei teagi. On võimalik saada lisateadmisi ja miks ka mitte neid võimalusi kasutada.

Kolmas asi, mida me selles suunas teeme, on see, et loomulikult on kool see peamine otsustaja, aga kuna tegemist on riigikoolidega, siis seadused püüavad anda koolidele rohkem hingamisruumi, sest me oleme väga kontrollivad. Aga üks koolijuhil on otseselt Haridus- ja Teadusministeeriumiga leping, Haridus- ja Teadusministeerium jätkuvalt sõna otseses mõttes vaatab neid lepinguid, käib inspekteerimas, kontrollib, mis valdkonnaga tegeldakse. Millal tekib koolidesse suurem sõltumatus? See võtab kindlasti veel jupp aega. Ka tööandjatele on kinnitatud, et me kindlasti ei lase ei valdkondi ega suundi vabaks. Ma juba mainisin muret, et ei taheta tegeleda näiteks nendesamade põhikooliõpilastega. Täiskasvanud on omamoodi keerulised, aga nad on motiveeritud, nad tulevad õppima, sest nad tahavad seda, aga põhikoolilapsega peab tõenäoliselt eraldi tegelema ja see on oluliselt töömahukam. Kuigi selle peale ütlevad mõned õpetajad, et see on kõige kaunim osa tööst, sest sa näed seda tohutut muutust: ta tuleb kooli lapsena ja läheb sealt välja päris asjaliku naise või mehena. Aga see on väga töömahukas. Nii et igal juhul jääb see nõue, et esmajärjekorras suunatakse ressursid põhikooliõpilastele ja otsitakse neile neid väljundeid.

20:00 Esimees Eiki Nestor

Eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, haridus- ja teadusminister Mailis Reps!
Kultuurikomisjoni ettekandja on Krista Aru. Palun!

20:00 Krista Aru

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud minister! Head rahvaesindajad! Kultuurikomisjon arutas seda seaduseelnõu 8. oktoobril, esmaspäeval. Pean teile kohe ütleva, et kultuurikomisjon rõõmustas selle seaduseelnõu üle tervikuna. Te kõik ilmselt mäletate, et kultuurikomisjon korraldas selles saalis kutsehariduse teemal olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu ja selle tõttu on kultuurikomisjon tervikuna teemaga kursis. Juba see meie esimene arutelu näitas, et me kõik arutleme ja mõtleme kaasa. Eriliselt tore oli, et see informatsioon, milles me asusime – seda ka selle seaduseelnõu puhul – omavahel mõtteid vahetama, oli meil kõigil üks ja seesama: kutseharidus on tähtis, kutseharidus on vajalik, kutsehariduse maine peab paranema ja kutseharidus tervikuna on see, mille parandamisele me tahame kõik kaasa aidata.

Haridusministeeriumist osalesid meie arutelul proua minister, asekancler Ivar Sikk, kutsehariduse osakonna juhataja Teet Tiko ja õigusosakonna jurist Hilje Arukuusk. Proua minister andis meile väga põhjaliku ülevaate sellest, nii nagu siin saaliski äsja, mis on selle seaduseelnõu kõige olulisemad muudatused, kuhu see on sihitud ja millised võiksid olla ministeeriumi oodatavad tulemused, aga ka sellest, millist mõju võiks see seaduseelnõu kutseharidussüsteemile endale kaasa tuua. Kogu see mõju võiks olla positiivne, ütlen juba ette.

Ma ei hakka üle kordama kogu seda sisukat juttu, millest te saite ministri esitusest tõesti väga hea ülevaate, vaid peatun ainult mõnel küsimusel, mis komisjonis esimest korda tekkisid. Nagu ma sissejuhatuses juba nimetasin, komisjonil on selle küsimusega olnud palju kokkupuuteid. Oli selge, et ka esimene arutelu oli meil väga elav ja oleks ilmselt läinud veelgi elavamaks, kui aeg ei oleks otsa saanud. Kuid nüüd mõned probleemid, mille me komisjonis kohe tõstatasime, aga mis täna siin saalis küsimuste ja vastuste voorus sellisel kujul kõlama ei jäänud.

Kõigepealt, Viktoria Ladõnskaja-Kubits oli esimene küsija, kes tõi päevakorra kutsehariduse õpetajate küsimuse. Me teame kõik väga hästi, et kutsehariduse andmine tähendab teatud mõttes õpetajat "kahekordselt". Kust tuleb nende järelkasv? Kas nende palgatingimused vastavad nende tegelikule tööpanusele? Siit kohe teine pool küsimusest: kas kutsehariduses praegu antav ja koolitusega saavutatav tase on see, mis vastab tööandjate ootustele? Minu meelest on minister nii siin suures saalis kui ka komisjonis väga hästi rõhutanud olulist momenti. Tööandjad küsivadki alati parimat ja see jääbki nii, aga haridussüsteem ükskõik mis astmes ei saa kunagi olla selline, et ta vastab kõikide ootustele. Ainuke, mis siin aitab, on koostöö tööandjate ja kooli vahel. Selle koostöö poole tegelikult seadusmuudatuste abil ka väga selgelt liigutakse.

Teine suur probleemide ring, mis võib-olla ei jäänud siin veel nii hästi kõlama, aga mida me komisjonis puudutasime üsna mitmest kandist, on kutsekoolis antava baasõpetuse tase. Kas kutseharidussüsteemis tervikuna õpetatakse ainult head spetsialisti või õpetatakse ja kasvatatakse sellist töötajat, keda meie tööandjad ootavad – kohusetruud, täpset, oskajat, vastutustundlikku? Siin tulebki väga oluliselt lauale see teine pool, seesama kasvatuse küsimus, mis on ilmselt kutseharidussüsteemis tervikuna hoopis keerulisem kui põhikoolis ja võib-olla eriti gümnaasiumis. Heidy Purga tõi lauale teema, mis täna siin võib-olla veidi jõudis kõlada: õppesuunad. Teatavasti on õppevaldkonnad, on õppesuunad, on õppekavarühmad, on õppekavad. Aga kuidas nende seas õige valiku tegemine kutsekoolis konkreetselt käib? See on seesama paindlikkuse küsimus. Siin jällegi parimat vastust ilmselt ei saa olla. Ma võin öelda, et komisjon kindlasti tegeleb selle teemaga edasi. Aga oluline on just jällegi koostöö erialaliitudega, koostöö regionaalsel tasandil oma piirkonna ettevõtjatega, sest väga raske on ju saavutada seda, et Tallinnas koolitatakse täpselt selliseid meistreid, nagu vajatakse Väimelas. Väimelas on oma meistrikoolitus ja seal peab see toimuma oma regionaalsetest vajadustest lähtudes.

Õpetajate liikumine, mis puudutab eelkõige just üldharidusbaasi õpetajaid. Kas õpetajate liikuvus gümnaasiumi ja kutsekooli vahel on meil piisav? Kuidas see üldse toimub? See oli veel üks küsimuste ring, mille Heidy Purga lauale tõi. Suund, mida minister just äsja rõhutas: lahendus ka Eesti riigi jaoks on ju õpetajate koondumine, omavaheline jagamine, koormuse arvestamine ühelt poolt kutsekooli ja teiselt poolt gümnaasiumi vahel. See on ka piirkonniti erinev, kuid lahendus suures plaanis saaks

kindlasti olla see, et koondutakse rohkem võrgustikesse ja koolid teevad väga kenasti õpetajate vahetamisel koostööd.

Siinkõneleja tõstatab teemana kaks väga uuenduslikku lähenemist kutseharidusele, kaks uuenduslikku võimalust kutsekoolidele endile. Nimelt, kutsekoolid saavad selle seaduseelnõuga õiguse anda üldharidust, mida neil muidu ei olnud. Kogu täiskasvanute üldharidusõpe oli ju koondunud täiskasvanute gümnaasiumidesse, mis on tavaliselt munitsipaalgümnaasiumid ja kus pakutakse täiskasvanute õpet. Selle õpetuse toomine kutsekoolidesse ei ole mingil tingimusel – minister kinnitas seda komisjonis korduvalt, vastates minu küsimusele – täiskasvanute gümnaasiumi senise ja edasise töö äravõtmine, vaid pigem on see just nimelt lisavõimaluse loomine. Olgem ausad, kutsekoolides mittestatsionaarses vormis üldhariduse andmise võimaluse järele on olnud juba tükk aega kutsekoolide endi nõudlust ja teiselt poolt on olnud nõudlust ka avalikkuses. Kui ma olen vanem inimene ja tahan saada korralikku üldharidust, siis võib-olla on mul lihtsam minna kutsekooli, sest nagu minister siin ka rõhutas, on kutsekoolis õppurite vanuseline tase sageli tõesti sobivam, et saaks üldharidusõpingud seal lõpule viia.

Teine ja minu meelest väga oluline uuendus, mida me peaksime rõhutama – ma loodan väga, et komisjoni liikmed oma sõnavõttudes sellest räägivad ja kindlasti ka komisjon edasises käsitluses räägib sellest palju –, on eelkõige võimalus. See on seesama eelkõige aasta. Kui ma olen põhikooli lõpetanud, siis ma tegelikult ju ei tea, mida ma tahan saada elult ja mida iseendalt. Võib-olla ma tahaksin metalliga töötada, aga võib-olla tahaksin pagariks saada. See üks aasta annab võimaluse ühest küljest omandada üldhariduspädevusi ja näha, et ma olen ikkagi suuteline edasi õppima ja arenema, ning teiselt poolt võimaldab see ka aru saada, mida tähendab näiteks tislari töö või mida tähendab ikkagi pagari või kondiitri töö, kui peab hommikul väga vara üles tõusma, sest see võib hirmutav olla. Nii et see on uus paindlik võimalus ja sellest oli meil komisjonis pikalt juttu.

Kuid ma annan endale aru ja hoiatan teid juba ette, et kultuurikomisjonis on kõik inimesed selle teemaga väga hästi kursis ja võib juhtuda, et me selle seaduseelnõu arutelul hakkame siin kõik kogu aeg sõna võtma. Hoiatan teid, et teil oleks teada: kui kutseõppeasutuse seaduse eelnõu tuleb jälle arutelule, siis tulevad kõik kultuurikomisjoni liikmed siia rääkima.

Lõpetuseks. Me võtsime vastu neli menetluslikku otsust: saata eelnõu esimesele lugemisele tänaseks, s. o 17. oktoobriks, ettekandjaks ja menetlejaks määrata siinkõneleja ning lõpetada eelnõu esimene lugemine. Kõikide muudatusettepanekuid oodatakse 31. oktoobriks kella 17.15-ks. Aitäh!

20:12 Esimees Eiki Nestor

Küsimusi komisjoni ettekandjale ei ole. Aitäh, Krista Aru! Avan läbirääkimised. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Toomas Jürgenstein, palun!

20:12 Toomas Jürgenstein

Hea eesistuja! Head kolleegid! Tund on hiline. Ma mõne sõna ütlen, kuna lubasin seda oma kutsehariduses töötavatele kolleegidele. Tõepoolest, Krista väga meeldivalt rõhutas, et kutsehariduses õpivad tulevased meistrid. Mulle meeldib mõelda, et kutsehariduse eesmärk on valmistada ette loojaid, kes suudavad materia kasulikkuse, maitse ja ilu kõige silmapaistvamal moel avada. Mulle hakkas see lause nii meeldima, et ma kordan seda veel: kutsehariduse eesmärk on valmistada ette loojaid, kes suudavad materia kasulikkuse, maitse ja ilu kõige silmapaistvamal moel avada, toimugu see siis ehituses, aianduses, kokanduses või mujal. Meistreid aitab ette valmistada loominguline keskkond. Minister nimetas siin robotikalaborit. Ma toon näite ühest teisest vallast, aga see on niisama hea. Ühes kõige väiksemas kutsehariduskoolis, Tartu Kunstikoolis, tegutses kaheksa aastat sümboliväärtusega isiksus. Selleks oli kunstikooli kass. Tema nimi oli Igor Tõnu Tass. Paar nädalat tagasi sai ta autolt löögi ja sai surma. Kellel on huvi, vaadake Igor Tõnu Tassi Facebooki lehekülge ja järelehuudeid. Ta aitas luua tõeliselt loomingulise keskkonna. Tartu Kunstikooli direktor Kadi Kreis on Igor Tõnu Tassi kohta öelnud: "Ta aitas luua kunstikooli identiteeti, aga see kõik tuli loomulikult, mitte kunstlikult. Ta ei olnud meile lihtsalt kass, vaid ka väärtuste kandja. Kui sul oli raske päev, siis suhtlesid temaga ja see aitas. Ta oli pingete maandaja ja psühholoog." Niisiis, kutsekoolid, kus on rikas loominguline keskkond, olgu seal robotikalabor või olgu selleks kaasatud loomad, on meistrite kasvulava.

Muutun nüüd asjalikumaks. Tõepoolest, täna käis siit juba läbi, et Riigikogu saalis toimus möödunud aasta 18. mail riiklikult tähtsa küsimusena kutsehariduse olukorra arutelu. Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingu esimees, Viljandi Kutseõppekeskuse direktor Tarmo Loodus tõi seal välja viis olulist teemat.

Tänane eelnõu aitab iga seda teemat sammu võrra edasi. Näiteks toonitas Tarmo Loodus, et kutseharidus on üks osa haridussüsteemist kui tervikust ja tuleb tagada õpilastele võrdne kohtlemine kõigil haridusastmetel. Samuti nimetas Tarmo vajadust tugispetsialistide järele, kutsehariduse rahaliste võimaluste paindlikumaks muutmise ja eraettevõtluse kaasamise vajadust ning tõstis esile minu arvates väga sümpaatse põhimõtte, et igal Eesti inimesel peaks 25. eluaastaks olema kutse. Kui me loeme eelnõu ja seletuskirja, vaatame neid detailsemalt, siis näeme, et peaaegu kõigile Tarmo Looduse tõstatatud probleemidele on siin teatud vaste olemas. Ma ei hakka neid asju ette lugema, need on mul samamoodi välja nopitud.

Niisiis, head kolleegid, meie ees on tulevaste meistrite eelnõu. Eestile on meistreid vaja, töötame selle eelnõuga edasi, teeme selle veel paremaks! Mul on väga hea tunne, sest mulle tundub, et Riigikogu käib siin väga ühte sammu. Aitäh!

20:17 Esimees Eiki Nestor

Lõpetan läbirääkimised. Eelnõu 704 esimene lugemine on lõpetatud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 31. oktoobri kell 17.15.

---

11. 20:17 Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (698 SE) esimene lugemine

20:17 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 698 esimene lugemine. Algataja ettekandja on tervise- ja tööminister Riina Sikkut. Palun!

20:18 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Hea Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Tutvustan teile tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 698. Eelnõu on seotud s.a 1. jaanuaril jõustunud Eesti Haigekassa seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega, mille Riigikogu võttis vastu m.a 6. detsembril. Selle eelmise aasta lõpus vastu võetud seadusega mäletatavasti laiendati haigekassa tulubaasi riigieelarve eraldise võrra, mille arvestamise aluseks on mittetöötavate pensionäride, vanaduspensionäride ja vanaduspensioniealiste rahvapensionäride riikliku pensioni summa. Koos haigekassa tulubaasi laiendamisega otsustati viia osa riigieelarvest rahastatavate teenuste rahastamine aastatel 2018–2022 üle haigekassasse, et vähendada rahastamise killustatust.

Valitsus tegi 2017. aasta kevadel otsuse, et kindlustamata isikute vältimatu abi ja eelnõus nimetatud tervishoiuteenuste kulude katmine läheb 2019. aastast üle haigekassale. Praegu on seis selline, et kindlustamata isikute vältimatu abi ja teiste tervishoiuteenuste eest tasumise kohustus on seaduse järgi veel Sotsiaalministeeriumil, aga see raha on liikunud juba haigekassasse. Seega, seoses riigieelarve menetlemisega Riigikogus soovime samas tempos teha muudatusi ka kindlustamata isikutele osutatud teenuste rahastamise korras. Selle korra muutmise eeldab rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seaduse, psühhiaatrilise abi seaduse ning surma põhjuse tuvastamise seaduse muutmist, muutes seal neid tervishoiuteenuseid käsitlevat osa, mille osutamise korral tasutakse praegu kindlustamata isikule osutatud teenuste eest samuti riigieelarvest Sotsiaalministeeriumi ja haigekassa vahel sõlmitud lepingu alusel.

Haigekassale eelnõuga täiendavat rahalist mõju ei kaasne. Haigekassale ülekantav eraldis sisaldab juba neid eelnõus nimetatud teenuste kulusid. 2019. aastaks on Sotsiaalministeeriumi kaudu rahastatud teenuste kuluks arvestatud 8,053 miljonit eurot ja Tervise Arengu Instituudi eelarvest 225 000 eurot. Eelnõu peaks jõustuma 1. jaanuaril 2019.

Nüüd muudatustest täpsemalt. Kõigepealt muudetakse tervishoiuteenuste korraldamise seadust. Need muudatused on seotud kindlustamata isikute vältimatu abi rahastamise üleminekuga riigieelarvest haigekassale. Sätestatakse, et ravikindlustusega hõlmamata isikule osutatud vältimatu abi eest tasutakse edaspidi haigekassa eelarvest haigekassa tervishoiuteenuste loetelus sätestatud alustel, tingimustel ja korras. Sätestatakse ka ravikindlustusega hõlmamata isiku rahvatervise kaitsega seotud

tervishoiuteenused, mille eest tasutakse edaspidi samuti haigekassa eelarvest. Tegemist on teenustega, mida praegu rahastatakse riigieelarvest vältimatu abi rahastamise raames või Tervise Arengu Instituudi eelarvest. Eelnõu kohaselt kehtestab tervise- ja tööminister määrusega ka ravikindlustusega hõlmamata isikule osutatavate rahvatervise kaitsega seotud tervishoiuteenuste loetelu, kuulates eelnevalt ära Eesti Haigekassa nõukogu arvamuse. Võrreldes praeguse olukorraga kindlustamata isikutele osutatavate teenuste kättesaadavus ei muutu. Rahvatervise kaitsega seotud teenused ravikindlustuseta isikutele on HIV-nakkuse testimine, HIV-positiivsete ambulatoorsed infektsioonhaiguste teenused, tuberkuloosahaigete ravi, tuberkuloosikahtlaste isikute diagnostilised uuringud, noorte seksuaalnõustamine, kaksikdiagnoosiga patsientide ravi ja nõustamine, tubakast loobumise nõustamine, institutsionaalne sõltuvusravi alaealistele ning noorte veebipõhine nõustamine seksuaaltervise teemal. Seaduse jõustumisel tagatakse nende teenuste osutamine praegusega võrreldes samas mahus ja määras ning edaspidi tasuta nende tervishoiuteenuste eest osutajale Eesti Haigekassa.

Teiseks muudetakse psühhiaatrilise abi seadust. Muudetakse seadussätet, mis reguleerib kindlustamata isiku psühhiaatrilise abi, ravi ja ekspertiisi rahastamist riigieelarvest. Võrreldes kehtiva seadusega sätestatakse ravikindlustusega hõlmamata isikule vältimatu psühhiaatrilise abi osutamise eest tasumine haigekassa eelarvest, aga sätte sõnastust on nüüdisajastatud, jättes sellest välja kordused ja aegunud terminid, näiteks "vaegus" või "vaegurlus".

Kolmandaks muudetakse rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seadust. Sätestatakse, et kindlustamata elusdoonorile osutatud tervishoiuteenuste kulud, mis on seotud rakkude, kudede või elundi hankimise ja käitlemisega ning elundi eemaldamise tagajärjel tekkinud terviseseisundist tuleneva raviga, ning surnud doonorile ja potentsiaalsele surnud doonorile osutatud tervishoiuteenuste kulud tasutakse ka edaspidi haigekassa eelarvest tervishoiuteenuste loetelus sätestatud alustel, tingimustel ja korras.

Neljandaks muudetakse surma põhjuse tuvastamise seadust. Sätestatakse, et haigekassa hakkab hüvitama nii ravikindlustusega hõlmatud kui ka ravikindlustusega hõlmamata olnud surnu patoanatomilise lahangu kulusid haigekassa eelarvest.

Viiendaks täiendatakse Eesti Haigekassa seadust nõukogu pädevuse sätetega, mis tulenevad tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muudatusest, mille kohaselt tervise- ja tööminister kehtestab määrusega ravikindlustusega hõlmamata isikule osutatavate rahvatervise kaitsega seotud tervishoiuteenuste loetelu. Seadust täiendatakse nõukogu pädevuse sätetega, mille kohaselt nõukogu annab valdkonna eest vastutavale ministrile arvamuse ravikindlustusega hõlmamata isikule osutatavate rahvatervise kaitsega seotud tervishoiuteenuste loetelu kohta.

Kokkuvõtte. Eelnõus nimetatud vältimatu abi ja tervishoiuteenuste kindlustamata isikule osutamist rahastatakse juba praegu, seda rahastatakse riigieelarvest Sotsiaalministeeriumi või Tervise Arengu Instituudi eelarve kaudu. Tegemist on organisatsioonisiseste ja tehniliste muudatustega, mis on seotud riigieelarveliste kulude üleviimisega riigieelarve eraldise kujul haigekassa eelarvesse. See on seotud ametisoleva valitsuse tehtud tervishoiu rahastamise muudatuse otsustega, mis jõustusid s.a 1. jaanuarist. Aitäh!

20:25 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Krista Aru, palun!

20:25 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Mis juhtus Eesti Haiglate Liidu ettepanekuga? Kas nad jäid hiljaks? Pahaloomuliste kasvajate sõeluuringu kulude hüvitamine oleks ju nagu avalikkuse ja ühiskonna huvides. Mis juhtus nende ettepanekuga, et seda ei võetud teenuste loetellu?

20:26 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna küsimuse eest! See eelnõu on koostatud olemasoleva olukorra põhjal. Ravikindlustamata isikutele jätkatakse nende teenuste osutamist, mida neile praegu osutatakse Sotsiaalministeeriumi ja haigekassa vahel sõlmitud lepingu alusel. Ma olen nõus, et võib kaaluda teenuste ringi laiendamist, aga see nõuaks eraldi arutelu, see oleks eraldi põhimõtteline muutus. Aga ma arvan, et tulevikus tuleb seda arutelu pidada.

20:26 Esimees Eiki Nestor

Viktor Vassiljev, palun!

20:26 Viktor Vassiljev

Aitäh! Hea proua minister! Tegemist on hea ja vajaliku eelnõuga. See on suurepärane, et mõnede laialipillutatud teenuste rahastamine viiakse nüüd ühte kohta kokku, mis muudab tervishoiuametnike elu kindlasti paremaks. Neil on lihtsam asju korraldada, nii teenuste administreerimist kui ka nende rahastamist. Aga tervishoiuteenuste osutamisel on ka teine osapool, need on patsiendid. Kas seadus mingil määral muudab ka nende elu kergemaks? Teatavasti on patsientide kõige valusam probleem järjekorrad arstiabi saamisel. Kas see eelnõu suudab mingil määral tulevikus neid järjekordi lühendada, kui palju lühendada ja millal lühendada?

20:27 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna küsimuse eest! Kahjuks see eelnõu järjekordade teemaga üldse ei tegele. Tegemist on lihtsalt rahastamise vastutuse liikumisega Sotsiaalministeeriumist haigekassasse. Kindlustamata isikute jaoks, kes teenust saavad, ei muutu mitte midagi. Nead saavad sama teenust sama teenuseosutaja juures samadel tingimustel edasi. Lihtsalt varem oli Sotsiaalministeeriumi ja haigekassa vahel sõlmitud leping ja haigekassa esitatud koondarve alusel tasus Sotsiaalministeerium ravikindlustamata isikutele osutatud teenuste kulud, nüüd jääb lepingu sõlmimine ja arve esitamine ära, sest raha on haigekassas ja ka teenuste eest maksmise kohustus on temal. Lisaliigutused jäävad Sotsiaalministeeriumis lihtsalt ära, aga kindlustamata isikute jaoks midagi ei muutu.

20:28 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Riina Sikkut! Rohkem eelnõu algatajale küsimusi ei ole. Komisjoni ettekandja on Raivo Põldaru. Palun!

20:28 Raivo Põldaru

Hea esimees! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas seaduseelnõu esmaspäeval, 8. oktoobril. Kohal oli proua minister koos õigusnõunik Jaanus Põldmaa ja tervisesüsteemi arendamise osakonna peaspetsialisti Ülle Jordaniga. Minister tutvustas eelnõu niisama hästi kui täna teile siin. Komisjoni liikmed said samamoodi nagu teie siin kenasti kurssi, mida seaduseelnõu endast kujutab. Kuna see esitlus oli niivõrd hea, siis komisjoni liikmetel eriti küsimusi ei tekkinud, välja arvatud Monika Haukanõmmel, kes küsis, miks jõudis seaduseelnõu alles nüüd Riigikokku, kuigi selle tegemise vajadus oli varemalt teada. Minister ka oma ettekandes puudutas seda, et eelmisesse eelnõusse see küsimus ei jõudnud. Minister vastaski, et haigekassa seaduse menetlemisel jäi see tervikpaketist välja, kuna muudatuse elluviimine vajas täiendavat analüüsi.

Konsensuslikult otsustati saata eelnõu päevakorda tänaseks, 17. oktoobriks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata kümme tööpäeva (31. oktoober kell 17.15) ja komisjoni ettekandjaks määrata teie ees kõneleja. Täna!

20:30 Esimees Eiki Nestor

Komisjoni ettekandjale küsimusi ei ole. Aitäh, Raivo Põldaru! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 698 esimene lugemine on lõpetatud. Määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 31. oktoobri kell 17.15.

---

12. 20:31 Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (706 SE) esimene lugemine

20:31 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu 706. Algataja ettekandja tervise- ja tööminister Riina Sikkut, palun!

20:31 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Taas, austatud esimees ja head Riigikogu liikmed! Nüüd on mul hea meel tutvustada teile ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu 706. Ravimiseaduse muudatused on seotud inimtervishoius kasutatavate ravimite turustamisele kohalduva komisjoni delegeeritud määrusega, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad ravimite välispakendil olevate turvaelementide kohta. Komisjoni delegeeritud määrus tuleb riigisisesele õigusesse üle võtta hiljemalt 9. veebruaril 2019. aastal.

Selle määruse väljatöötamise põhjus, selle määruse juured on selles, et võltsitud ravimite kasutamine on maailmas kasvav probleem ja üha sagedamini on selliseid ravimeid leitud ka Euroopa turult. Võltsitakse kõiki ravimeid valuvaigistitest vähiravimiteni. Võltsitud ravimid sisaldavad tavaliselt halva kvaliteediga koostisaineid, ei sisalda ettenähtud toimeaineid või sisaldavad neid vales koguses. Euroopas on tavalisem, et võltsingud küll sisaldavad toimeainet, kuid mitte ettenähtud koguses. Sellised tooted on tõsine oht rahva tervisele.

Järjest sagedamini jõuavad võltsitud ravimid patsiendi kätte mitte kuskilt laua alt, vaid seaduslike tarneahelate kaudu. Euroopas tehtud uuringute järgi müüdi 2007. aastal umbes 0,005% võltsravimitest seaduslikus müügiahelas, kuid viimastel aastatel on pakutud selle mahu suurenemiseks umbes 10% aastas, mis tähendab, et 2020. aastal võib võltsravimite müük seaduslikus tarneahelas olla juba üle 40 miljoni pakendi, seda juhul, kui ei võeta lisameetmeid võltsravimite leviku vältimiseks.

Võltsitud ravimite eristamine ehtsatest on keeruline ja see on keeruline ka ravimitega iga päev tegelevatele spetsialistidele, sest silmaga nähtavat erinevust ei pruugi olla. Seetõttu on Euroopa Liidus ravimitootjate eestvedamisel loodud süsteem, mis võimaldab edaspidigi tuvastada ravimi ehtsust igas ravimite tarneahela etapis. Euroopa Komisjoni delegeeritud määrusega kehtestatakse nõuded inimtervishoius kasutatava ravimi turvaelementide kasutusele võtmiseks. See hõlmab ravimi ainulaadset identifikaatorit, selle parameetreid ja tehnilist kirjeldust, turvaelementide kontrollimise korda ning turvaelementide andmekogude süsteemi asutamisele ja haldamisele ning sellele juurdepääsemisele kehtestatud nõudeid.

Ühtlasi luuakse selle delegeeritud määrusega üleeuroopaline andmekogude süsteem, mis võimaldab ravimeid tuvastada ja nende ehtsust kontrollida. Süsteem koosneb Euroopa kesksest andmekogust ja riikidepõhistest andmekogudest ning see võimaldab ravimi turustamise ahelas igal ajahetkel skaneerimise teel veenduda, kas tegemist on seadusliku ravimiga.

Nüüd muudatuste sisust täpsemalt. Ravimi turvaelemendid on ainulaadne identifikaator ja rikkumisvastane seade. See identifikaator on kahemõõtmeline 2D-kood, mis võimaldab identifitseerida ja tuvastada pakendi, millele see on paigaldatud. Ravimitootjad kodeerivad ainulaadse identifikaatori ravimipakendile vöotkoodina, millele on lisaks trükitud tootekood ja seerianumbri info loetaval kujul. Lisaks on pakendil rikkumisvastane seade – see võib olla kleeps, see võib olla plastist –, mis võimaldab tuvastada, kas ravimi välispakendit on avatud. Tegemist on pakendile täiendavalt lisatud füüsilise tõkkega, mis ei võimalda pakendit ilma seda rikkumata avada. Ravimite turvaelemendid peavad olema paigaldatud kõikidele retseptiravimite pakenditele. Käsimüügiravimitest peab turvaelement olema paigaldatud praegu ainult Omeprazoli pakendile. Retseptiravimite osakaal pakendatud ravimite müügis on Eestis umbes 62%, nii et me võime öelda, et see muudatus puudutab enamikku Eestis müüdavatest ravimitest. Patsientidele kasutamiseks lubatud müügiloata ravimitel, mida erandkorras Eestisse tuuakse, ei pea olema turvaelemente, kuid juhul, kui neile on paigaldatud turvaelemendid Euroopa Liidu turu jaoks, peaks apteek need deaktiveerima.

Eestis hakkab ravimite turvaelementide andmekogu haldama Eesti Ravimite Ehtsuse Kontrolli Sihtasutus (lühendina REKS), mille on asutanud müügiloa hoidjad, ravimitootjad, hulgimüüjad, apteekrid ja haiglate erialaliidud. Samalaadne lahendus on kasutusel ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse kohaselt ei ole andmekogu süsteemi toimimise tagamine avalik ülesanne ja seega on ka teistes liikmesriikides korraldusraskus erasektoril ja riigil on üksnes järelevalveroll. Eestis on turvaelementide süsteemi riikliku järelevalve eesmärk välistada risk, et ravimite kättesaadavus halveneb, arvestades delegeeritud määruse üldisi põhimõtteid ja teisi õigusakte. Turvaelementide kontrollimisel kontrollivad ravimite tootjad, hulgimüüjad ja isikud, kellel on luba või õigus ravimeid tarnida ja nende jaemüügiga tegeleda, näiteks apteegid, ainulaadse identifikaatori ehtsust ja rikkumisvastase vahendi terviklikkust. Kui infosüsteem ei tööta ja turvaelemente automaatselt ei loe, on võimalik sisestada turvaelemendid (tootekood, seerianumber) ka REKS-i andmekogu kasutajaliidese kaudu ja saada kinnitust, kas tegemist on ehtsa ravimiga.

Ravimid, mida on lubatud turustada või mida on turustatud ilma turvaelementideta enne 9. veebruari 2019 ja mida ei pakendata ega märgistata seejärel uuesti, võib turustada ja väljastada kuni nende

kõlblikkusaja lõpuni. Ravimiseaduse rakendamiseks on Raviameti andmekogudes vaja teha arendustöid, kuludeks on hinnatud 66 000 eurot. Lisaks kaasnevad ühe inspektori ametikoha loomise ja järelevalveülesande täitmise kulud umbes 48 000 eurot aastas. Terviseametile lisanduvad töötasudega seotud kulud 14 000 eurot aastas. Laoprogrammi arendustööde ja REKS-iga ühendamise lisakulud on umbes 10 000 eurot, mis kaetakse Sotsiaalministeeriumi eelarvest.

Seadus jõustub 2019. aasta 9. veebruaril. REKS-il on kohustus esitada Raviametile teade turvaelementide andmekogu haldamise ülesande täitma asumise kohta hiljemalt 1. jaanuaril 2019. Aitäh!

20:39 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Viktor Vassiljev, palun!

20:39 Viktor Vassiljev

Aitäh! Hea minister! Nagu me praegu kuulsime, on lisaturvaelementidega tegelemine erasektori ülesanne. Avaliku sektori kulud on teada, te lugesite need üles, aga erasektor ehk apteegid või laod peavad palkama inimesi teatud tööd tegema, nad peavad vist ka REKS-i toitma, ja seoses sellega võivad ravimite hinnad tõusta. Kas on välja mõeldud mingisugune mehhanism, et ravimihinnad ei tõuseks sellisel määral, mis tekitaks augu ravimiootajate ehk inimeste ehk kodanike taskusse?

20:40 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Aitäh küsimuse eest! Ühelt poolt ei ole erasektori kulud teada, nad ei ole ise soovinud neid avalikustada, ja teiselt poolt on see lahendus, nii andmebaasi ülesehitus kui ka IT-süsteemi lahendus, selline, et seda jagavad eri liikmesriigid. Ehk sealt tuleb mastaabisääst, kui nii võib öelda, seda lahendust ei töötatud välja ainult Eesti turu jaoks. Ravimitootjad ja hulgimüüjad tegutsevad mitmel turul, nii et nad kasutavad ka Eestis sedasama lahendust, mille nad niikuinii suurema turu jaoks välja arendavad. Aga tõepoolest, need turvaelemendid pakenditel ja uued pakendid on ilmselt kallimad, kui olid vanad. Küsimus on selles, millisel määral saab seda hinnatõusu ravimite jaehindadesse üle kanda. Seal ei ole otsest mehhanismi, vähemalt soodusravimite puhul, mida enamik patsiente tarbib. Soodusravimitele on haigekassal kehtestatud piirhinnad ja teiste ravimite kohta, mis on näiteks ka tervishoiuteenuste loetelus, on sõlmitud hinnakokkulepped. Ehk ravimite hindu haigekassa kontrollib, ta peab hinnaläbirääkimisi niikuinii. Aga pikas perspektiivis, ma tunnistan, kui pakend kui selline on kõigi ravimite puhul läinud kallimaks, siis seal on teatud surve hinnatõusuks, kuid sellist otsest kiiret üleminekut, et 10. veebruaril toimub hinnatõus, ilmselt ei toimu.

20:41 Esimees Eiki Nestor

Jüri Jaanson, palun!

20:41 Jüri Jaanson

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Jah, kahtlemata on tegemist väga vajaliku eelnõuga ning väga vajaliku komisjoni määrusega. Nüüd on turvaelemendid nendel pakenditel peal igal tarneetapil, alates tootmisest kuni lõpptarbija kätte jõudmiseni. Aga aeg-ajalt on vaja teha nendele ravimitele ka, ütleme, muud kontrolli, näiteks kvaliteedikontrolli. Kas näiteks Eestis, ka siin kohapeal näiteks, on hulgimüüjatel või apteekritel üldse võimalik teha mingit muud kvaliteedikontrolli, pakendeid avada või kontrollida ravimi vastavust nõuetele?

20:42 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna küsimuse eest! Tõepoolest, kontrolli või järelevalve tegemiseks võib olla vaja pakendeid avada, aga nii nagu nüüdki, ega poolikuid või avatud pakendeid müüki ei panda. Selles mõttes, jah, võib ka uute turvaelementidega pakendit kontrolliks kasutada, aga siis ta jääbki kontrolli otstarbeks. Seda tagasi jaemüüki ei suunata, eriti kuna kleeps või plastkaitse on siis rikutud. Kvaliteedikontrolli ja järelevalvet tehakse ka edaspidi.

20:43 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

20:43 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea esimees! Hea ettekandja! Kas eelnõuga reguleeritakse mingil määral ka alternatiivseid ravimeid? Ma pean silmas rahvameditsiinis juba teadaolevaid. Kuidas neil on võimalik turule tulla? Inimliku rumaluse eest ei ole küll keegi kaitstud, näiteks kas või MMS-i juhtum. Kuidas välistada selliseid asju ja kuidas saaksid juba sajandeid teadaolevad rahvameditsiini alternatiivsed vahendid jõuda apteekidesse?

20:43 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna! See eelnõu puudutab ainult retseptiravimeid. Rahvameditsiini vahendeid, kui tegemist on ravimite, homöopaatiliste vahendite või teiste sarnaste toodetega, mis ei ole retseptiravimid, ja nende pakendamist see eelnõu ei puuduta. Neid võib turustada vabas vormis, ilma 2D-identifikaatorita ja avamist-sulgemist tähistava klepsu või plastjubinata.

20:44 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

20:44 Tarmo Kruusimäe

Hea esimees! Hea ettekandja! Minu kõrvu on jõudnud, ütleme, kuuldus selle kohta, et alates 2001. aastast on arstidel olnud võimalik teatud haiguste puhul välja kirjutada kanepit. Nüüd on olnud vist juba 17 juhtumit, kui on seda välja kirjutatud. Me võime seda nimetada ju mingil määral rahvameditsiiniks, küll aga on see ilmselgelt retseptiravim. Milline on olukord, ütleme, antud toote puhul?

20:45 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Täna küsimuse eest! Ma ei oska öelda, kuidas see turvaelementide teema ravikanepi pakendamist puudutab. Ilmselt ei ole see kaup, mida meil apteekides müüakse. Samas kehtib see turvaelementide teema ka haiglaravimite puhul, ka haiglas kasutatavate ravimite puhul peaks olema selge, et tegemist ei ole võltsitud ravimitega. Ma ei oska öelda, kui seda ravikanepit tuuakse erandkorras patsientide jaoks teisest riigist sisse ja kui see on Euroopa Liidu riik, siis pakendamise ja turvaelementide kohta kehtivad samad nõuded. Kui soovite, siis vastan hiljem eraldi.

20:45 Esimees Eiki Nestor

Rohkem eelnõu algatajale küsimusi ei ole. Aitäh, minister Riina Sikkut! Komisjoni ettekandja on Helmen Kütt, sotsiaalkomisjoni esimees. Palun tulla kõnepultil!

20:46 Helmen Kütt

Austatud eesistuja! Lugupeetud viimased seitse rahvasaadikut saalis ja kindlasti ülejäänud kabinetides kuulamas!

20:46 Esimees Eiki Nestor

Kaheksa.

20:46 Helmen Kütt

Kaheksa rahvasaadikut. Sotsiaalkomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu oma 8. oktoobri istungil ja tegi ettevalmistusi selle esimeseks lugemiseks. Minister selgitas väga põhjalikult nimetatud eelnõu vajadust ja seda, mida see endaga kaasa toob. Komisjoni istungil osalesid ka Sotsiaalministeeriumi õigusnõunik Jaanus Põldmaa ja ravimiosakonna nõunik Helen Berk.

Siin saalis kõlas osa küsimusi uuesti. Näiteks, hea ametikaaslase ja sotsiaalkomisjoni liikme Viktor Vassiljevi täna esitatud küsimus, mida see toob kaasa ravimite hinnale ja kas see tekitab lisakulusid ka apteekidele ja apteekritele ning kas nende tööülesannete täitmiseks tekib vajadus inimesi juurde palgata. Nii nagu ka siin saalis, vastas minister, et tegemist on suure tõenäosusega esialgse kuluga, aga

suuri püsikulused sellega ei kaasne. Maris Lauri juhtis tähelepanu, et eelnõu juures ei saa olla ainult ministeeriumi või riigiasutuse kulude hinnang, peaks ära kirjeldama ka erasektori kulud ehk nii apteekidele kui ka ravimimüüjatele kaasnevad kulud. Marika Tuus-Laul küsis täiendavalt, kas nimetatud muudatus puudutab ravikosmeetikapakendeid, ja vastus oli, et ravikosmeetikapakendeid see ei puuduta, tegemist on ainult retseptiravimite ja üksikuid käsimüügiravimeid puudutava korraldusega. Komisjonis tehti järgmised otsused. Tegime ettepanekud saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 17. oktoobriks, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtjaks kümme tööpäeva ehk 31. oktoober kell 17.15. Ettekandjaks määrati komisjoni esimees, kes teie ees täna ka kõneleb. Kõik nimetatud ettepanekud olid konsensuslikud. Aitäh!

20:48 Esimees Eiki Nestor

Komisjoni ettekandjale küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Eelnõu 706 esimene lugemine on lõpetatud. Määrati muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 31. oktoobri kell 17.15. Head õhtut!

Istungi lõpp kell 20.49.